AHMET HAŞİM

yaşamı, kişiliği, sanatı seçme şiirleri

ASIM BEZİRCİ

İnkılâp Kitabevi

AHMET HAŞİM

Şairliği ve Seçme Şiirleri

Asım Bezirci

YENİ TÜRK ŞİİRİNİN BÜYÜKLERİ

1. basım : 1967 (Kitaş Yayınları)
2. basım : 1972(Oluş Yayınevi)
3. basım : 1979 (Gözlem Yayınları)
4. basım : 1983 (Bilpa Yayınları)
5. basım : 1986 (İnkılâp Kitabevi)

Gözden geçirilmiş ve genişletilmiştir.

ANKA OFSET A. Ş.
Cemalnadir Sok. No.: 24
İSTANBUL - 1986

ASIM BEZİRCİ

AHMET HAŞİM

Yaşamı, kişiliği, sanatı, eserleri,
seçme şiirleri, sözlük, kaynakça

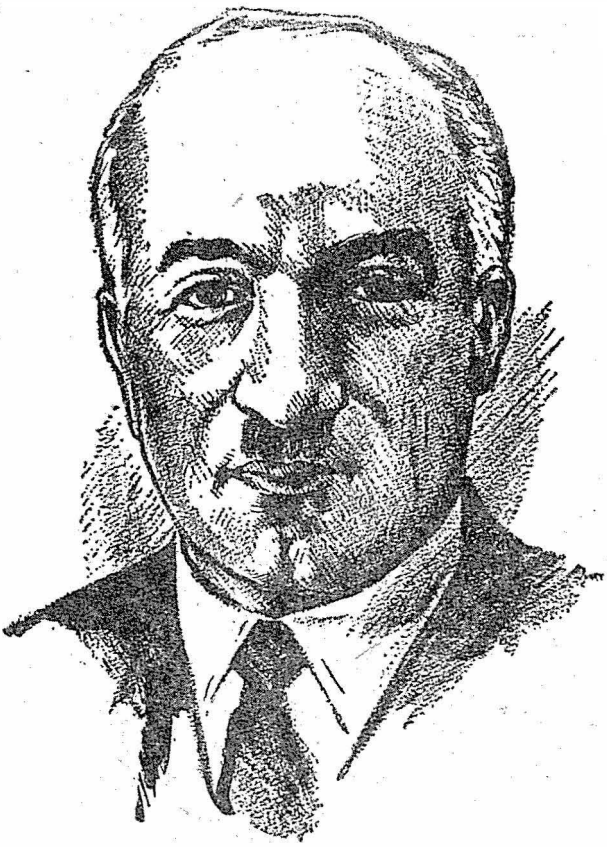
İnceleme — derleme

İnkılâp Kitabevi
YAYIN SANAYİ ve TİCARET A.Ş.
Ankara Cad. 95, İSTANBUL

ASIM BEZİRCİ'NİN ESERLERİ

Çok Kapılı Oda (1961)
Edip Cansever (1961)
Günlerin Götürdüğü Getirdiği (1962, H. Contürk'le)
Bilimden Yana (1963)
Abdülhak Hâmit'in "Târık Yahut Endülüs Fethi" (1966)
Okudukça (1967)
Orhan Veli (1967)
Ahmet Haşim (1967)
Nurullah Ataç (1968)
Dünden Bugüne Türk Şiiri (1968, Antoloji)
On Şair On Şiir (1971)
Metin Eloğlu (1971)
Seçme Romanlar (1973, R. Taner'le)
İkinci Yeni Olayı (1974)
Sabahattin Ali (1974)
Nâzım Hikmet ve Seçme Şiirleri (1975)
1950 Sonrasında Hikâyecilerimiz (1980)
Seçme Hikâyeler (R. Taner'le, 1981)
Orhan Kemal (1984)
Abdülhâk Hâmit (1982)
Türk Halk Şiiri (1986)
Pir Sultan (1986)

İNCELEME

Desen : Etem Çalışkan

YAŞAMI

Ahmet Haşim 1887'de (Rumî 1303, Hicrî 1304) Bağdat'ta doğar[1]. Soyu, oranın ileri gelen ailelerindendir. Babası Alûsizâdelerden Arif Hikmet Beydir, annesi Kâhyazâdelerden Sârâ Hanımdır. Her iki aileden de birtakım bilginler, devlet adamları çıkmıştır.

Alûsiler aslında Türkmüş. Mogol istilâsı üzerine bir ara Alus adasına göçmüşler. Alûs adası Irak'ın kuzeyinde, Suriye yakınında bir yermiş. Alûsî adı oradan kalmış. Aile sonradan Bağdat'a dönmüş. Ailenin büyüklerinden Mahmut Şahabeddin bir din bilgini imiş. Beş oğlu varmış: Abdullah, Hâmit, Numan, Abdülbaki, Şakir[2].

---

(1) M. Kaya Bilgegil, «Ahmet Haşim'e Dair Bazı Vesikalar», Kubbealtı Akademi Mecmuası, Temmuz 1976

(2) Adile Ayda, «Dicle Kıyısında Haşim'i Anarken», Cumhuriyet, 9.1.1966

Abdullah Bahaeddin, Arif Hikmet'in dedesidir. Otuz ciltlik *Rûh-ül Meâni* adlı yorumun yazarıdır, Basra kadısıdır.

Haşim'in annesinin dedesi Emin Efendi de hem bir din bilgini, hem de Meclis-i Ayân üyesidir.

Haşim doğduğunda babası Hulle'de kaymakamdır. Görevi dolayısıyla birçok yerleri dolaşır, onu da birlikte götürür. Bu yüzden Haşim düzenli bir ilkokul öğrenimi göremez. Ancak bir süre Efganlı halasıyla bir cami avlusundaki mahalle mektebine gidip gelir. Annesi duyarlıklı, hasta bir kadındır. Oğlunu çok sever, kucağından indirmez. Cılız ve sıska oğlu da ondan ayrılmaz. Evin bahçesinde sincaplarla, ayı yavrularıyla oynamaktan, bazen sokağa kaçarak çingenelerin çalıp söyleyişini seyretmekten hoşlanır. 1893 yılına doğru Sârâ Hanım ölür. Haşim altı yedi yaşında öksüz ve yalnız kalır. Babası katı bir adamdır. Oğluyla pek ilgilenmez. Bundan ötürü, Haşim, annesinin ölümüyle derinden yaralanır. Onunla geçirdiği mutlu günleri bir türlü unutamaz.

Ahmet Haşim'in çocukluğu

Fizan mutasarrıflığına yükselen Arif Hikmet Bey, 1896'da İstanbul'a gelir. Haşim'i de yanında getirir. Amacı, oğluna düzenli bir öğrenim sağlamaktır. Türkçeyi öğrenmesi için onu önce Nümûne-i Terakki okuluna gönderir. Bir yıl sonra da 484 kayıt numarasıyla Mekteb-i Sultani'ye (şimdiki Galatasaray Lisesi) yatılı verir. Ardından, Revendus kaymakamlığına atanır. Kızı Fatma'yı da birlikte götürür. Orada ikinci kez evlenir. Muvaffak adında bir oğlu olur.

Haşim okulda yalnızlık çeker. Kendini garip ve yabancı duyar. Zayıf ve çekingen olduğundan sporla ilgilenmez, oyunlara katılmaz. İlk yıllar edebiyattan çok matematiğe merak sarar. Sonraları Ahmet Bedii adlı biriyle tanışır. Bu, şiirle ilgilenen bir öğrencidir. Haşim'e Van Bever ve Paul Léautaud'nun *Anthologie des poetes d'aujourd'hui*'sini verir. Simgeci (symboliste) şiirlerden derlenmiş olan kitabı okuyunca, Haşim'de şiir hevesi başlar.

Haşim 1899'da İzzet Melih'le arkadaş olur. O da edebiyata düşkündür. Haşim'i edebiyata meraklı öbür öğrencilerle tanıştırır: Hamdullah Suphi, Emin Bülent, Abdülhak Şinasi, Refik Halit vb... Bütün bu arkadaşlar teneffüs aralarında buluşur, edebiyat üstüne tartışır, birbirlerine şiir okurlar.

Tatlı bir edebiyat ortamına kovuşan Haşim, on beş yaşındayken «Hayâl-i Aşkım» adlı ilk şiirini yazar. Şiir, Mecmua-yi Edebiye'de çıkar (22 Şubat 1316/ 7 Mart 1901). Bunu başka şiirler izler. 1901 - 1903 yılları arasında aynı dergide on üç şiiri basılır.

Haşim, *Şi'r-i Kamer*'in bazı bölümlerini de gene okulda yazar. Bu sıralarda Abdülhak Hâmit'i, Servet-i Fünun şairlerini (özellikle Cenap Şahabettin ile Tevfik Fikret'i) okur. Ayrıca, çağdaş Fransız şairleri (Baudelaire, Rimbaud, Regnier, Verline, Samain vb.) ile Mercure de France dergisi yazarlarını okumaktan geri durmaz. Düşünce alanında hocaları Remy de Gourmont, Anatole France ve Alain'dir;

Bu okumaların yanı sıra kendisini «şair» diye çağıran öğretmeni Ahmet Hikmet'in de Haşim'in yetişmesinde etkisi olur.

Haşim son sınıftayken, tatilini geçirmek üzere Limni adasında muhasebeci olan amcasının yanına gider. Adadan hoşlanır ve orada «Yollar» şiirini yazar. 1907'de iyi dereceyle Sultani'yi bitirir. Aynı yıl Reji idaresinin açtığı yarışma sınavını kazanır. Sultani müdürü Abdurrahman Şeref'in önerisi ve Halit Ziya'nın da yardımıyla 400 kuruş aylıkla bu idarede küçük bir memur olur. Önce muhasebe, sonra muhaberat kaleminde çalışır. Bir yandan da Mekteb-i Hukuk'a devama başlar. Edebiyatla ilişkilerini de iyice pekiştirir. Türkiye'deki kadar Fransa'daki şiir hareketlerini de ilgiyle izler, gitgide kültürünü geliştirir. Hatta, zaman zaman, bu konuda arkadaşlarına yol bile gösterir. Halit Ziya Uşaklıgil'in şu satırları bunun kanıtıdır: «Ahmet Haşim bana karşı sonradan gelen şair nesilleri için bir müfid rehber vazifesini ifa etmiş oldu ve bunu yaparken pek nazikti. Daima koltuğunun altında, cebinde taşıdığı şiir kitaplarını bana getirir: '— Bunları görmüş müydünüz?' sualiyle yazı masamın üzerine bırakırdı. Verhaeren, Rodenbach, Samain, Vicle-Griffin kabilinden şairleri onun delâletiyle okudum.»[3]

1910 Ekiminde Haşim 1500 kuruş aylıkla İzmir Mekteb-i Sultani'si Fransızca öğretmenliğine atanır. Eski işinden ve Mekteb-i Hukuk'tan ayrılır. Üniversite öğrenimini yarım bırakır. İki yıl kadar İzmir'de kalır. Sık sık Yakup Kadri'yle buluşup konuşurlar. İstanbul'a döndüğünde Abdülhamit devrilmiş, 1908'de İkinci Meşrutiyet ilân edilmiştir. Fakat Haşim politikanın dışındadır. Bütün ilgisi edebiyata çevriktir. 1909'da Fecr-i Ati denilen edebiyat topluluğuna katılır. Fazıl Ahmet, Faik Ali, Mehmet Behçet, Emin Bü-

(3) Halit Ziya Uşaklıgil, **Kırk Yıl, V,** 1936, s. 156-158

lent, Ali Canip, Mehmet Fuat, Abdullah Hayri, Refik Halit, Yakup Kadri, M. Lâmi, İzzet Melih, Tahsin Nahit, Müfit Ratip, Ahmet Samim, Celâl Sahir, Cemil Süleyman, Şahabettin Süleyman, Hamdullah Suphi gibi yazarlar arasında o da yer alır. Bir iki toplantıdan sonra, derneğin oturumlarına katılmaktan vazgeçer. (Belki de Reji'deki müdürü İzzet Melih'le karşılaşmaktan hoşlanmamaktadır.) Ama, Fecr-i Ati'nin organı haline gelen Servet-i Fünun dergisine şiirler göndermeye devam eder. Gerek bu dergide, gerekse öbür dergilerde yayımladığı şiirler («Göl Saatleri», «Şi'r-i Kamer»ler vb.) geniş yankılar doğurur.

1912'de Fecr-i Ati topluluğu dağılır. Haşim bir süre susar. 1913 Ocağında Maliye Nezâreti çevirmenliğine atanır. Nezâret'in Kalem-i Mahsus Müdürü Reşit Saffet'in yönetiminde çalışır.

1914 Birinci Dünya Savaşı dolayısıyla Ağustosta askere alınır. Yedeksubay olarak Çanakkale'de, İzmir'de bulunur. 1915'te babası ölür. 1918'de iaşe müfettişliğine verilir. Anadolu'nun bazı şehir (Aydın, Niğde, Konya, Manisa gibi) ve kasabalarını gezer. İzmir'deyken Yakup Kadri'yle karşılaşır. Bir yılı orada birlikte geçirirler. Bu dönemde Haşim edebiyatla pek uğraşmaz. Yakup Kadri'ye şiir de okumaz.

Mütareke imzalanınca, 1918 Aralığında terhis edilir. İstanbul'a gelir. Bir süre işsiz kalır, para sıkıntısı çeker. Bu dönemle ilgili şu taşlaması ilgi çekicidir: «Muharebe oldu mu, sen Türksün, buyur cepheyel derler. Sulh olup da bir yerden iş, memuriyet istedin mi, haydi ordan Arapl diye savarlar.»[4]

18 Aralık 1919'da güç belâ, Senâyi-i Nefise Mektebi'nde estetik ve mitoloji öğretmenliğine atanır. 1922'de, açılan bir yarışmayı kazanarak, Düyûn-ı Umûmiye İdaresi'ne girer. Ayrıca, Harp Akademisi

(4) Bak : Hilmi Yücebaş. **Bütün Cepheleriyle Ahmet Haşim,** 1958, s. 155

ile 1921'den beri Mülkiye Mektebi'nde de Fransızca öğretmenliği yapmaktadır.

Bu arada, Falih Rıfkı ile Necmettin Sadak'ın kurduğu Akşam gazetesinde fıkralar yazmaya başlar. Kısa zamanda düzyazı (nesir) alanında da gücünü gösterir.

Aynı dönemde Dergâh dergisi yayımlanır (1921). Dergiyi çıkaranlar arasında — Yahya Kemal'in yanında — Haşim de vardır. İlk sayıda «Bir Günün Sonunda Arzu» şiiri basılır (15 Nisan 1337/1921).

Dergi gibi bu şiirin çıkışı da epey yankı yaratır. Şiir, yeniliği ve kapalılığı dolayısıyla tepkiyle karşılanır. Mizah dergilerinde yergilere, alaylara konu olur. Bunun üzerine, Haşim aynı yıl «Şiirde Mana ve Vuzuh» başlıklı ilginç savunmasını yayımlar.

Dergâh'ta Haşim'in başka şiirleri de basılır. *Göl Saatleri* adlı ilk şiir kitabı Dergâh yayını olarak çıkar (1921). Kitap büyük ilgi görür. Yergiler ve övgüler birbirini kovalar.

Haşim'in nişanlanması da bu günlere rastlar. Fakat nişanlılık uzun sürmez. Kızın annesinin görgüsüzlüğü yüzünden Haşim nişanı bozar. 1924'te Düyûn-ı Umûmiye'den aldığı ikramiye ile Paris'e gider. Yazı orada geçirir. Mercure de France dergisinin Ağustos sayısında «Les Tendances Actuelles de la Littérature Turque» (Türk Edebiyatının Şimdiki Eğilimleri) başlıklı bir inceleme yayımlar. Türk edebiyatının Tanzimat'tan sonraki oluşumunu açıklar.

Paris'ten döndüğünde, Lozan Antlaşması gereğince, Düyûn-ı Umûmiye dağılır. Haşim buradan Osmanlı Bankası'na geçer. 1926'da ikinci kitabını, *Piyâle*'yi çıkarır. Bu dönem, Haşim'in en verimli yıllarıdır. Bir yandan Ali Naci Karacan'ın İkdam gazetesine fıkralar, makaleler yazarken, bir yandan da Meş'ale dergisine denemeler, eleştiriler yetiştirir. 1928'de, kendini muayene ettirmek ve biraz deniz havası almak isteğiyle ikinci kez Paris'e gider. Bu yol-

culuğun izlenimleriyle İkdam'da çıkan yazılarını 1928'de *Bize Göre* adıyla bastırır. Aynı yıl, hem *Piyâle*'nin ikinci basımını yapar, hem de Akşam ve Dergâh'ta çıkmış bazı yazılarını *Gurabâ-hâne-i Lâklâkan* adlı bir kitapta toplar.

Ahmet Haşim hasta iken

1928'den sonra böbrekleri ile kalbindeki rahatsızlık artmaya başlar. Ağır geldiğinden, Osmanlı Bankası'ndaki işinden ayrılmak zorunda kalır. Vaktiyle İzmir'de tanıştığı Şükrü Saracoğlu'nun yardımıyla Anadolu Şimendiferleri Şirketi Likidatörlüğü Meclis-i İdâre Üyeliği'ne getirilir. Bu, oldukça rahat bir iştir. Haşim, pek sevinir. Ama bu sevinci uzun sürmez. Çünkü hastalığı gittikçe ilerlemektedir. Üç ay kadar Erenköy Sanatoryumu'nda yatar. Hekimlerin önerisi gereğince, tedavi amacıyla 1932'de Almanya'ya gider, Frankfurt'ta bir kliniğe yatar.

Yurda dönüşünde, gezi anılarını Mülkiye dergisi ile Milliyet gazetesinde yayımlar. 1933'te bunları

Frankfurt Seyahatnamesi adıyla kitap haline getirir. Bu sıra karaciğer hastalığı nükseder. Zaten, Almanya'dan da tamamiyle iyileşmeden ayrılmıştır. Üstelik, hekimlerin perhiz öğütlerine de — yemeyi sevdiğinden — pek uymamıştır. Bundan dolayı, yeniden yatağa düşer. Böbrekleri kireçlenmiştir. İşemede güçlük çekmektedir. Bir süre Alman Hastanesi'ne yatırılırsa da olumlu bir sonuç alınamaz. Hekimler umutsuzdur, onu tekrar evine gönderirler. Kadıköy, Bahariye Caddesi, 87 no. lu Belvü Apartımanında, kendisine, Güzin diye çağırdığı (asıl adıyla Zarife Özgünlü) bir dul kadın bakmaktadır. Arkadaşları — isteği üzerine — Haşim'in bu çirkin, fakat duygulu ve sevecen kadınla nikâhlanması için gereken işlemi 17 Mayıs 1933'te yerine getirirler.

Doktoru Fazıl Şerafettin Bürge'nin çabalarına karşın, hastalık günden güne ilerler, acılar artar. Haşim artık umudu kesmiştir, sonun yaklaştığını sezmektedir. Nitekim, ölümünden on beş gün önce, ziyaretine gelen arkadaşı Ali Naci Karacan'a Fransızca şu sözleri söyler:

«Ah, tout est fini; c'est la Mort, la grande Mort qui arrive!» (Ah, bitti her şey; bu gelen ölümdür, o koca ölüm!)

1933 yılı 3 Haziran'ında Haşim adamakıllı ağırlaşır. Böbrekler ve yürek görevlerini iyi yapamamaktadır. İşeme zorlukları görülmektedir. Hasta dalıp dalıp gitmektedir. 4 Haziran pazar günü, saat 15'e doğru birdenbire yerinden fırlar. Karısı, çıplak ayakla yere basmaması için, terliklerini getirir. Haşim:

«— Canım şimdi sırası mı?» diye söylenir. Ve çaprazlamasına, yatağına yığılıverir.

Kendi deyimiyle, «şairlerin en garibi» ölür.

Ertesi gün ölü, Kadıköy'de Bahariye Caddesi'ndeki Belvü Apartımanından alınarak törenle Eyüp'teki mezarlığa gömülür.

Ölümü basın ve edebiyat çevrelerinde büyük bir yankı ve üzüntü yaratır. Birçok yazının ,ağıtın yayımlanmasına yol açar. Bunlardan birinde şöyle denir:

Ölümünle kalan acı boşlukta
Sevenlerin ağlar ardında bugün.
Akıyor hislerin gümüş olukta
Kalplerden kalplere taşarak bütün.

(İbrahim Tarık)

KİŞİLİĞİ

Haşim'in kişiliği yaşamına, sanatı da kişiliğine bağlıdır. Nasıl ki yaşamından gelen bazı olaylar kişiliğini yoğurmuşsa, kişiliğinden doğan bazı özellikler de sanatını belirlemiştir. Haşim'in sanatını kavramak için, yaşamı gibi kişiliğini de gözden geçirmek gerekir.

Haşim'in kişiliğine yön veren yaşantılardan bazıları çocukluğuna dek uzanır. Babası soğuk, katı, hoşgörüsüz bir insandır. Oğluna pek ilgi göstermez. Annesi ise duygulu, sevecen bir kadındır. Çocuğuna çok düşkündür. Akşamları elinden tutarak onu gezmeye götürür. Ay ışığında çölde, Dicle üzerinde birlikte dolaşırlar. Bundan ötürü, Haşim annesine derinden bağlanır. Tek sevinci, mutluluğu odur. Fakat anne veremlidir. Gitgide hastalığı ilerler ve bir gün dünyadan göçer.

Bu ölüm Haşim için büyük bir yıkım olur. Yaşamında ve sanatında derin izler bırakır. Daha sekiz

yaşındayken, öksüzlüğü ve yalnızlığı tadar. Ailede kendisini anlayacak, içine düştüğü boşluğu ilgi ve sevgiyle dolduracak birini arar, bulamaz. Bunun üzerine, kendine kapanır. Acılarını, tasalarını içinde saklar. Anılarla oyalanır.

Bu durum on iki yaşına değin sürer. Öğrenim için babasıyla birlikte İstanbul'a gelince bir an umutlanır. Yalnızlığının sona ereceğini sanır. Ama yanıldığını görmekte gecikmez. Burası Bağdat'tan daha kötü bir çevredir. Dil, insanlar, töreler, hepsi ona yabancıdır. Yine tek başınadır. Kendisine annesi gibi yakın kimsesi yoktur. Soğuk ve silik yatılı okul yaşantısı, bu yalnızlık ve yabancılığı iyice keskinleştirir. Öğrenciler kendisine «Arap Haşim» adını takmışlardır. Bunun sonucu, Haşim uyuşamadığı çevreden kaçmak, büsbütün kendi kabuğuna çekilmek, kurduğu hayallerle avunmak ya da gözlerini mutlu geçmişe çevirmek gereğini duyar. (Bu duygu bilinçaltına itilerek orada yerleşir. Zamanla gelişip bir çeşit saplantı kılığına girer ve şiirinin belirleyici verilerinden biri haline gelir.)

Haşim'deki bu küsme, kaçma ve kopma duygusunu başka olaylar da besler: Okulu bitirip yaşama atılınca, toplumda kendine uygun yeri bulamaz. Kişiliğine yakışır bir iş tutamaz. Oysa, kendisiyle aynı durumda olan birçok arkadaşları yüksek mevkilere geçerler. (Örneğin İzzet Melih, Reji'de onun müdürü olmuştur.) Fakat bütün dilek ve çırpınmalarına karşın o, dar gelirli ve kısa süreli küçük memurluklardan ötesini elde edemez. Bu sonuç, hem onurunun kırılmasına, hem de sıkıntı çekmesine yol açar. Mektuplarında bundan acı acı yakınır: «Ben bir amele gibi her gün yevmiyemi kazanmaya muhtacım.»[1] «Kırkını geçmiş bir adamın beyaz saçlarıyla, mektepten henüz çıkmış bir genç gibi hayatını tanzim

(1) Bak: Abdülhak Şinasi Hisar, **Ahmet Haşim**, 1963, s. 77

edememiş bir vaziyette kalışından daha hazin bir şey tasavvur edemiyorum ve ben dünyanın nimetlerine hâlâ bir dilenci gözleriyle kenardan bakıp durmaktayım.»[2] diye yazar. Ve sık sık şu dizeyi tekrarlar:

«Komadı gitti bu devlet bizi âdem yerine!»

Üstelik, pratik yaşamda pek beceriksiz olan Haşim, karışık para ve hesap işlerine de pek akıl erdiremez. Bu işlerin şeytanca, kirli bir yanı bulunduğuna ve onların üstesinden gelemeyeceğine inanır. Çıkar uğruna çevrilen ince dolaplara şaşkınlık ve tiksintiyle bakar. Paralı kişilere aşırı saygı gösterilip kendisine önem verilmemesi onurunu yaralar. Düşünce ve sanata karşılık, işadamlarının çıkarlarına duyulan büyük saygı içine dert olur. Bundan dolayı, işyerinde de kendini dayanaksız, yalnız ve yabancı duyar. Yürürlükteki bürokratik düzene ayak uydurmakta güçlük çeker. Çevreyle kolay kolay uyuşamaz.

Yalnızlığını artıran ve Haşim'i kıskançlığa, kötümserliğe götüren sebeplerden biri de çirkinliğidir. Daha doğrusu, kendini çok çirkin sanma saplantısıdır. Başıyla burnunun biraz büyük görünmesi, yüzünde Halep çıbanını andıran bir yara izi bulunması onda böyle bir inanç doğurmuştur. Oysa, arkadaşları Haşim'in sandığı kadar çirkin olmadığını, kuruntuya kapıldığını söylerler.

Haşim, «Başım» şiirinde bu kuruntuyu içtenlikle dışa vurur:

...
Ürkerim kendi hayâlâtımdan
Sanki kandır şakağımdan akıyor..
Bu kızıl çehrede âteş gözler
Bana güyâ ki içimden bakıyor!

(2) Bak: Yakup Kadri, **Ahmet Haşim**, 1934, s 29

Bu cehennemde yetişmiş kafaya
Kanlı bir lokmadır ancak mihenim.
Âh yâ Rabbî, nasıl birleşti
Bu çetin başla bu suçsuz bedenim?

(Ürkerim kendi görüntümden,
Sanki şakağımdan kan akıyor...
Bir kızıl yüzde bu ateş gözler
Bana sanki içimden bakıyor!

Bu cehennemde yetişmiş kafaya,
Kanlı bir lokmadır ancak çektiklerim,
Ah, ey Tanrım, nasıl birleşti
Bu çetin başla bu suçsuz gövdem?)

Çirkinlik duygusu Haşim'i umutsuzluğa sürükler, üzüntüsünden kimi geceler uyuyamaz: «Mon cher, dün gece bu suratımın hali uykumu kaçırdı. Onu şöyle, hayalimde bir tashih edeyim dedim. Meselâ alnımı daha muntazam bir şekle soktum. Kafamı lepiska saçlarla örttüm. Yanağımdaki Halep çıbanını hafzettim. Ağzımı ufalttım, çenemi incelttim. Gene bir şeye benzemedi. Anladım ki, bu kafayı kökünden kesip atmaktan başka çâre yok...»[3]

Bu çaresizlik inancı Haşim'de bir çeşit *aşağılık duygusu* yaratır. Çirkin olduğundan, hiçbir kadının kendisini beğenmeyeceğini, sevmeyeceğini sanır. O kadar ki, çirkin kadınlar karşısında bile ürkek ve çekingendir. Nitekim Beyoğlu'nda Fransız Kütüphanesi'nde çalışan çirkin bir kıza tutulur. Fakat dükkâna girmeyi göze alamaz, günlerce önünde dolaşır durur. Sık sık âşık olur, ama sevgililerinin çoğunca bundan haberi bile olmaz.

Haşim, kendine güvensizliğinden olacak, çirkin kızları güzellere yeğ tutar. Çokluk onlara âşık olur, onlara düşkünlük gösterir.

---

(3) Bak: A.g.e., s. 20

Haşim'in şehvetli bir yaradılışı vardır. Cinsel tutkuları çok kuvvetlidir. Aşklarının karşılık görmemesi, bu tutkuları daha da kamçılar. Bu yüzden birtakım çılgınlıklar yapar, içki meclislerinde sabahlar, düşkün kadınlarla gizli ilişkiler kurar, onları birbirine düşürmeye uğraşır. Fakat ne yapsa, kanmaz. Bütün bu çırpınmalar, içindeki büyük boşluğu doldurama-maz. Hatta, tersine, büsbütün büyültür onu, vuslat isteğini artırır. Bundan ötürü ardı arkası kesilmeyen bir aşk özlemi içinde yaşar. Sevmek ve sevilmek ateşiyle yanar. Yıllarca bir sevgili bekler. Birçok dizelerinde bu sonsuz bekleyişi belirtir:

Bir cism-i perestîdeyi kalb üstüne sarmak
Hırsıyla başım sıtmalı, gözler kuru, parlak,
Eller asabî, hıçkırarak sâhile indim,
Karşımda deniz. Göklerin altında gezindim.

Olmuş denizin rûhu semâlarla hem-âgûş.
Bin bûseyi tanzîr ile encüm suya dolmuş;
Eşçâr ü havâ gölgede sessiz sarışır, gel!
Gel, yalnızım, ey beklenilen hüsn-i muhayyel!

(Şeb-i Nisan)

[Tapınılan bir vücudu kalp üstüne sarmak
Tutkusuyla başım sıtmalı, gözlerim kuru, parlak,
Ellerim sinirli, hıçkırarak kıyıya indim,
Karşımda deniz. Göklerin altında gezindim.

Denizin ruhu göklerle kucak kucağa,
Öpüşür gibi yıldızlar suya dolmuş;
Ağaçlar ile hava gölgede sessizce sarışıyor gel!
Gel, yalnızım, ey beklenilen hayalî güzellik!]

Aylar, yıllar geçer, çağrılan sevgili gelmez. Bunun üzerine Haşim, yalnızlıktan kurtulmak için evlenmek, çoluk çocuk sahibi olmak ister:

> Yeşil ve gölgeli dallarda gizlenen ve gülen
> Evim... Bugün bana âid, bugün benimsin sen...
>
> Sevimli ev... Bugün altında aşkı bekliyorum,
> O pembe tıfl-ı melek-çehre nerdedir? diyorum...
>
> (Evim)

(Sevimli ev... Bugün altında aşkı bekliyorum. O pembe, melek yüzlü çocuk nerdedir? diyorum..)

Bir yuva kurmak dileğiyle birkaç kez nişanlanır, fakat bir türlü evlenemez. Ömrünün son günlerine kadar bekâr kalır. Hem evlenmeye can atar, hem de evlenmekten ödü kopar. Karısının kendisini sevmeyeceğini, aldatacağını sanır. Kuşkular, ikircikler içinde bocalar. Bu bakımdan, nişanları bahaneler yaratarak çokluk onun bozduğu öne sürülebilir.

Aşkta ve toplumda isteklerine ulaşamayan Haşim, avunmayı doğada, anılarda ya da düşlerde arar.

Geçmiş, onun gözünde, bir altın çağdır. Birçok şiirleri, annesiyle birlikte yaşadığı o mutlu çocukluk günlerinin, o «mazî-yi mes'ûd»un özlem ve anısıyla örülmüştür.

Oysa, Haşim bütün varlığıyla bu dünyanın çocuğudur. Bu dünyada elde edemediklerini dinsel bir ötedünyada aramayı düşünmez. Mistik ya da metafizik bir kaygı taşımaz. Gerçekte ulaşamadığı şeyleri de cennette değil, kendi kurduğu masalımsı bir ülkede bulmaya yönelir. Bunun için, sanatında gündelik yaşamı aşar, toplumsal sorunlardan uzaklaşır; ya

doğaya sığınır ya da kendi fildişi kulesine çekilir; bir «hayal âlemi» yaratarak onunla avunmaya çalışır:

Sen uzlətinde böyle dururken hayâle râm,
Âsûde bir sükûn ile lâkayd ü bîheves
(Kendime)

(Sen köşende yalnız böyle hayale bağlı dururken,
Sessiz bir dinginlik ile ilgisiz ve isteksiz.)

«Yollar», «O Belde» gibi şiirler Haşim'in yaşadığı anlayışsız çevreye, maddeci, çıkarcı insanlığa duyduğu tiksintiyi, onlardan kaçışını ve hayalî bir ülkeye sığınışını, mutluluğu orada arayışını dile getirirler.

Elbette, aslında, yaşamaya derinden bağlı ve tutkulu bir insan için bu, olumsuz bir arayıştır. Afyon çekmek gibi bir şeydir. Getirdiği avuntu da onun kadar süreksiz ve temelsizdir. Çünkü gerçekten ne böyle bir ülke vardır, ne de olabilir. İşin acı yanı, Haşim de bunu sezmektedir, ama önünde başka bir çıkış yolu görünmemektedir. Yoksa, yaşadığı bu acı dünyadan kurtulamayacaktır, bir sürgün gibi orada 'ömrünü doldurmaya mahkûmdur.'

Uzak
Ve mâî gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak,
Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde mahkûmuz
(O Belde)

(Uzak
Ve mavi gölgeli bir ülkeden ayrı kalarak
Bu sürgüne ve göçe sonsuza değin bu yerde
mahkûmuz.)

Bu mahkûmiyet duygusu Haşim'i kendi içine kapanmaya, orada yalnız ve mutsuz yaşamaya sürükler:

...
O eski hücreye benzer ki ömrümün kederi,
Çekilmiş ufk-ı tesellîye karşı perdeleri...

(O Eski Hücreye Benzer ki)

(O eski odaya benzer hayatımın acısı,
Çekilmiş avunma ufkuna karşı perdeleri...)

Bir başka avunma yolu da övünme ve gururlanmadır. Haşim, benliğini kemiren aşağılık duygusunu bu yolla dengelemeye çalışır. Onun için övünmekten hoşlanır, ama eleştirilmeye katlanamaz. Birisi kendisini yermişse hemen o da onu yermeye kalkar. Öte yandan, kimsenin kendisine acımasına da razı olmaz. (Söylendiğine göre, tanıyanların kendisine düşkün bir insan gözüyle bakmaması için hastalığını dahi herkesten saklar, reçetelerini değişik eczanelerde yaptırırmış.) Hele minnet altında kalmaya hiç gelmez. Minnet duygusundan kurtulmak için, kendisine iyilik eden kişilerle çekişmeyi bile göze alır. Öylesine onuruna düşkündür. Yanında kimsenin yüceltilmesini çekemez. Kıskançtır. Fırsat düştükçe başkalarını çekiştirir, kendini över. Övünmeler, arada bir, konuşmalardan şiirlere de atlar. «Rüşd», «Rüzgâr», «Kendime» başlıklı şiirler yer yer bu çeşit övünmelerin belirtilerini taşırlar. Örneğin:

...
Bâlâda bil ki mâî semâlar durur tehî,
Bir doğru varsa, yerde, o sensin, yegâne sen.
Her gayen olsun ufk-ı gurûrunda müntehî.

(Rüşd)

(Yukarda bil ki mavi gökler durur boş,
Bir doğru varsa, yerde, o sensin, yalnızca sen,
Her amacın gururunun ufkunda son bulsun.)

Gururuna düşkün ve bir çocuk kadar saf olan Haşim, pek alıngandır. En ufak sitem ve takılmayı kaldırmaz. Ya birden darılır ya da öfkelenir, yöresindekileri kırar, fakat hemen pişman olur. Dostlarıyla bile ikide bir küser, barışır. Geçimsiz, hırçın ve kavgacıdır, ama kinci ve kötü yürekli değildir. Unutmak ve bağışlamaktan yanadır. Sürekli bir kuşku ve güvensizlik duygusu içindedir, ürkek ve çekingendir. Titizdir, güç beğenir.

Gururu kadar boğazına da düşkündür. Biberli baharatlı, yağlı ballı yemekleri, demli çayı, kil yemeyi çok sever. Sevdiği bir başka şey de gazinoda oturup doğayı gözlemek, hayale dalmak yahut kahvede tanıdıklarla söyleşmektir. Canlı, nükteli, renkli bir konuşması vardır. Konuşurken gözleriyle dudaklarını oynatır, el kol hareketleri ve taklitler yapar. Kahve arkadaşlarını da çoğunlukla halktan, basit ve küçük insanlar arasından seçer. Çok zeki, kültürlü, kuvvetli kimselerden hoşlanmaz. Onların yanında huzuru kaçar. Ona bakarsanız, «Sade bir halk adamı gibi yaşamak rahat vericidir. Evet, halk adamı kültürsüzdür, bilgisizdir ama, bu kültürsüzlük, bu bilgisizlik onun hayatını compliqué etmekten korumuştur. Entelektüel dediğimiz mahlûk ise sonu gelmeyen kafa tedirginlikleri içinde kıvranan bir zavallıdır ve kendini herkesten üstün görüşü, onu gülünç bir kukla haline sokmuştur.»[4] Bundan ötürü Haşim, — Yakup Kadri'nin deyişiyle — daha çok «aczi, talihsizliği, maddî ve manevî yoksulluğu temsil eden kimselerle düşüp kalkmak ve hususî hayatını bunlara açmak»tan zevk alır. Ancak, onların yanında dengesini bulur, aşağılık duygusunu unutur, nargilesini tokurdatarak keyifle nükteler savurur. Şakalar ya-

(4) Bak: Yakup Kadri, «Gençlik ve Edebiyat Hatıraları», Hayat Dergisi, 11.2.1965

parak arkadaşlarını güldürür. Arkadaşları da şairlik yönünü hiç bilmedikleri bu gürültücü, kahkahacı, taklitçi, abartmacı, dedikoducu adamı severek dinlerler. Gelmediği günler merakla, özlemle beklerler.

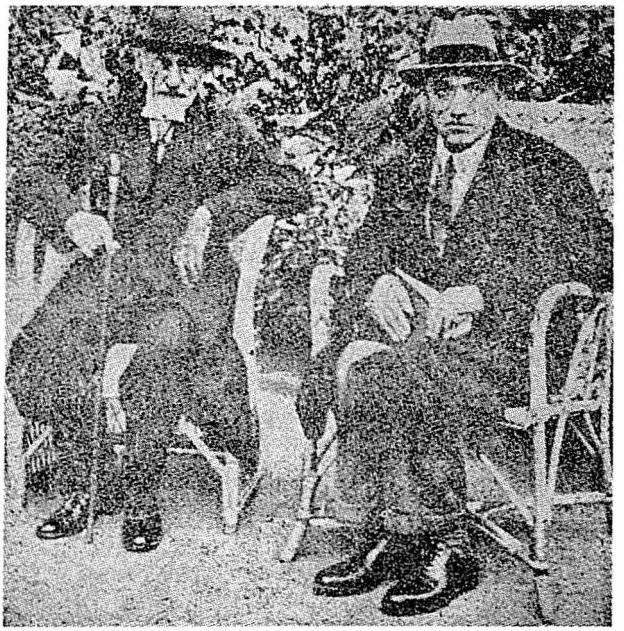
Haşim'in çevreyle bağlantısı bu küçük topluluğu aşmaz. Onun ötesinde, topluma sanki dargındır. Enikonu yabancılaşmıştır ona. Toplumsal olaylar ve sorunlarla ilgilenmez. 1908 - 1923 yılları arasında Türk toplumu büyük sarsıntılar, serüvenler, değişimler geçirir: Meşrutiyet'in ilânı (1908), Trablusgarp Savaşı (1911 - 1912), Balkan Savaşı (1912 - 1913), Birinci Dünya Savaşı (1914 - 1918), Mondros Mütarekesi (1918), Yunanlıların İzmir'e girişi (1919), İstanbul'un işgali (1920), Sevr Antlaşması (1920), Kurtuluş Savaşı (1919 - 1922), Lozan Barışı (1923), Cumhuriyetin kabulü (1928) vb... Fakat bireyci, edilgin bir küçük burjujva aydını olan Haşim sanatıyla da, düşüncesiyle de bunların uzağında kalır. Kişisel evreninin dar sınırları dışına çıkmaz. Daha doğrusu, çıkamaz. Çünkü: (a) Önce Abdülhamit'in, sonra İttihat ve Terakki'nin aşırı baskıya dayanan yönetimi böyle bir çıkışı güçleştirir. (b) Haşim'in çıkışa yol açacak ne toplumbilimsel kültürü, ne de toplumsal bir bilinci yahut siyasal bir ülküsü vardır. Doktrinlerle, sistemlerle, kurallarla başı hoş değildir, hatta dinsel inançlarla bile ilişkisi gevşektir. (c) Süregelen baskı, topluma uzak, bireysel ve karamsar bir edebiyatın (Servet-i Fünun şiirinin) oluşumunu hazırlamış ve Haşim bu edebiyatın (özellikle Cenap Şahabettin'in) etkisi altında yetişmiştir. Bu etkiyi, Fransız simgeci şairleri kadar severek okuduğu Mercure de France yazarları (Remy de Gourmont vb.) da pekiştirmiştir. (d) Haşim, kendisine uygun yeri vermeyen, fırsat düştükçe Araplığını yüzüne vuran bir toplumun tarihine, içinde yabancılaştığı bir çevrenin sorunlarına ilgi duymaz; Ulusçuluk, Türkçülük, Osmanlıcılık, İs-

İlâmcılık, Toplumculuk gibi akımlara inanmaz.

Bu bağsızlaşma, inançsızlık ve çevreden uzaklaşma, Haşim'in yalnızlığını keskinleştirir. Buna, bir alınyazısı gibi yakasını bırakmayan öksüzlük, gariplik, bekârlık yaşantısı da eklenince yöresindeki boşluk büyür. Kendini koyu bir melankoliye kaptırır. Varoluşunu doğrulayan bağlar gevşer. Gün olur, çok sevdiği yaşam bile kendisine acı, anlamsız, ağır bir yük gibi görünür. Zaman zaman ölümü düşünür:

> Durgun suya baktım ve dedim: Ah! Ölebilsem
> Mâdem ki yok ağlayacak mevtime kimsem!
>
> (Şeb-i Nisan)

Ölüm düşüncesi, bağsızlaşan ve yabancılaşan varlığın yoklukla yüz yüze gelmesidir. Haşim bu yokluğa şiirle karşı çıkmak, yitirdiklerinin ve elde edemediklerinin yerine şiiri koymak ister gibidir. Şiirine tutkuyla sarılması ve üzerine toz kondurmaması da herhalde bundandır. Haşim için şiir bir boşalma ya da avunma yolu değil de sanki hiçlenmeye itilmiş benliğini varlaştıran bir eylemdir. Belki de onun için tek ve en önemli eylem... Bir çeşit varoluş biçimi... Bir çeşit «âb-ı hayat», bengi su... Elbette, bu varoluşun güvenliği, biçimce yetkinliğine bağlı olacaktır. Bunun için, Haşim hem şiirine en olgun biçimi vermeye çalışır, hem de onu her şeyin üstünde tutar, çok ciddiye alır. Haşim'in şiirini bunca güzel ve kişisel kılan da bu tutum olsa gerekir. Oscar Wilde'ın dediği gibi: «Yaşam yitirdikçe sanat kazanır.»

Ahmet Haşim Abdülhak Hamit ile

İLK ŞİİRLER

Haşim ilk şiirini nasıl yazdığını şöyle hikâye eder:

«Küçükken edebiyat denilen şeyi sevmezdim, şiirden falan adeta iğrenirdim. Akrabadan bir süvari zabiti vardı. Mütarekede öldü zavallı. O zamanlar daha mektepte idi. Koltuğunda bir sürü kitaplar hafta tatilinde bizim eve gelirdi, bu kitaplar arasında Nâci ve emsalinin şiirleri de vardı. Ben bunları her görüşümde: '— Uğraşacak şey mi bulamadın?' diye zavallıya takılırdım. Sonra orduya gitti. Kitapları bize kaldı. Bir gün nasılsa merak ederek içlerinden bir tanesini elime aldım. Şurasına burasına göz atarken tuhaf bir alâka ile okumaya başladım. Sonra, nasıl bir boş dakikamda bilmiyorum, onlara benzer bir şeyler yazmak arzusu içimde uyanıverdi. Ve bir şiir yazdım. Bu benim ilk şiirimdi. Fakat, bir

anda o kadar saçma ve manasız buldum ki, akabinde mektepte çekmeceye attım. Bir gün arkadaşlardan biri çekmecemi karıştırırken bu saçmayı bulmuş ve benden habersiz, o zamanlar yeni intişar etmeye başlayan Mecmua-yı Edebiye ismindeki risaleye göndermiş. Birkaç gün sonra idi ki, mecmuanın bir nüshası elime geçti: A... Tuhaf şey... 'Muhaberat-ı aleniye' tarzında bir mukaddeme, sonra da 'manzumenizi pek beğendik. Gelecek nüshamızda neşre başlayacağız!' kabilinden birkaç söz... Hayretler içinde kaldım. Şiirle meşgul olabileceğime bizzat kendim bile inanamıyordum. O zaman Galatasaray'da Ziya Bey isminde bir Fransızca hocamız vardı. Nasılsa kulağına çalınmış. Bir gün beni derse kaldırdı:

— Haşim Efendi, dedi, sen şiir yazıyormuşsun!

Kıpkırmızı oldum. Güya, şâyân-ı hicâb bir hareket yapmıştım. Derhal inkâr ettim.

— Ben senden daha ciddî şeylerle meşgul olmanı arzu ederdim, dedi.

Bu bana uzun müddet için ders oldu. Tamam üç sene şairliği bıraktım. Mekteb-i Sultani'nin ikinci sınıfına geçtiğim zaman, hastalık tekrar nüksetti. Dedim ya, yeniden şiire de başlamıştım.» (1)

Haşim'in sözü geçen ilk şiirinin adı «Hayâl-i Aşkım»dır. 22 Şubat 1316 (7 Mart 1901) tarihli ve 19 sayılı Mecmua-yi Edebiye dergisinde çıkmıştır. Şairin aynı dergide 1901 - 1903 yılları arasında on iki şiiri daha basılır: «Allah-ü Ekber», «Gurûb», «Yedi Nisviyyet», «Nisviyyet», «Ey Nisviyyet... Şiir Nedir?», «Kadın Nedir? Çiçek Nedir?», «Peri-i Bahar», «Girye-i Niyâz», «Gözlerinin İlhâmı», «Gülerken», «Sürûd-ı Emel», «Her Güzellik İçin». Bunlardan başka

(1) M. Selâhaddin, «Ahmet Haşim Bey Hayatını Anlatıyor», Yeni Kitap dergisi, Haziran 1928

1901 - 1902'de Musavver Terakki dergisinde «Mavi Gözler», «Terâne», «Raksederken» (2) ve 1908 - 1909 yıllarında Aşiyan'da «Hilâl-i Semen», «Peri-i Hürriyet»; Resimli Kitap'ta «Bayrak»; Musavver Muhit'te «Güneşe», «Akşamlarım», «Kış»; Servet-i Fünun'da «Bahar »adlı şiirleri yayımlanır.

Bu yirmi dört şiire Haşim'in «ilk şiirleri» ya da «gençlik şiirleri» adı verilir. Gerçekten de bunlar şairin on beş ile yirmi üç yaşları arasında yazdığı şiirlerdir. Henüz kişiliğini bulmadığı, «arayış» içinde olduğu bir dönemin ürünleridir. Bundan olacak, Haşim, onları hiçbir kitabına almaz. Ama, şairin evrim çizgisini göstermek, şiirinin köklerini ortaya çıkarmak için onların da, hiç değilse, kısaca gözden geçirilmesi gerekir.

«Hayâl-i Aşkım» bu bakımdan ilginç bir örnektir. Çünkü o, hem Haşim'in ilk şiiridir, hem de öteki şiirlerin birçok özelliklerini bağrında taşımaktadır. Dolayısıyla, onun incelenmesi — aşağı yukarı — öbürlerinin de incelenmesi olacaktır.

---

(2) Nedense, bunlara Haşim'in tüm şiirlerini kapsadığı öne sürülen hiçbir derlemede yer verilmemiştir. En sonuncusu olan Prof. Kenan Akyüz'ün **Ahmet Haşim, Şiirler** (1973) adlı derlemesinde dahi, hem bunlar dışarda bırakılmış, hem de kimi şiirler (örneğin «Yollar» ile «Zulmet») birbirine karıştırılmış ve yanlışlarla çıkmıştır. Sözü geçen şiirler için bak: Fevziye Abdullah Tansel, «Ahmet Haşim'in Bilinmeyen Şiirleri», Türk Kültürü, Aralık 1967

HAYÂL-Î AŞKIM[3]

Münfail bir semâ-yı giryânın,
Zerdi-yi iğbirârı altında
Münkeşif; bir hazân-ı nâlânın,
Gird-bâdi-yi gam-nisârında

Soluvermiş, perîde-reng-î bahâr,
Mesti-yi inkisâr içinde nihân
Bir çiçek gördüğüm zamân güzelim,
Ufk-ı uryân-ı ömr-i târımda,

Bir sehâb-ı siyâh içinde iyân
Sarı bir çehre... Âh o dem görürüm.
Sarı bir çehre, bir hayâl-i besîm.

Dest-i bî-tâb ü râşe-dâriyle,
Rûh-ı gam-bârıma eder takdîm:
Sarı, pejmürde bir soluk zühre!..

Oh, ey yâr-i bî-vefâ, bilmem,
Bu soluk renkli, münkesir, ebkem,
Bu hayâli tanır mısın, acebâ?..

Dest-i bî-rahm lehv ü lu'bunla,
Kırdığın, sonra attığın, ey mâh!
O, benim aşkımın hayâlidir, âh!...

(3) «Hayâl-i Aşkım» için sözlük:
Münfail: kırgın, gücenik. **Semâ:** gök. **Giryân:** ağlayan. **Zerdi:** sarılık, solgunluk. **İğbirar:** darılma. **Münkeşif:** gelişmiş, açılmış. **Hazân:** güz. **Nâlân:** inleyen. **Gird-bâdi:** kasırga. **Gam-nisâr:** üzüntü saçan. **Peride-renk:** uçuk renkli, solmuş. **Mesti:** sarhoşluk. **İnkisâr:** kırılma. kırgınlık. **Nihân:** gizli. **Uryân:** çıplak. **Târ:** karanlık. **Sehâb:** bulut. **İyân:** açık, belli. **Besim:** güleç, gülümseyen. **Dest:** el. **Bî-tâb:** güçsüz. **Râşe-dâr:** titrek. **Gambâr:** üzüntü yüklü (yağdıran). **Zühre:** Çoban yıldızı, çiçek. **Münkesir:** kırılmış. **Ebkem:** dilsiz. **Bi-rahm:** acımasız. **Levh ü lub:** gülüp eğlenen. **Mâh: ay.**

Şiirde anlatılan şudur: Şair, ağlayan, sarı bir gökyüzü altında, inleyen bir güzün üzüntü saçan havasında solmuş bir çiçek görür. Gözleri kara bulutların arasında, karanlık yaşamının boş ufkunda sarı bir yüz arar ve bulur. Güler yüzlü bir hayaldir bu. Gelir, titrek ve güçsüz eliyle üzgün şaire soluk bir yıldız verir. İşte bu suskun, solgun, küskün görüntü onun aşkının hayalidir. Yazık ki, vefasız sevgili bu hayali acımadan, gülüp eğlenerek kırıp atmıştır.

Görüldüğü üzere, Haşim daha ilk şiirinde yalnız, mutsuz ve kötümserdir. Yaşamı karanlık, ruhu acılarla doludur. Aşkın kendisiyle değil, hayaliyle oyalanmaktadır. Yöresindeki doğa da kendisine benzemektedir: O da, onun gibi kırgın ve üzgündür; inleyip ağlamaktadır. Elbette bu, gerçek dışı, yapma bir doğadır. Öznel ve duygusal birtakım sıfatlarla insancıllaşmış, ruhsal bir yapı kazanmıştır. Böylece, şair doğayla kendi psikolojik durumu arasında bir yakınlık sağlamaktadır. İç evrenle (ruhla) dış evren (doğa) arasında bir bağlantı kurmaktadır.

Bir başka şiirindeki şu dizeler bu bağlantıyı çok güzel ortaya koyar:

> Hayâl ü hissimi reng-i muhîte benzeterek,
> Zevâl-i ömrümü seyreyliyor sanır nazarım.
> Erir bu dem kalır ufkumda bî-ziyâ bir renk,
> Hakaayıkım, elemim, zulmetim, düşüncelerim.
>
> (Akşamlarım)

> **(Hayal ve duygumu çevrenin rengine benzeterek,**
> **Ömrümün sona erişini seyrediyor sanki gözlerim.**
> **Erir o zaman kalır ufkumda ışıksız bir renk.**
> **Gerçeklerim, üzüntüm, karanlığım, düşüncelerim.)**

Hayal ve duygularını yörenin rengine benzetmek... Onlara uyan bir doğa ortamı çizmek... Doğa-

yı ruhunun bir aynası haline getirmek... Bu davranış, Servet-i Fünun şairlerinde de vardır. Tevfik Fikret'le Cenap Şahabettin de birçok şiirlerinde ruhsal durumlarını anlatmak için doğayı bir araç olarak kullanmışlardır. Bu özellik, Haşim'e onlardan gelmiş olsa gerektir. Ayrıca, şiirdeki bireyselliğin, romantizmin, karamsarlığın da yine — bir yere kadar — onlardan geldiği söylenebilir. Haşim çocukluğundan beri öksüz, yalnız, üzgün bir insandır. Servet-i Fünun' cuların melankolik şiiri onun bu kimliğine uygun bir ortam sağlamıştır. Bu ortamın temelinde ise toplumun durumu yatmaktadır: Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa'ların başlattığı toplumsal edebiyat hareketi Abdülhamit'in zorba yönetimi altında gitgide geriler. Özgürlükler kısıldıkça düşünce yaşamı da ölgünleşir. Edebiyatta toplumsal sorunların yerini çoğunlukla bireysel üzüntüler alır. Estetik kaygı siyasal yararın, hayal hakikatin üstüne çıkar. Toplumdan kaçış, hayale, düşe ve doğaya sığınış, bunaltı, yalnızlık, umutsuzluk vb. ana temler haline gelir. Bu yüzden, Tevfik Fikret, «edebiyatımız hasta» diye yazar: «Tekmil şiirlerimizde, hikâyelerimizde, tasvirlerimizde bir solgunluk, bir kansızlık, bir eser-i hüzal görülüyor; bu hasta çiçek hali üdebamızın dest-i hararetine kendisine pek muvafık zeminler bularak, nazik nazik intiba ediyor, yazılan şeylerin hemen hemen hepsinde bir müteverrim bitâblığı var, derin bir sükût içinde medid bir inilti...» (4)

Servet-i Fünun'cuların etkisi şiirin başka yanlarında da görülmektedir: Örneğin anlatım onlarınki gibi düzyazıya (nesre) kaçmaktadır. Dil ağır ve ağdalıdır. Yabancı sözcüklerin sayısı Türkçe sözcükleri kat kat aşmaktadır. (Şiirdeki 98 sözcüğün ancak 36'sı Türkçedir.) Farsça kuralına göre yapılmış tamlama-

(4) Servet-i Fünun dergisi, 20 Mayıs 1315 (1 Haziran 1899)

lar ağır basmaktadır. Fiiller az, sıfatlar çoktur. Tasvirler ve imgeler önemli yer kaplamaktadır. Tümceler bir dizede bitmemekte, birkaç dize sürmekte, hatta dizenin ortasında sona ermekte, bir yeni tümce başlamaktadır. (Buna Edebiyat-ı Cedide'ciler emjambement «ulama» derler; özellikle Cenap'ta ve Fikret'te görülür.) «Oh, ah, ey» gibi ünlemlere sık sık başvurulmaktadır.

Cenap'ın, Fikret'in ve arasıra Abdülhak Hâmit ile Muallim Nâci'nin etkileri Haşim'in öbür gençlik şiirlerinde de bulunur. Bunu da olağan karşılamalıdır. Çünkü, Haşim henüz başlangıç dönemindedir ve şiirde o sıra bu ünlü şairlerin çizgisi egemendir. Üstelik, yukarda da belirtildiği gibi, kendi yaradılışı ve yaşantısıyla onların bunaltılı şiirleri arasında bir yakınlık bulmaktadır. Özellikle Cenap, «çocukluğundan beri sevdiğini» söylediği ve aşağıdaki dizelerini «içi ürpererek» okuduğu bir şairdir:

> Düşmüştü siyeh-berg-i şebe şebnem-i simin,
> Şebnem gibi titrerdi kamer leyl üzerinde

28 Haziran 1312 (10 Temmuz 1896) tarihli Servet-i Fünun'da «Makdem-i Yâr» başlığıyla yayımlanan bu şiirin bazı sözcükleri ile havasını Haşim'in ilk ürünlerinde bulmak güç değildir. Aynı şey Cenap'ın «Hayâl-i Mâder», «Âb u Ziyâ», «Temâşâ-yı Leyâl» şiirleri için de söylenebilir.

Fikret'in Haşim üzerindeki etkisi ise daha çok 'anlatım' bakımındandır. Haşim'in «Evim», «Şeb-i Nisan», «Kadın Nedir, Çiçek Nedir?», «O Eski Hücreye Benzer ki,» «Aks-i Sadâ» başlıklı şiirlerinde bu etki göze çarpar. Örneğin, Fikret'in «Âşiyâne-i Lâl» şiirinde yer alan,

Gören sanır ki bu bir medfen-i serâirdir,
Sükût o mertebe câri denizde, sâhilde;
Duran bürûdet-i mâtem dil-i heyâkilde
Bu levha-i ademin her yanında zâhirdir.

dizeleri, Haşim'in «Allah-ü Ekber» şiirinin aşağıdaki dizelerini andırır:

...
Sükût-ı leyl ile hâbide her taraf, her şey.
Bir rûh-ı sâmiti etmez müheyyic ü nâlân,
Ne bir sadâ-yı teessür, ne bir terâne-i ney,
Sükûn içinde evet, hep nühûr, hep mürgaan!

Bu dizelerle Cenap'ın «Temâşâ-yı Leyâl» şiirinin içeriği arasında da bazı yakınlıklar bulmak olasıdır:

...
Şimdi her gûşe ebkem ü câmid:
Ne ağaçlarda zemzemât-ı riyâh,
Ne hadâyikte ihtizâz-ı cenâh...

Her taraf hufte, her taraf râkid,
Sanki engüşt-ber-dehân melekût
Bütün eşyâya der: Sükût, sükût!

Haşim «Sonbahar Şiirleri» başlıklı yazısında da Cenap'ın 23 Teşrin-i evvel 1313 (4 Kasım 1897) tarihli Servet-i Fünun'da yayımlanan «Temâşâ-yı Hazân» şiirinden övgüyle söz eder:

«Temâşâ-yı Hazân isimli meşhûr manzumenin neşrolunduğu tarihe kadar muasır Türk edebiyatında sonbahar, ilâç ve pamuk kokulu, tatsız bir hastane mevsimiydi. (...) Fransız sembolist şairlerinin tarzından ve bediinden az çok mülhem ve o asırlarda Türkçe için yepyeni bir hassasiyetin ifdesi olan Temâşâ-yı Hazân manzûmesi birden hastane kovuşlarının pencerelerini tabiatın temiz havasına karşı açtı.

(...) Türkçede ilk hakiki tabiat şiiri, ilk sonbahar şiiri işte bu şiirdir.» (5)

Haşim'in gençlik şiirleri ile Servet-i Fünun şairleri arasındaki yakınlıklardan biri de şudur: «Ey Nisviyyet... Şiir Nedir?», «Kadın Nedir?, Çiçek Nedir?», «Gözlerinin İlhmı», «Gülerken», «Sürûd-ı Emel» adlı şiirler Servet-i Fünun'cuların pek sevdiği Fransız sonnet'si biçiminde düzenlenmiştir. Hatta, «Hayâl-i Aşkım» bile sonnet'ye kaçmaktadır. (Son iki üçlük çıkarılırsa tam bir sonnet'dir).

«Hayâl-i Aşkım» kuruluşça zayıf bir şiir. Gereksiz tekrarlar ve uzatmalar var. Sözgelişi, birinci dörtlükte yakın anlamlı birçok sözcük kullanılmış. (Gamnisâr - nalân - giryân - münfail - iğbirâr, gibi.) Yoğunluğa aykırı düşen bu kullanma ilgiyi dağıtıyor. Dilin çapraşıklığı bu dağılmayı artırıyor. Örneğin, ilk tümcenin üç kıta boyunca uzaması, kuruluşca karışık olması, bol sayıda sıfata yer verilmesi anlamayı güçleştiriyor. Buna, yabancı sözcük ve tamlamalar da eklenince, tatsız ve yapma bir dil oluşuyor. (Bu özellik, *Göl Saatleri*'ne kadar sürecektir. Haşim'de Yahya Kemal'deki gibi henüz bir Türkçe anlayışı ve beğenisi yoktur.) Ayrıca uyaklar da güçlü değil. («Altında» ile «nisarında» uyak yapılmış.) Aynı kusurlar, aşağı yukarı, öbür bölümlerde ve öbür gençlik şiirlerinde de kendini gösteriyor. Böyle olması da doğaldır, çünkü bunlar şairin gençlik ve acemilik şiirleridir, ilk denemeleridir.

«Hayâl-i Aşkım»da zerdi (sarı), târ (karanlık, siyah), peride (soluk), giryân (ağlayan), nalân (inleyen), ebkem (susmuş, bitâb (güçsüz) vb. gibi sıfatlar ile aşk, yâr, hayâl, rûh, çehre, semâ, gam, mâh (ay), çiçek = zühre (yıldız), zer (altın), hazân (güz), renk vb. gibi isimler yer alıyor. Bunlar, şairin sonraki şiirlerinde de en çok geçen sözcüklerdendir. De-

(5) Ahmet Haşim, **Gurebâhâne-i Laklakan**, 1928, s. 68-69

mek ki: (a) Haşim'in sözcükleri genellikle belirlidir, şair bunlarla sınırlı bir evren kurmakta ve onu çoğu eserlerinde değişik biçimlerle, yeniden canlandırmaktadır; (b) Haşim'in şiirini besleyen imge ve temlerden bazılarının kökleri ilk şiirlerine kadar uzanmaktadır.

Haşim sanat anlayışının bazı özelliklerini bir şiirinde açıklar. Bu özellikler gençlik şiirlerinde olduğu kadar, sonraki eserlerinde de görülür.

— Şiir nedir?.. O güzellik değil midir ki, bütün
Safâyihinde uçar hep bedîalar, meh-tâb?..
Melâl-i rûhu semâ, nûr, fecrdir ve şebâb...

(Ey Nisviyyet.. Şiir Nedir?)

— Şiir nedir? O güzellik değil midir ki, bütün Düzlemlerinde hep güzellikler, hep ayışığı uçar? Ruhunun anlamı gök, ışık, tan ve gençliktir.)

Haşim'in sonraki eserlerinde bulunup da ilk şiirlerine kadar uzayan özelliklerden biri de, karamsar duygu ve hayallerini simgeleştiren tablolar çizmesidir.

«Hayâl-i Aşkım»da yer alan önemli bir nokta da şudur: Şiirde kuvvetsiz, titrek elleriyle şaire solmuş bir çiçek sunan sararmış, güler yüzlü bir hayalden söz açılmaktadır. Bu solmuş ve susmuş hayal, giderek şairin aşkının hayaliyle karışmaktadır. Kimin hayalidir bu? Kesin bir şey söylemek güç. Ama bazı yorumlar yapmak da yersiz ve olanaksız değil. Nitekim, kimi yazarlara göre bu, Haşim'in annesinin hayalidir (6). Haşim, çocukluğunda annesini hem bir

(6) Bak: Zahir Güvemli, **Ahmet Haşim, Hayatı ve Şiirleri,** s. 32

anne, hem de bir kadın gibi sevmiş ve bu duygu bilinçaltına itilmiştir. Şiirlerinde babasından hiç söz açmaması, fakat sık sık annesini anması bunun belirtilerinden biridir. (Tam, Freud'un libido ve Oedipus complexe'i kuramına uygun bir durum...) Elbette, Haşim henüz bunun bilincine varmış değildir. Ama sevgili deyince çokluk hatırına annesi gelmektedir. Unutamadığı annesinin hayali ile gerçekleştiremediği aşkının hayalini birbirine karıştırması da bundandır. Şiirde geçen «soluk renkli, bitâb ü raşedâr, sarı çehreli, münkesir, ebkem» sözcükleri ancak hasta annesine yaraşan sıfatlardır. (Nitekim, bu sıfatlardan çoğunu Haşim, sonradan annesi için yazdığı «Şi'r-i Kamer»lerde de kullanmıştır.)

Bu açıdan bakınca, Mecmua-yi Edebiye'de (7 Haziran 1317/20 Haziran 1901) basılan «Gurûb» şiiri de ayrı bir anlam kazanır: Herhalde güneşin batışı burada annenin ölümünü temsil etmektedir. Gökyüzünden çekilişi acıklı bir tablo gibi uzun uzadıya tasvir edilen güneş, «o dibler-i semâ-pirâ» bir «hırâm-ı hazin-i mâtem ile» silinince şair geçmişi anarak üzülmekte, yalnız ve perişan, ağlamaktadır:

Şimdi rûhum bu şems-i muhtazırın
İn'ikâsât-ı nûr-ı zerdiyle,
Titreyip ağlayan bu deryânın
Piş-i emvâc-ı nâle-dârında
Böyle bin muhtazır, perâkende,
Hâtıratın tezekkürâtiyle
Ağlıyor derbeder, hazin, hâsîr!..

(Gurûb)

[Şimdi ruhum bu can çekişen güneşin
Solgun ışığının yansımalarıyla,
Titreyip ağlayan bu denizin
İnleyen dalgaları önünde
Böyle bin ölgün, darmadağan
Anılarını canlandırarak
Ağlıyor perişan, üzgün ve bitkin!]

Aşiyân dergisinde 11 Eylül 1324'de (1908) yayımlanan «Hilâl-i Semen» şiirinde şairin annesiyle ilişkisi dolaysız olarak ortaya konmaktadır. Haşim, bu şiirinde çocukluk günlerini anlatmakta, annesinin ölümüyle içine yuvarlandığı boşluğu belirtmektedir. Bu yanıyla «Hilâl-i Semen» *Şi'r-i Kamer*'e bağlanmaktadır.

Şi'r-i Kamer'e bağlanan bir başka şiir de «Akşamlarım»dır (7). Şair her akşam, annesiyle yaptığı gezintileri anmakta, karanlık gökten, üzgün doğadan bir selâm beklemektedir. Her yan onun anısı ve üzüncüyle dolmuştur:

Semâ, senin o zamân mâteminle, hüznünle,
Deniz, senin o zamân hâtıranla mâlîdir.
Havâda son nefesin ye's-i rûhu hâkîdir,
Akar sular, dereler son nidâ-yi ye'sinle.
...
[Gök, senin o zaman yasınla, üzüntünle,
Deniz, senin o zaman anınla doludur.
Havada son soluğun iç sıkıntısını anlatır,
Akar sular, dereler son karamsar seslenişinle.]

Haşim ilerde *Şi'r-i Kamer* adlı şiir dizisindeki çocukluk anılarını daha geniş ve ayrıntılı bir biçimde işleyecektir.

(7) Musavver Muhit, 28 Mayıs 1325 (10 Haziran 1909)

ŞİʼR-İ KAMER

DİCLE'NİN VE ANNENİN ANILARI

Şi'r-i Kamer on iki şiirlik bir dizidir. Şiirlerden «Ruhum», «Çıktığın Geceler», «O», «Sensiz», «Hazân», «Hasta İken», «Çöller», «Nehir Üzerinde» 1908 - 1909 yılları arasında Resimli Kitap dergisinde «Şi'r-i Kamer: Dicle'nin ve Annemin Hâtıraları» başlığı altında yayımlanır. «Hâtime» 1910'da Servet-i Fünun'da basılır. Bazı yerlerini değiştirerek ve «Karie» adlı bir yeni şiir ekleyerek, Haşim, bunları *Piyâle* kitabına alır. *Piyâle* 1926'da çıkar. *Şi'r-i Kamer* kitabın sonuna, ayrı bir bölüm halinde konur. Kitapta, «Hâtime» den sonra, «Gece» ve «Zühre'ye» adlı iki şiir daha yer alır. Bunlar, 1909'da Jâle dergisinde (1) yayımlanmıştır.

---

(1) «Gece» şiiri «Ses» başlığıyla 12 Teşrinisâni 1325 (1909), sayı 1'de; «Zühreye» ise 14 Mayıs 1325 (1909), sayı 28'de çıkmıştır.

Haşim *Şi'r-i Kamer*'i Mekteb-i Sultani'deyken yazar. Okul arkadaşı Abdülhak Şinasi'nin dediğine göre, «15 yaşında, yani 1900'de yazmaya başladığı bu 9 bendden mürekkep şiirinin son şeklini 1906'da ikmal» eder. «1907'de Galatasaray'dan şehadetnamesi ile ayrılırken manzumesini» tamamlamıştır (2). Bu açıklama doğru olsa gerektir. Çünkü «Hazân» şiirini yazarken Haşim de aradan on beş yıl geçtiğini söyler:

> On beş sene evvelki hakikat hep o gündür,
> Rûhumda bugün zulmet-i pür-girye onundur.
> On beş senedir, ufka güneş kanlı düşerken;
>
> (**Şi'r-i Kamer,** Hazân)
>
> **(On beş yıl önceki gerçek hep o gündür,**
> **Ruhumda bugün gözyaşı dolu karanlık onundur.**
> **On beş yıldır ufka güneş kanlı düşerken)**

Şi'r-i Kamer'in dergilerde «Dicle'nin ve Annemin Hâtıraları» başlığıyla yayımlanması boşuna değildir. Çünkü bu eserinde Haşim, Bağdat'ta geçen çocukluk günlerini, annesiyle olan duygusal ilişkilerini yansıtır. Neden derseniz, bu günlerin ve bu ilişkilerin anıları şairin zihninde derin izler bırakmıştır da ondan. Önce de değinmiştik: Haşim içli bir çocuktur. Annesi sevecen, duygulu, ama hastalıklı bir kadındır. Babası ise, tersine, sert ve soğuk bir adamdır. Bu yüzden, Haşim annesine bağlanır. Annesi de oğlunu sever. Elinden tutarak onu Dicle kıyısında gezdirir. Her akşam annesiyle yavrusu el ele, gölgeler gibi, dolaşıp dururlar.

Bu gezintileri Haşim «O», «Sensiz», «Nehir Üze-

(2) Abdülhak Şinasi Hisar, **Ahmet Haşim**, 1963, s. 23-24 (Ayrıca Bak: Ülkü Dergisi, 1933, sayı 5)

rinde», «Çıktığın Geceler» adlı şiirlerde yüreği kanayarak anlatır:

Bir hasta kadın, Dicle'nin üstünde, her akşam
Bir hasta çocuk gezdirerek, çöllere gül-fâm
Sisler uzanırken, o senin doğmanı bekler.

(O)

Annemle karanlık geceler bazı çıkardık;
Boşlukta denizler gibi yokluk ve karanlık
Sessiz uzatır tâ ebediyyetlere kollar...

(Sensiz)

Gezintiler çocukla anneyi birbirine daha çok bağlar. Çocuk, babasından göremediği sevgiyi annesinde bulur. Anne, kocasından göremediği ilgiyi çocuğunda bulur. İkisi de birbirleri için birer dayanaktırlar, birer *avunma ve mutlanma* pınarıdırlar. Çocuk bu pınarın bir gün kuruyacağını sezmekte, kaygı ve korkuyla ürpermektedir:

...
Göklerde ararken o kadın çehreni, ey mâh!
Bilsen o çocuk, bilsen o mahlûk-ı ziyâ-hâh
Zulmette neler hissederek korku duyardı:
Gûyâ ki hafî bir nefein nefha-i serdi
Rûhunda bu ferdâ-yı siyeh-rengi fısıldar.

...
Rûhumda benim korku, ölüm, leyle-i târîk
Çeşmimde onun aks-i kevâkible dönerdik...

(Sensiz)

(Göklerde ararken o kadın yüzünü, ey ay!
Bilsen o çocuk, bilsen o ışık isteyen yaratık
Karanlıkta neler duyarak korkardı:
Sanki gizli bir soluğun soğuk esintisi
Ruhunda bir kara renkli yarını fısıldardı.

Ruhumda benim korku, ölüm, karanlık gece
Gözünde onun, yıldızların yansıması, dönerdik..)

Annenin hastalığı ilerledikçe çocuğun tasası da artar. İstenmeyen gelecek yavaş yavaş yaklaşır. Anne artık yatağa düşmüştür. Tüller içinde dalgın yatmaktadır. Aile başucuna toplanmıştır. Çocuk, üzüntülü ve sessiz, onun yanında beklemektedir:

Bir vâlide, bir zevc-i mükedder, sonra mübhem
Bir ince çocuk çehresi — ben — muzlim ü ebkem
Bî-his uzanan hastayı durmuş düşünürken,
Akşam mütemâdî dolarak pencerelerden,
Vermişti o sâkin odanın hüznüne bir renk,
Bir reng-i küdûret ki eder bizleri dil-tenk.

(Hasta İken)

(Bir anne, bir kaygılı koca, sonra belirsiz
Bir ince çocuk yüzü — ben — karanlık ve dilsiz,
Duygusuz uzanan hastayı durmuş düşünürken,
Akşam aralıksız dolarak pencerelerden
Vermişti o durgun odanın üzüntüsüne bir renk,
Bir boğucu renk ki içimizi daraltır.)

Sonunda, istenmeyen gün gelip çatar. Bir güz akşamı, zalim bir rüzgâr, hastayı dalından kopmuş bir yaprak gibi alıp götürür:

Ey eski kamer, sen bizi elbette bilirsin!
Annemdi o nûrunda gezen zıll-ı mehâsin,
Bendim o çocuk, bendim o sîmâ-yı tahayyür.
Bir gün ki hazân ufka kızıl dalgalı bir nûr,
Bir kanlı ziyâ haşrediyorken onu bir yed,
Bir bâd-ı haşîn aldı o rü'yâyı müebbed.

(Hazân)

(Ey eski ay, sen elbette bilirsin bizi!
Annemdi o ışığında gezen güzellikler gölgesi,
Bendim o çocuk, bendim o şaşıran yüz.
Bir gün güz ufka kızıl dalgalı bir aydınlık,
Bir kanlı ışık topluyorken, onu bir el,
Bir sert rüzgâr aldı o düşü sonsuza dek.)

Haşim için annesinin ölümü unutulmaz bir yıkım olur. Yıllarca onun acısını içinde taşır. İşte, *Şi'r-i Kamer* bu acıyı besleyen anıların, duygu ve izlenimlerin ürünüdür. *Şi'r-i Kamer*'in ana konusu, temel içeriği budur. Bunun dışında düşünsel ya da toplumsal bir özü, ülküye ya da eyleme yönelen bir yanı yoktur.

Şi'r-i Kamer'in biçimine gelince: Yukarda verilen örnekler, kitabın içeriği için olduğu kadar biçimi için de birtakım bilgiler sunmaktadır. Şöyle ki: Şiirler aruz ölçüsüyle, «mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün» kalıbıyla ve mesnevi düzeniyle yazılmıştır. En kısası 24, en uzunu 46 dizeden oluşmuştur. Ortalama uzunluk 32 dizedir. Dil, gençlik şiirlerinde olduğu gibi, gene pürüzlüdür, ağırdır; yabancı sözcüklerin sayısı yüksektir; tamlamalar çokluk Farsça kuralına göre yapılmıştır. Fiiller az, sıfatlar boldur. Doğa tasvirleri yaygındır. Arasıra Türkçe yanlışlarına, sık sık da uyak (kafiye) bozukluklarına rastlanmaktadır: «Sararken-koşarken, doğarsın-kamersin («Ruhum»); Semalar - muğber, saklar - ağlar, muhiş - boğulmuş, kadınlar - dinler («Çıktığın Geceler»); ziyalar - açarlar, yerler - gizler, menâzır - yer, gam - matem («O»); adımlar - dinler, kaderinde - nazarında, mükedder - nazarlar («Sensiz»); gündür - onundur, daldan - maden («Hazân»); sessiz - sis («Hasta İken»); gülmüş - düşmüş, kürekler - yırtar, sakin - hazânın, uçuşurken - semâdan («Nehir Üzerinde»); Gam - fem («Hâtime»).

Bu dış kusurlarına karşılık, «Şi'r-i Kamer»ler iç kuruluşuyla gençlik şiirlerinden oldukça sağlamdır.

Uzatmalar, yaymalar, dağıtmalar ortadan kalkmamış, ama azalmıştır. Anlatım tutarlı, öze uygun bir kimlik kazanmaya başlamıştır. Ses uyumlarına gösterilen özen ahenkli, etkili bir müzik doğurmuştur. Ruhsal durumlara, üzünçlü anılara eşlik ya da onları temsil eden sözcükler, bol sıfatlı tasvirler, renkli tablolar Haşim'e özgü bir evren yaratmıştır. Hayal gücüyle beslenen yeni ve kişisel imgeler bu evreni zenginleştirmiştir...

Şi'r-i Kamer'de doğa tasvirleri Servet-i Fünun edebiyatında olduğu gibi büyük bir yer kaplar. Fakat bunlar gereksiz ve bağımsız değildir. Tersine, sıkıdan sıkıya, içeriğe bağlıdır, onu daha iyi belirtmeye yardım etmektedir.

İki örnek verelim:

Bildiğimiz üzere, Haşim'in annesi bir güz akşamı ölüverir. Şair can evinden vurulmuştur. Derin bir üzüntü içindedir. Doğaya bakar, sanki o da yasa bürünmüştür:

...
Âvâre felâket gülü, altın kırizantem,
Her tarh-ı hazân üstüne dökmüş yine mâtem,
Durgun sular üstünde perîşân ü mükedder
Faslın dağınık rûhu bulut, sis gibi titrer;
Yorgun, sarı yapraklar uçar bir kuru daldan,
Bir hasta güneş ufka döker sâye-î ma'den;
En sonra semâlarda da ey eski kamer, sen
Hüznünle yaparken acı bir levha-i şîven,
Çöllerde kalan bir küçücük makber-i bî-kes
Yollar bu muhitâta kesik, şehkalı bir ses!

(Hazân)

(Başıboş felâket gülü, altın kasımpatı,
Her gelen güz üstüne dökmüş yine yas,
Durgun sular üstünde perişan ve üzgün
Mevsimin dağınık ruhu bulut, sis gibi titrer;

Yorgun, sarı yapraklar uçar bir kuru daldan,
Bir hasta güneş ufkâ döker maden gölgesi;
En sonra göklerde de ey eski ay, sen
Üzüntünle çizerken acı bir yas tablosu,
Çöllerde kalan bir küçücük, kimsesiz mezar
Gönderir bu çevrelere kesik, hıçkırıklı bir ses!)

Görüldüğü gibi, acı olaya doğa da ortak edilmiştir. Şair üzüntüsünü doğrudan doğruya değil, doğa'nın aracılığıyla bize iletmektedir. Böylece, olayın yarattığı bunaltı daha yaygın, daha etkin bir hale getirilmektedir. Bunun için, üzünçlü (hüzünlü) bir tablo çizilmiştir. Doğaya insancıl, daha doğrusu, ruhsal sıfatlar verilmiştir: Örneğin yapraklar yorgundur, bulutlar üzgündür, güneş hastadır, ay yaslıdır, çölde ıssız bir mezardan hıçkırık sesleri gelmektedir vb...

Bu parçadaki özellik «Nehir Üzerinde» adlı şiirde daha belirgindir. Şair bir güz akşamı annesiyle Dicle'de gezintiye çıkmıştır. Doğa da, annesi gibi tasalıdır. Havayı bir «gam-ı meçhûl» (ne olduğu bilinmeyen bir kaygı) doldurmuştur. Irmak bir «hüzn-i müzehheb» (yaldızlı bir üzünç) gibi durgundur:

Çıkmıştık o gün Dicle'ye: sessizce kürekler
Nehrin zehebî sîne-i emyâhını yırtar,
Ağlardı o altın suyun üstünde bir âhenk,
Serperdi o bî-kes sese akşam sarı bir renk,
Gûyâ ki o gün Dicle'nin üstündeki mâtem
Âfâka sürükler sarı güller, kırizantem...
Solmuştu onun hüzn ile sîmâ-yi berînî
Bir ince tül altında duran zülf-i zerînî
Akşamların enfâsına düşmüş uçuşurken
Sarmıştı o sâkin yüzü bir gölge semâdan,
Dalmıştı o gözler ebediyyetlere... Yorgun,
Yorgundu o gözlerle bakan rûh-ı melûlün
Akşam gibi asâbı geren reng-i garîbi...

(Nehir Üzerinde)

(Çıkmıştık o gün Dicle'ye: Sessizce kürekler
Irmağın yaldızlı sulardan bağrını yırtar,
Ağlardı o altın suyun üstünde bir ahenk;
Serperdi o kimsesiz sese akşam sarı bir renk.
Sanki o gün Dicle'nin üstündeki yas
Ufuklara sürükler sarı gülleri, kasımpatını...
Solmuştu onun acıyla yüce yüzü,
Bir ince tül altında duran altın saçı
Akşamların soluğuna düşmüş uçuşurken;
Sarmıştı o durgun yüzü bir gölge gökten,
Dalmıştı o gözler sonsuzluklara.. yorgun,
Yorgundu o gözlerle bakan üzgün ruhun
Akşam gibi sinirleri geren garip rengi...)

Aynı özelliğe, *az* ya da çok öbür şiirlerde de rastlanır. Önce de açıklamıştık: Duyguları doğanın aracılığıyla dışa vurmak, dış evreni iç evrenin temsilcisi kılmak yöntemini Haşim, Edebiyat-ı Cedîde'cilerden almış ve gençlik şiirlerinden bazılarına uygulamıştır. Ne var ki, Servet-i Fünun'cular doğayı çoğun bir kartpostal gibi görmüşler ve değiştirmeden bir tablo gibi resmetmişlerdir, onunla yaşamları arasında çoğun sıkı bir bağlantı kurmamışlardır. (Hatta, kimi şiirlerini resimlere, fotoğraflara bakarak yazmışlardır.) *Şi'r-i Kamer*'de ise doğa, çoğun yaşantılara, anılara, duygulara yaslanır, hayalle beslenerek değişir. Böylece, Haşim Edebiyat-ı Cedîde'cilerden aldığı yönteme, — çözümlenen parçaların da gösterdiği üzere — daha kişisel, daha ruhsal, daha imgesel bir kimlik kazandırır. Giderek, bu kimlik *Şi'r-i Kamer*'e edebiyatımızda bir ayrıcalık sağlar.

Elbette, bunda, kullanılan sözcüklerin de payı vardır. Haşim, belirli bir evren, bir hava yaratabilmek için belirli sözcüklere başvurmuştur. Bu sözcüklerin başlıcaları şunlardır:

İsimler: Çocuk, anne, perî, hasta, hüsn, hayâl, hülyâ, rüya, hâtıra, gam (hüzün, elem, ye's), matem, mevt, akşam (şem), gece (leyl), ay (mâh, kamer),

yıldız (encüm), semâ, sessizlik, karanlık, ufuk, ziyâ, nûr, bulut, sis, gölge, rüzgâr, ağaç, çiçek (zühre), çöl, nehir, Dicle, sahil, yol, su hazân... *Sıfatlar:* Sarı, siyah, solgun, donuk, durgun, yorgun, giryân, mağmûm (mükedder), dalgın, sessiz, sakin, eski, perişan, pürhis... *Fiiller:* Dolaşmak, bakmak, gezmek, ağlamak, dinlemek, düşünmek, bunalmak, aramak, erimek, solmak, silinmek, düşmek, uçmak, yatmak, ölmek...

Bu sözcüklerden çoğu gençlik şiirlerinde de geçmişti. Bundan sonraki şiirlerinde de geçecektir.

Yukarda dökümü yapılan sözcükler *Şi'r-i Kamer*'deki evren, temler ve konular için birer ipucu olabilir. Özellikle ay (mâh, kamer) sözcüğü, üzerinde durmayı gerektirecek kadar önemlidir.

Şair, ay'ı görünce hep çocukluğunu, annesini anar. Çünkü geçmişte ay ışığında hep annesiyle birlikte dolaşmıştır:

> Ey eski kamer, sen bizi elbette bilirsin!
> Annemdi o nûrunda gezen zıll-ı mehâsin,
> Bendim o çocuk, bendim o sîmâ-yı tahayyür.
>
> (Hazân)

> **(Ey eski ay, sen elbette bilirsin bizi!**
> **Annemdi o, ışığında gezen güzellikler gölgesi,**
> **Bendim o çocuk, bendim o şaşkın yüz.)**

Ay onlara bir arkadaş olmuş, acılarına katılmış, gönüllerini avutmuştur:

> ...
> Sen âh, doğarsın o zaman, mest ü ziyâ-dâr...
>
> Sâhilleri sessiz dolaşan hasta hayâle
> Bir nûr-ı teselli taşır alnındaki hâle
> Hattâ o soluk çehreye nûrun dokunurken
> Bir bûseye benzerdi ki gelmiş ona senden.
>
> (O)

(Sen, ah, doğarsın o zaman, sarhoş ve parlak...

Kıyıları sessiz dolaşan hasta hayale,
Bir avunma ışığı taşır alnındaki ayla;
Hatta o soluk yüze ışığın dokunurken
Bir öpücüğe benzerdi sanki gelmiş ona senden.)

Bundan ötürü, bir yerde, sarı ay ile sararmış yüzlü annesinin hayali birbirine karışır, birini ötekinden ayırmak zorlaşır. Ay ona annesini, annesi de ay'ı çağrıştırır. Belki de annesini andıran ay, onun ya ruhu ya da hayalidir:

Ey sen, ey onun rûhu ve ey mâtem-i seyyâl,
Ey şimdi bakan hüznüme, âh, ey kamer-i lâl!

(Nehir Üzerinde)

(Ey sen, ey onun ruhu ve ey akıcı yas,
Ey şimdi bakan üzüntüme, âh, ey sessiz ay!»

En sonra bu nûrun ki sarar rûhu melâle
Benzer o kadar ağladığım, âh, o hayâle.

(Hâtime)

(En sonra bu ışığın ki sarar ruhu üzüntüyle
Benzer o kadar ağladığım, âh, o hayâle.)

Fakat Haşim için ay yalnızca annesinin simgesi değildir. Aynı zamanda o, mutlu anıların, «her şeyi pür-hande yapan mâzi-i mes'ûd»un da simgesidir:

...
Hep hâtıralardır ki ziyân ufku sararken
Sessizce gelir hepsi gezer rûhumu birden...

(Çıktığın Geceler)

Ayışığı (mehtâb) çevreye bir «duygu gölgesi» yayar, her şeyi değiştirip güzelleştirir, insanı tatlı hülyalara daldırır:

...
Sihrin o kadar nâfiz olur fikr ü hayâle
Her şey değişir titreyerek hüsn-i muhâle,
Bir mestî-yi hülyâ vü ziyâ gözleri sisler
Artık bütün eşyâ bize rü'yâlara benzer:

(Çıktığın Geceler)

(Büyün o kadar işler ki düşünce ve hayale
Her şey dönüşür titreyerek erişilmez bir güzelliğe,
Bir hulya ve ışık sarhoşluğu gözleri sisler
Artık bütün eşya bizce düşlere benzer.)

Ay, arada bir kadına benzetilir, onun simgesi olur:

Göklerde ararken o kadın çehreni, ey mâh!

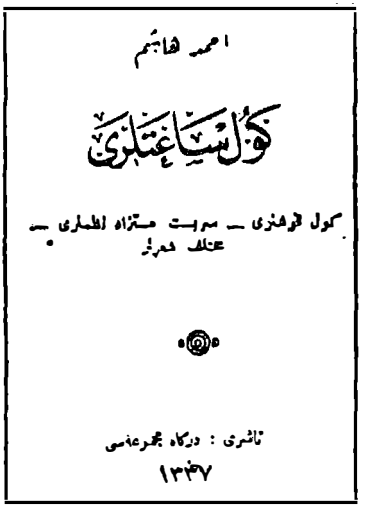
(Sensiz)

'Kadın' simgesi ilerde yerini 'sevgili' simgesine bırakacaktır. Ay ve onunla birlikte akşam, mehtap, gece temleri sık sık ele alınacak, Haşim, bunları değişik biçimlerle tekrar tekrar işleyecektir.

Bir saplantıyı andıran bu işleyişin ruhsal kökleri yukarda açıklanan yaşantılarda saklıdır. Sanatsal yönleri ise simgeciler (sembolistler) ile Servet-i Fünun'cularda bulunmaktadır.

GÖL SAATLERİ

Göl Saatleri, Haşim'in ilk kitabıdır. 1921 yılında Dergâh yayını olarak çıkar. Basında geniş yankılar, daha doğrusu, tepkiler yaratır. Özellikle eskiye bağlı olanlar eseri «istihfaf ve istihza» ile karşılarlar. Sözgelişi, «Mehtâbda Leylekler» şiirini Aydede dergisinde şöyle gülünçleştirirler:

> Kenar-ı âba dizilmiş füsûn-ı mâha dalar
> Çamurlu, patlak, ezik çizmelerle kunduralar.

Bu alaylara, takılmalara karşılık *Göl Saatleri*'ni savunanlar da eksik olmaz. Örneğin Nurullah Ataç, eserden övgüyle söz açar: «Bu kitabı defaatle okudum;

her seferinde başka bir zevk duydum. (...) Ahmet Haşim edebiyatımıza yeni bir ufuk açtı...» (1)

Göl Saatleri dört bölüme ayrılmıştır: «Göl Saatleri, Göl Kuşları, Serbest Müstezâd Nazımlar, Muhtelif Şiirler.»

«GÖL SAATLERİ» :

«Göl Saatleri» bölümü «Mukaddime, Öğle, Öğleden Sonra, Akşam, Gece, Gece Yarısı, Seher» adlı yedi şiirden oluşmuştur. «Mukaddime» bir yana, şiirlerin hepsi 1911 yılında Servet-i Fünun dergisinde çıkmıştır. Haşim, bu şiirleri, İzmir'de öğretmenlik yaptığı günlerde yazmaya koyulmuş ve birkaç ayda bitirmiştir:

«İzmir'de bulunduğum sıralarda idi. Bazı yaz akşamları Halkapınar taraflarına giderdim. Orası birçok su birikintileri ve sazlarla dolu idi. Yavru kuşlar gelir, o sazların üzerine konar ötüşürlerdi. Bu manzara üzerimde tesirini yapmaya başlamıştı. Her tenezzühte *Göl Saatleri*'nin mısraını hayalimde yapmak suretiyle iki ay içinde manzumemi ikmal ettim.» (2)

Göl Saatleri'nin başına konan «Mukaddime» (öndeyiş)de Haşim şiir anlayışını şöyle açıklar:

Seyreyledim eşkâl-i hayâtı
Ben havz-ı hayâlin sularında,
Bir aks-i mülevvendir onun'çün
Arzın bana ahcâr ü nebâtı.

---

(1) Nurullah Ataç. «Göl Saatleri Münasebetiyle», Dergâh, 5.10.1337 (1921)

(2) M. Selâhaddin, «Ahmet Haşim Bey Hayatını Anlatıyor», Yeni Kitap dergisi, Haziran 1928

Bugünkü dille «Mukaddime»nin anlamı şu: Yaşayışın biçimlerini hayal havuzunun sularında gözledim. Onun için, yeryüzünün taşları ile bitkileri bana renkli birer yansıma gibi görünüyorlar.

Bu «Mukaddime»den anlaşıldığı gibi, Haşim için şiirde önemli olan yaşantılar ya da gerçekler değildir. Bunların kendi imgelemindeki (muhayyilesindeki) yansımalarıdır. Başka bir deyişle, dış evrenin onun iç evreninde uyandırdığı düşsel ve duygusal çağrışımlardır; çağrışımlarla kaynaşan izlenimlerdir; imgelerdir.

Bu, resim alanından şiire aktarılmış bir çeşit izlenimciliktir (impressionisme). Gerçi, bu davranışta Haşim'in sevdiği ve etkilendiği simgecilerin de payı vardır. Ama sonuç, simgecilikten çok izlenimciliğe yakındır.

Gerçekten de, Haşim, *Göl Saatleri*'nde fırça yerine eline kalem almış bir ressama benzer. Gördüklerini doğrudan doğruya ve olduğu gibi resmetmez. Onların kendisinde uyandırdığı duyumları, izlenimleri imgelemenin imbiğinden geçirerek, hatta değiştirerek birer imge halinde dışa vurur. Bunun sonucu, insan ve yaşantıları geriye itilir, doğa ve onun imgesel tasviri öne geçer.

«Gece» şiiri bunun iyi bir örneğidir:

Nücûm ü mâhı dökülmüş semânın eşcâra,
Melûl manzaralar şimdi bir gümüşlü sehâb;
Derin sulardaki ecrâmı avlayan kuşlar
Eder havâli-yi pür-nûr-ı mâh-tâba şitâb...

(Yıldızları ve ay'ı dökülmüş göğün ağaçlara,
Üzgün manzaralar şimdi bir gümüşlü bulut;
Derin sulardaki yıldızları avlayan kuşlar
Ayışığının aydınlığıyla dolu yörelere koşar...)

Görüldüğü üzere, şiirde salt bir gece görünümü (manzarası) tasvir ediliyor. Toplum yok. Düşünce

yok. Tarih yok. Insandan da söz açılmıyor. Ancak *'melûl'* sıfatıyla *'manzaralar'* insancıl, duygusal bir niteliğe kavuşuyor. Gece üzüntülü bir havayla kaplanıyor. Böylece Haşim, kendisi ortaya çıkmadan, karamsar evren görüşünü ortaya koymuş oluyor. Dolayısıyla, insanla (şairle) doğa arasında örtülü ve duygulu bir bağ kuruluyor. Gerçi, *Şi'r-i Kamer*'de de üzünçlü tablolar çizilirdi, ama onlarla şair arasındaki ilişki açık ve dolaysızdı. Çünkü tablolar anılara, duygulara eşlik ya da onları temsil etmek göreviyle yüklüydüler. Servet-i Fünun'da olduğu gibi tasvir çokluk bir araç idi. Burada ise böyle bir işlem söz konusu değil. Hani, doğa nerdeyse bağımsızlık kazanmış, tasvir araçlıktan çıkarak nerdeyse amaç olmuş. Şairin yaptığı da sanki — kendini göstermeden — bu doğayı tasvir etmek. Öyle ki, ancak tasvirdeki bazı belirtilere dayanarak, onun kimliğini az buçuk sezebiliyoruz. Sözgelişi, şiire bakarak — yorumlama yoluyla — Haşim'in mutsuz bir kişi olduğunu, anlatacak önemli bir serüveni, hikâyesi bulunmadığını, çevreyle bağları gevşek olduğundan doğaya yöneldiğini, toplumsal ya da düşünsel sorunlarla pek ilgilenmediğini çıkarabiliyoruz.

Bağımsız ve nesnel gibi görünmesine karşın, «Gece»deki doğa aslında bağımlı ve öznel bir doğadır. Gerçekte olduğu gibi değil, şairce görüldüğü yahut tasarlandığı gibi sunulmuştur (3). Bu yüzden de gerçekliğe aykırı bazı özellikler taşımaktadır. Örneğin; «manzaraların melûl» olması, kuşların suda yıldız avlaması, bulutların gümüşsü bir yapıya bürünmesi gerçeklikle bağdaşmayan oluşlardır. Böylesi doğaüstü oluşlara gerçekte değil, ancak hayalde ya da düşte rastlanabilir. Demek ki şair doğanın belli öğelerini

(3) Bu, izlenimciliğin temel özelliklerinden biridir. Bak: İsmail Tunalı, **Felsefenin Işığında Modern Resim, İmpressionizm**, 1960, s. 35

almakta, onları kendince birleştirerek kişisel ve fantastik bir tablo çizmektedir.

Servet-i Fünun şairleri de pitoresk tablolar çizmeyi severlerdi. Fakat onlar doğayı güzel bir kartpostal gibi dıştan görür, genellikle de değiştirmeden resmetmeye çalışırlardı. Haşim ise — yukarda da belirtildiği üzere — doğayı kendi duygu, hayal ve yaşantılarına göre değiştirerek enikonu yeniden yaratmaya yönelmiştir. Bu yöneliş gittikçe güçlenerek onu hem Servet-i Fünun'culardan ayıracak, hem de şiirinin ilerde temel özelliklerinden biri olacaktır.

«Gece»deki tablo daha çok renk ve ışıkla örülmüştür. Çizgiden (yani geometriden) yoksundur, yer yer us (akıl) dışıdır, ama çirkin değildir. Alımlı, garip bir güzelliği vardır. Haşim, onunla, bizi görmediğimiz masalımsı bir evrene sokmakta, hayalgücünün eşsiz buluşları ve düzenleriyle büyülemektedir.

Hakçası, bu büyüleyişe şiirin sağlam yapısı da yardım etmektedir: Şiirde eksik ya da artık bir yan yok. Her şey ölçülü ve gerekli. Çarpıcı bir kısalığa, yoğunluğa ulaşılmış. İmgelerin yeniliği ve konuya uygunluğu bu çarpıcılığı kuvvetlendiriyor. Her dizede d, l, h, m, n, r, ş / u, ü, a, o, ı, e seslerinin tekrarlanması ve çoğunluk sağlaması etkileyici bir ahenk yaratıyor. Giderek şiir, resim ve müzikle kaynaşıp güzel bir tablo oluşturuyor.

«GÖL KUŞLARI» :

«Göl Kuşları» bölümünde de yedi şiir var. Şiirlerden «Siyah Kuşlar» ile «Meh-tâbda Leylekler» ve «Karanlıkta Beyaz Kuşlar» 1911'de Servet-i Fünun'da; «Kuğular», «Yarasalar», «Tulû-ı Kamer» 1912-1913 yıllarında Rebab dergisinde yayımlanmıştır. «Batan Ayın Kenarına Satırlar»ın ilkin nerede yayımlandığı

öğrenilememiştir, belki de daha önce yayımlanmamıştır.

«Göl Kuşları» birçok yanlarıyla «Göl Saatleri»ni sürdürür. Özelliklerden çoğuna burada da rastlarız. Yalnız bazı özellikler daha da keskinleşir. Sözgelişi, çizilen tablolar, daha fantastik, daha gerçeküstü bir kimliğe bürünürler.

Bir örnek:

Gurûb u hûn ile perverde-rûh olan kuşlar
Kızıl kamışlara, yâkût âba konmuşlar;
Ufukta bir ser-i maktûu andıran güneşi
Sükût u gamla yemişler ve şimdi doymuşlar.

(Siyah Kuşlar)

(Günbatımı ve kanla ruhu beslenmiş olan kuşlar
Kızıl kamışlara, yakut rengi suya konmuşlar;
Ufukta kesik bir başı andıran güneşi
Sessizlik ve üzüntüyle yemişler ve şimdi
doymuşlar.)

«Gece» şiirinde olduğu gibi bu şiirde de doğrudan doğruya insan yok. Ama şair doğaya bazı özellikler vererek onu insancıllaştırıyor. Örneğin, güneş bir kesik başa benzetilmiştir; kuşlar bu başı üzüntüyle yemişlerdir; kuşların ruhu kanla beslenmiştir. Bütün bunlar insanla ilgili sıfat ve fiillerdir. Ve doğaüstü oluşlardır. Kamışların kızıl, suyun yakut oluşu da gene doğaüstüdür. Bunun gerçekle, us ve mantıkla bağdaşır bir yanı yoktur. Çünkü, Haşim için şiir bunların dışında, «esrâr ve mechûlâtın geceleri içine gömülmüş, yalnız münevver sularının ışıkları gâh ü bigâh ufk-ı mahsûsâta akseden kudsî ve isimsiz bir membadır.» (4)

Bu alabildiğine çekici tabloyla şair, «gerçeklik evreni»nden ayrılarak, enikonu bir «düş ve hayal evreni»ne girmektedir. Sanki gerçek, yaşanılan yahut görülen değil de hayal edilendir. Belki de şair yaşadığı hayattan ve çevreden bu yolla uzaklaşmakta, kendini bu yolla avutmaktadır. «Eşkâl-i hayâtı havz-ı hayâlin sularında seyretmesi» de belki bundandır: Eylemle değiştiremediği gerçeği hayalle değiştirmek ya da aşmak istemesindendir...

(4) Ahmet Haşim, **Piyâle'nin önsözü.**

Nitekim, Freud'un düşlere ilişkin düşünceleri de bu yorumu pekiştirmektedir: Güçlü ve başarılı insan, isteğin fantezilerini gerçekliğe dönüştürebilen kişidir. Dış koşullar (şartlar) ya da zayıflık dolayısıyla bu dönüştürme başarılamayınca, gerçek yaşama küsülür, düşlerin daha mutlu evrenine sığınılır (5).

Haşim, düşün yerine hayali koyar. Düşün sağladığı olanakları hayalle elde etmeye çalışır.

Şiirde kızıl renkler ağır basmaktadır. *Şi'r-i Kamer*'de sarı, *Göl Saatleri*'nde ise kara renkler çoğunluktaydı. Belki de, Haşim bu renklerin aracılığıyla ve dolaylı olarak kendi durumunu yansıtmaktadır: Sarıyla çölü, çocukluğunu, annesinin hastalığını; maviyle kendi umutlarını, hülyalarını; karayla umutsuzluğunu, kırmızıyla da içindeki trajediyi simgelemektedir. Nitekim, gerek «Göl Kuşları»nda, gerekse öbür şiirlerinde çoğunlukla bu renklerin bulunduğu zamanları ele almaktadır: Yani akşam ve geceyi... Güneşin battığı, karanlığın geldiği ve ayın doğduğu saatleri... Çirkin gerçeğin gölgeler içinde silindiği saatleri... Üstelik, bu saatler çocukluğunda annesiyle Dicle kıyısında dolaştığı saatlerdir. Acı tatlı anıları bilinçaltına saplanan unutulmaz saatler... İhtimal ki şair, sözü geçen renklerle — uzaktan uzağa da olsa — bu saatlere işaret etmektedir.

Haşim, bu saatlerin dışındaki zamanı sevmez. Ayın, yıldızların çıktığı yarı karanlık vakitleri — akşamla geceyi — aydınlık gündüze yeğ tutar. Gerçeği ortaya çıkaran güneşten hoşlanmaz. Güneşin doğuşu ona üzüntü verir. Nitekim, «Seher» şiirinde, güneş doğunca hayal ülkesi kuşlarının toprağa köle olacaklarını öne sürerek hayıflanır:

---

(5) Bak: Sigmund Freud, **Froydizm, Psikanalize Dair Beş Ders**, çev. Mustafa Şekip Tunç, 1948, s. 73

Ağaçların seherî zirvesinde titreşiyor
Tuyûr-ı fâniye-i âlem-i tahayyül ü hâb.
Semâyı kaplayacak, şimdi gazeler gibi nûr
Zavallılar kalacaklar esîr-i ufk u türâb

(Seher)

(Ağaçların tanla ağaran tepesinde titreşiyor
Hayal ve uyku evreninin ölümlü kuşları.
Göğü kaplayacak, şimdi, tüller gibi aydınlık
Zavallılar kalacaklar ufukla toprağın tutsağı.)

Aynı hayıflanma *Piyâle*'de yer alacak olan bir başka şiirde de tekrarlanır:

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümâyân,
Güller gibi... sonsuz, iri güller,
Güller ki kamıştan daha nâlân;
Gün doğdu yazık arkalarında!
(Bir Günün Sonunda Arzu)

Haşim, neden güneşi değil de ay'ı sevdiğini bir yazısında şöyle açıklar: «Bütün gün kırlarda, deniz kenarlarında dolaştık. Güneş, hayale müsaade etmeyecek tarzda her şeyi vâzıh ve berrak gösterdiği için yalnız gözlerimizle yaşadık ve hiç eğlenmedik. (...) Güneş, bütün gün, insana doğru, fakat acı şeyler söyleyen bir arkadaştır. Onun ışığında eğlenmenin ve mesut olmanın hiç imkânı var mı? Nihayet akşam oldu. Karanlık bastı (...) Artık her şeyi sarahatle görmek ızdırabından kurtulmuştuk. Yanlış görmek ve tahayyül etmek imkânının sarhoşluğu vücudumuzu, yavaş yavaş bir afyon dumanı gibi uyuşturuyordu (...) Yalancı ay!. Zekâdan harap olanları dinlendiren hayal gibi, güneşten bunalanları da teselli eden sensin!» (6)

(6) Ahmet Haşim, **Bize Göre**, 1960, s. 30 - 31

Haşim'in şiirinde akşam ve gece teminin sık sık ele alınmasının bir sebebi de simgecilerin etkisidir. Şairin de bir yazısında itiraf ettiği üzere, «sembolist nâm-ı umûmisi altında tevhid-i hayâl ederek çalışan nesl-i edebinin bütün efrâdında görüldüğü gibi Verhaeren'in de saat-ı ilhâmı geceyle ibtidâr eder. Bu şiirlerde zulmet ve nur, birbirine daha kuvvet verebilmek için yan yana dururlar.» (7)

Haşim'den önce de edebiyatımızda —seyrek de olsa— akşam şiirleri yazılmıştır. Sözgelişi, ilkin Recaizâde Ekrem «Bahar» (Lahn 4) şiiriyle yolu açmıştır. Ardından Tevfik Fikret («Ufk u Hilâl», «Akşam», «Öksüzlüğüm» şiirleriyle), Cenap Şahabettin («Ba'del Gurûb», «Riyah-ı Mesâ», «Aks-i Mâh», «Temâşâ-yı Leyâl» şiirleriyle) ve Hüseyin Siret («Târ-i Gaaib», «Gurûbdan Sonra», «Sükûnet-i Şehâne» şiirleriyle) aynı yolda yürümüşlerdir. Fakat bu şairlerden hiçbiri akşamı Haşim kadar genişlemesine ve derinlemesine ele almamıştır. Servet-i Fünun'cuların doğa anlayışını «dar, muhtasar ve sâde» bulan Haşim, akşam temini kendine özgü bir anlayış ve biçimde işlemiş, onu çoğu şiirlerinin ekseni ya da *'leitmotif'*i yapmıştır. Onun bu davranışı kuşaktaşlarını (özellikle Fecr-i Ati kümesini) olduğu kadar, sonraki kuşaktan bazı şairleri (örneğin Yedi Meş'ale'cileri) de etkilemiştir.

«Göl Saatleri» ile «Göl Kuşları»nda en çok geçen sözcüklerden biri de *'kuşlar'* sözcüğüdür. Kuşlar kızıl kamışlara, yakut suya konarlar. Sessizce güneşi yerler. Kara yahut gümüş rengindedirler. Daha çok akşamleyin ya da geceleyin ortaya çıkarlar. Bu, acı gerçeğin silindiği, insanın tatlı hayal ve düşlere daldığı zamandır. Hayatta elde edilemeyen isteklerin hayal

(7) Ahmet Haşim, «Emile Verhaeren», Musavver Muhit dergisi, 20 Teşrin-i sâni 1324 (3 Aralık 1908)

ya da düşle gerçekleştiği zaman. Herhalde kuşlar bu istekleri, yani umudu temsil ederler. Nitekim, Haşim' in etkisinde kaldığı Fikret de bir şiirinde bunu belirtir:

Gezer tuyûr-ı emel sâye-gâh-ı târında.

(Gezer dilek kuşları karanlık gölgeliğinde.)

Ayrıca, hayranlıkla okuduğu Cenap Şahabettin de kuşların düşünden söz açar:

Anlatır dallara rü'yâ kuşlar.

Haşim'in çok sevdiği Regnier'de de umut ve düş yüklü kuşlar görülür:

Oiseau de songe et d'or éperdu vers la Nuit

(Geceleyin çılgınlaşan düş ve altın kuşu)

De grands espoirs tués comme des oiseaux bleus.

(Mavi kuşlar gibi öldürülmüş büyük umutlar.)

Yeri gelmişken, biraz da leyleklerden söz açalım. Haşim leyleği çok sever. Bir yazısında onu öve öve bitiremez: «... Leylek, yaz mevsiminin kuşu değil, bizzat yazdır. Kırmızı gagasının takırtısı sese inkılâp etmiş bir sıcak Temmuzdur. Bir baca üstünden ufka irtisam eden bir leylek şekli, muhayyileye neler hatırlatmaz: Maviliği içi bayıltan sonsuz, derin bir semâ... Yeşil bir vadide gizlenmiş minareli, küçük, beyaz bir şehir... Yarasaların uçuştuğu, kavak ağaçlarının hafif hafif sallandığı yeşil bir akşam.. Sıcak bir Asya gecesi: Damların yan duvarlarına dayanarak,

gizli gizli konuşan ve doğacak bakır bir ay'ı bekleyen siyah zülüflü, kırmızı dudaklı altın ve mercan gerdanlıklı kadınlar... Alçak bir gece semasına serpilmiş büyük yıldızlar... Bütün bu yıldızlar içinde bir leyleğin düşünen gagası...

Muhakkak, leylek, ressam ve şairi birtakım girift ve mevzun tahayyülâta davet etmek üzere yaratılmış bir kuştur.» (8)

«Meh-tâbda Leylekler» şiiri, sanki bu «tahayyülâta davet»i yerine getirmek üzere yazılmıştır:

Kenâr-ı âba dizilmiş sükûn ile bekler
Füsûn-ı mâha dalan pür-hayâl leylekler...

(Suyun kıyısına dizilmiş sessizce bekler
Ayın büyüsüne dalan hayal dolu leylekler...)

Leylekler burada yalnızca bir şair değil, bir ressam gözüyle de tasvir edilmiştir. Bu tasviri yaparken Haşim'in, hayranlıkla okuduğu Régnier'den de esinlenmiş olduğu sanılabilir. Nitekim, şu parça ile «Meh-tâbda Leylekler»in yukarıda aktarılan ilk iki dizesi arasında az da olsa bir yakınlık göze çarpmaktadır.

... dans les eaux
Tranquilles où les roseaux
Dorment les cygnes.

(... uykuya dalan kuğular,
Durgun sularda,
Kamışlar arasında.)

---

(8) Ahmet Haşim, «Leylek» (**Bize Göre**, 1960, s. 26)

«SERBEST MÜSTEZAD NAZIMLARI» :

Bu bölümde yer alan dokuz şiirden beşi («Yaz», «Bahar», «Gelmeden Evvel», «Geldin», «Birlikte»), 1908 - 1910 yıllarında Servet-i Fünun'da, üçü («Yollar», «Zulmet», «Kış») 1908'de Musavver Muhit'te basılmıştır.

Şiirler «serbest müstezat» biçiminde yazılmıştır. Haşim, Divan Edebiyatı koşuk biçimlerinden olan müstezatı almış, geliştirerek yeni bir kılığa sokmuştur.

Bilindiği üzere, müstezat, biri «mef'ûlü, mefâ'ilü mefâ'ilü feûlün» ölçüsüyle uzun, öbürü «mef'ûlü feûlün» ölçüsüyle kısa ikişer dizeden oluşur. Nedim' den bir örnek:

Ey şûh-ı kerem-pîşe dil-i zâr senindir
Yok minnetin aslâ

Ey kân-ı güher anda ne kim var senindir
Pinhân ü hüveydâ

Servet-i Fünun'cular müstezatın ölçüsünü genişletirler, öbür ölçülere de başvururlar, ama kalıbını bozmazlar. Haşim ise, ölçüyle birlikte kalıbı da değiştirir: Her dizede başka bir ölçü kullanır. Bunda simgeci (sembolist) şiirin de etkisi olur. Haşim bu şiirin özgür koşuk (vers libre) biçiminden yararlanarak, kendi deyişiyle, «Fransız serbest nazım usulünü Türkçeye tatbik etmeye» özenerek «Serbest müstezat»ı kurar. Özgür koşukta ölçü ve uyak zorunlu değildir. Serbest müstezat ise ölçülü ve uyaklıdır; ancak, ölçü içeriğe göre ayarlanabilir.

«O Belde» Haşim'in serbest müstezatla düzenlediği başarılı şiirlerden biridir. İlkin Şiir ve Tefekkür Mecmuası'nda (20 Ağustos 1325/2 Eylül 1909) yayımlanmıştır.

O BELDE

Denizlerden
Esen bu ince havâ saçlarınla eğlensin.
Bilsen
Melâl-i hasret ü gurbetle ufk-ı şâma bakan
Bu gözlerinle, bu hüznünle sen ne dilbersin!
Ne sen,
Ne ben,
Ne de hüsnünde toplanan bu mesâ,
Ne de âlâm-ı fikre bir mersâ
Olan bu mâî deniz
Melâli anlamayan nesle âşinâ değiliz.
Sana yalnız bir ince tâze kadın
Bana yalnızca eski bir budala
Diyen bugünkü beşer,
Bu sefîl iştihâ, bu kirli nazar,
Bulamaz sende, bende bir ma'nâ,
Ne bu akşamda bir gam-ı nermîn
Ne de durgun denizde bir muğber
Lerze-î istitâr ü istiğnâ.

Sen ve ben
Ve deniz
Ve bu akşamki lerzesiz, sessiz
Topluyor bû-yi rûhunu gûyâ,
Uzak
Ve mâî gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak
Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde mahkûmuz...

O ÜLKE

Denizlerden
Esen bu ince yel saçlarınla eğiensin.
Bilsen
Özlem ve gurbet sıkıntısıyla akşam ufkuna bakan
Bu gözlerinle, bu üzüntünle sen ne güzelsin!
Ne sen,
Ne ben,
Ne de güzelliğinde toplanan bu akşam,
Ne de düşünce acılarına bir liman
Olan bu mavi deniz
Can sıkıntısını anlamayan kuşakla tanış değiliz.
Sana yalnız bir ince taze kadın,
Bana yalnızca eski bir alık
Diyen bugünkü insan,
Bu kirli bakış, bu bayağı açlık,
Bulamaz sende, bende bir anlam,
Ne bu akşamda yumuşak bir tasa,
Ne de durgun denizde bir kırgınlık
İçe kapanma ve çekimserlik titremesi.

Sen ve ben
Ve deniz
Ve bu akşam ki, titreyişsiz, sessiz,
Topluyor ruhunun kokusunu sanki,
Uzak
Ve mavi gölgeli bir ülkeden ayrı kalarak
Bu sürgüne ve ayrılığa sonsuza dek bu yerde
[mahkûmuz...

O belde?
Durur menâtık-ı dûşîze-yi tahayyülde;
Mâî bir akşam
Eder üstünde dâimâ ârâm;
Eteklerinde deniz
Döker ervâha bir sükûn-ı menâm.
Kadınlar orda güzel, ince, sâf, leylîdir,
Hepsinin gözlerinde hüznün var
Hepsi hemşîredir veyâhud yâr;
Dilde tenvîm-î ıstırâbı bilir
Dudaklarındaki giryende bûseler, yâhud,
O gözlerindeki nîlî sükût-ı istifhâm.
Onların rûhu şâm-ı muğberden
Mütekâsif menekşelerdir ki
Mütemâdî sükûn u samtı arar;
Şu'le-î bî-ziyâ-yı hüzn-i kamer
Mültecî sankî sâde ellerine
O kadar nâ-tüvân ki, âh, onlar,
Onların hüzn-i lâl ü müştereki,
Sonra dalgın mesâ, o hasta deniz,
Hepsi benzer o yerde birbirine...

O belde
Hangi bir kıt'a-yı muhayyelde?
Hangi bir nehr-i dûr ile mahdûd?
Bir yalan yer midir veyâ mevcûd,
Fakat bulunmayacak bir melâz-ı hulyâ mı?
Bilmem... Yalnız
Bildiğim sen ve ben ve mâî deniz
Ve bu akşam ki eyliyor tehzîz
Bende evtâr-ı hüzn ü ilhâmı.

Uzak
Ve mâî gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak
Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde mahkûmuz.

O ülke?
Durur el değmemiş hayal kurma bölgelerinde;
Mavi bir akşam
Hep dinlenir üstünde;
Eteklerinde deniz
Döker ruhlara bir uyku dinginliği.
Kadınlar orada güzel, ince, temiz, geceye bağlıdır,
Hepsinin gözlerinde üzüntün var,
Hepsi ya kızkardeştir ya da sevgili:
Gönüldeki acıları dindirmeyi bilir
Dudaklarındaki ağlayan öpücükler, yahut,
O gözlerindeki çividî soru sessizliği.
Onların ruhu kırgın akşamdan
Yoğunlaşmış menekşelerdir ki
Hep durgunluk ve suskunluğu arar;
Ayın üzüntüsünün ışıksız alevi
Sığınmış sanki yalnız ellerine.
O kadar güçsüz ki, ah, onlar,
Onların dilsiz ve ortak acıları,
Sonra dalgın akşam, o hasta deniz
Hepsi benzer o yerde birbirine...

O ülke
Hangi bir hayal kıtasında?
Hangi bir uzak ırmak ile sınırlı?
Bir yalan yer midir ya da varlığı yalan mıdır?
Yoksa bulunmayacak bir hayal sığınağı mı?
Bilmem... Yalnız
Bildiğim sen ve ben ve mavi deniz
Ve bu akşam ki ince uzun titretiyor
Bende üzüntü ve esin tellerini.

Uzak
Ve mavi gölgeli bir ülkeden ayrı kalarak
Bu sürgüne ve ayrılığa sonsuzadek bu yerde
[mahkûmuz...

«O Belde»nin iyi bir kuruluşu var. İçinde fazla ya da gereksiz bir yer yok. Her parça ayrı bir organik görev yüklenmiş. Parçaların birleşmesi tutarlı bir bütün oluşturuyor. Şiir aşama aşama gelişerek belli sonuca varıyor. İçerik bir süreç içinde ortaya konuyor. Dizelerin uzunluğu, sözcüklerin sıralanışı, duraklar ve vurgular bu süreci destekliyor. Ayrıca, sürece ve içeriğe göre ayarlanan aruz ölçüleri ve ses düzenleri, tekrarlanan sözcükler ve dizeler etkileyici bir müzik, ruhun dalgalanışlarına uygun bir iç ahenk doğuruyor. Kullanılan sıfatlar, kurulan imgeler içeriği besleyen bir ortam yaratıyor. Gerçi bir iki yerde (örneğin 13 - 19. dizeler) Fikret'in anlatımının izleri seçilmiyor değil, ama Haşim, çoğunlukla kendine özgü, başarılı bir üsluba ulaşıyor.

«O Belde»de şair önce sevgilisini anlatıyor (1 - 11. dizeler). Bu, «hüzün»lü, güzel bir kadındır. Akşam ufkuna çevrilmiş gözleri «melâl ve hasretle» doludur (tıpkı, Haşim'in annesi gibi). Önündeki rüzgârlı deniz de «elem» içindedir. O da, şair ile sevgilisi gibi, «melâli anlamayan nesle âşinâ» değildir.

(Burada şairin kadın ve dünya görüşü ortaya çıkıyor. Dikkat edilirse bu, Haşim'in ilk şiirlerinden beri süregelen melânkolik görüştür. Bu görüşün ruhsal kökleri — önce de açıklandığı üzere — Haşim'in kişisel yaşantısına dayanır; düşünsel kökleri ise besinini Servet-i Fünun şairleri ile Fransız simgecilerinden alır. Fikret'in «Sühâ ve Pervin»indeki şu dizeler bunun açık bir örneğidir:

...
Melâli çehre-i eşyâya pek yaraştırırım.
Menâzırımda hazin bir hayâl araştırırım.
Denir ki hüzn ile rûhumda bir karâbet var.
...

Üzgünlüğü ben eşyaya pek yaraştırırım,
Gördüklerimde acıklı bir hayal araştırırım.
Sanki ruhumda acıya bir yakınlık var!)

Şiirin ikinci aşamasında (11 - 26. dizeler) toplumla uyuşmazlık belirtiliyor. Topluma yabancılaşan şair, kendini anlamayan «sefil iştihalı, kirli nazarlı» çevreden tiksiniyor. (Bu duygu romantiklerle simgecilerde de vardır. Onlar da çıkarcı, maddeye düşkün burjuvaziden yakınırlar.) Fakat çevreyi değiştirmeye çalışmıyor, devrimci bir eğilim taşımıyor. Ülküsüz, umutsuz ve yalnızdır. Bundan dolayı, kötümserliğe kapılıyor. Küserek kabuğuna çekiliyor. (Haşim 1908-1923 arasındaki toplumsal çalkantıların hep dışında kalır.) Bir çeşit sürgün yaşamı sürüyor. Ve bu yaşamın değişmeyeceğine inanıyor. Kendini «müebbed bir nefy ü hicre mahkûm» duyuyor.

Şiirin üçüncü aşamasında (27 - 48. dizeler) 'O Belde' tasvir ediliyor. İçine kapanan şair, kurtuluşu hülyada arıyor. Fikret'in *Rübâb-ı Şikeste*'deki «Ömr-i Muhayyel»ini andıran bir düş ülkesi, bir cennet kuruyor. Orada hep mavi bir akşam hüküm sürer. (Haşim için akşam acı gerçeğin gölgelerle örtüldüğü, tatlı hayallerin başladığı zamandır. Buradaki *'mavi'* sıfatı mutluluğu, yani hayali, *'siyah'* ise gerçekliği temsil etmektedir. — Halit Ziya'nın *Mavi ve Siyah*'ında olduğu gibi.) Kadınlar güzel, ince, saf ve «leylî»dir. Gözlerinde «hüzün ve sükûn» vardır. Hepsi de kızkardeş yahut sevgilidir. (Simgeci şairlerden Verlaine ve Semain gibi, Haşim de kızkardeşle sevgiliyi birbirine karıştırmaktadır. Üstelik, kadınlara verdiği sıfatlar çoğunca annesinin sıfatlarıdır. Özellikle *'leylî'* sıfatı ilgi çekicidir. Demek ki Haşim'in bilinçaltında anne, kadın ve sevgili sözcükleri eş ya da yakın anlamlıdır, birbiriyle bağlantılıdır.) O Belde'de gökyüzü dalgın, deniz hasta, ay üzgündür. (Görüldüğü üzere, Haşim doğaya yine üzüntü bildiren insancıl özellikler veriyor, onları öznel sıfatlarla ruhsallaştırıyor. Ayın üzgün olması, uçları şairin çocukluğuna değin uzanan belli bir yaşantıdan gelmektedir.)

Şiirin dördüncü aşamasında (46 - 59. dizeler) O Belde'nin nerede olduğu soruluyor. Kesin bir cevap verilemiyor. (Verilemez de; çünkü Haşim güvensizlik içindedir, kurduğu düşsel ülkenin gerçekleşemeyeceğini bilmektedir.) Aslında, bu soruyla hayalden gerçekliğe, yani, şiirin başladığı noktaya dönülüyor. Öğreniyoruz ki, o kötü çevrenin ve acı yaşamın dışına çıkmak olanaksızdır.

Son parça, alınyazısına benzeyen bu olanaksızlığı yansıtır:

> Ve mâi gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak
> Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde mahkûmuz...

Bu çözümlemeden de anlaşılacağı üzere, «O Belde» dinsel olmayan bir çeşit «ötedünya» özlemini dile getiriyor. Buna «düşsel bir mutlu evren» de denebilir. Çünkü, Haşim'e bakılırsa, «hakikate bağlı olan şeyler hiçbir zaman bedii manada güzel olamaz. Ancak hayal, ulvî yalan güzel olabilir.»

Söz konusu ülküsel evren özlemi «Yollar» şiirinde de başarıyla işlenir. Orada da bir «belde-i hayâl»e giden «kimsesiz, tehî, ebedî» yollar tasvir edilir.

Haşim, yaşadığı acılı gerçeklikten kaçıp kurtulmak ister. Kendine yaraşan bir dünya arar, ama bir türlü bulamaz. O «kıt'a-yı muhayyel»e bir türlü ulaşamaz. Gün gelir, aramaktan ve beklemekten yorulur. Kurduğu hayaller de onu sürgit avutamaz. Bu yüzden koyu bir umutsuzluğa düşer. Kötümser bir bakışla ölümü düşünür. «Zulmet» onun bu umarsızlığını (çaresizliğini) dışa vurur:

...
Bu yol, bu yol, derin yol ki daima mümted
Bu yol uzun ve benim dizlerim eğildi; gözüm
Kapandı. Da'vet-i yeldâyla titriyor ruhum;
Bırak ve git, beni mevt-i leyâle tevdi et.

Büyük, derin ve soğuk bir deniz gibi zulmet
Etti eşkâl-i arzı bî-hareket,
Ve döktü ruhuma rü'yâya benzer bir mevt
Büyük, derin ve soğuk bir deniz gibi zulmet.

(Zulmet)

(Bu yol, bu yol, derin yol ki hep uzar,
Bu yol uzun ve benim dizlerim büküldü, gözüm
Kapandı. Gecenin çağrısıyla titriyor ruhum,
Bırak ve git, beni gecelerin ölümüne bırak.

Büyük, derin ve soğuk bir deniz gibi karanlık
Dünyadaki şekilleri hareketsiz kıldı
Ve döktü ruhuma düşe benzer bir ölüm,
Büyük, derin ve soğuk bir deniz gibi karanlık.)

(«O Belde» ve «Yollar» gibi «Zulmet» de 'Serbest Müstezad Nazımları' bölümünün en güzel şiirlerindendir.)

Bu dönemin sonlarına doğru Haşim Servet-i Fünun şiirinden ayrılmayı düşünür. Hatta, Edebiyat-ı Cedide'yi eleştiren bir yazı bile yayımlar (9). Fakat onun etkisinden kurtulamaz. Nitekim, öteki şiirlerinde olduğu gibi, «Serbest Müstezat Nazımları»nda da yer yer Fikret'ten ve simgecileri seven Cenap'tan esintilere rastlanır. Haşim'in özellikle Cenap'a bir yakınlık duyduğu sezilir. Bazı parçalarda bu yakınlık göze batar. Aşağıdaki dizeler buna bir örnek sayılabilir:

(9) Ahmet Haşim, «Rûh-ı Bî-kayd Fırsatıyla», Servet-i Fünûn, 11.3.1326 (24.3.1910)

Güneş üstünde bir altın güldür.

(Cenap, «Terâne-i Sabah»)

Gecenin dallarında şimdi açan
Bu kamer,
Bu altın gül...

(Haşim, «Birlikte»)

«MUHTELİF ŞİİRLER» :

«Muhtelif Şiirler» bölümü Haşim'in değişik tarihlerde yazdığı on şiiri içine alır. Bunlardan «Şeb-i Nisân», «Aks-i Sadâ», «Evim» 1908'de Resimli Kitap'ta; «O Eski Hücreye Benzer ki» 1908'de Aşiyan dergisinde çıkar. Geri kalanlardan «Rüşd», «Kendime», 1909'da; «Deniz», «Son Saat», «Şimdi» 1910'da; «Rüzgâr» 1911'de Servet-i Fünun'da yayımlanır.

Bunlar dili eski, terkipleri bol şiirlerdir. Biçim ve içerikleri yönünden «Deniz», «Evim», «Son Saat», «O Eski Hücreye Benzer ki» gençlik şiirlerine; «Şeb-i Nisân», «Aks-i Sadâ» ise *Şi'r-i Kamer*'e yakın düşerler.

Şiirlerin hepsinde de üzünçlü, karamsar bir hava bulunur. O kadar ki, doğa bile bu havayla donanmıştır. Şair gibi o da acılıdır. Nitekim, «rûh-ı âb» geceye «nakl-i ıstırâb» eder; ay «mağmûm» dağlardan doğar; güneş «garib», deniz «nâle-gir» ve ufuklar «tehi»dir. Evde «ocak hârabü uzleti îmâ» eder.

Bunaltı, kimsesizlik, umarsızlık, yalnızlıktan yakınma, anneyi arayış, sevgiliyi bekleyiş, aşk özlemi ve ölüm isteği ana temlerdir. Şiirlerde Servet-i Fünun'cuların etkileri görülür. Örneğin, «Aks-i Sadâ» ile «Şeb-i Nisân» Tevfik Fikret'ten esinler taşır. Aşağıdaki parça bunun bir kanıtıdır:

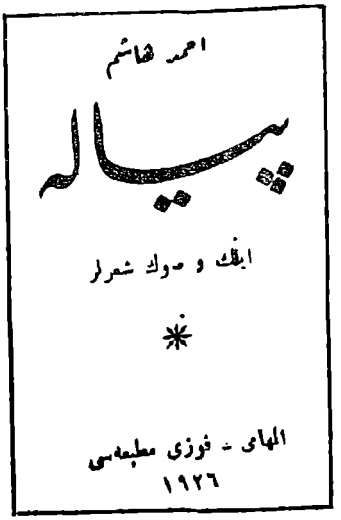
Ey çeşm-i siyâh, ey dağınık zülf-i şeb-engiz
Ey leb ki eder âteşi her cinneti tecvîz,
Ey sîne ki âlâmımı tenvîm edeceksin,
Ey rûh-ı heves, rûh-ı ziyâ, rûh-ı mehâsin,
Gelsen ve hicrânı, bu âlâmı bitirsen,
Sen anlayacaksın beni ey rûh-ı ziyâ sen!..

(Şeb-i Nisan)

(Ey kara göz, ey geceyi andıran dağınık saç,
Ey ateşi her deliliği hoş gören dudak,
Ey acılarımı dindirecek göğüs,
Ey isteğin ruhu, ışığın ruhu, güzelliklerin ruhu;
Gelsen ve bu ayrılığı, bu acıları bitirsen,
Sen anlayacaksın beni, ey ışığın ruhu, sen!..)

Gençlik şiirleri ile «Şi'r-i Kamer»leri önceleyin incelediğimden, bunlar üzerinde yeniden durmayı gereksiz buluyorum. Şimdi, Haşim'in en son ve en önemli eseri olan *Piyâle*'yi gözden geçireceğim.

PİYÂLE

Piyâle, Haşim'in ikinci şiir kitabıdır. Birinci basımı 1926'da, ikinci basımı ise 1928'de yapılmış ve başına Yakup Kadri'nin «Alp Dağları»ndan» yazısı konulmuştur.

«Şair ve münekkid Abdülhak Şinasi'ye ithaf» olunan kitap iki bölüme ayrılmıştır: *'Piyâle', 'Şi'r-i Kamer'* Birinci bölümde, «Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar» başlıklı bir önsöz (1) ile on dört şiir vardır. İkinci basıma «Başım» şiiri de eklenerek şiirlerin sayısı on beşe çıkmıştır.

---

(1) Bu önsöz ilkin Dergâh dergisinde (C. I, 1921) «Şiirde Manâ ve Vuzûh» adıyla yayımlanmış, sonra **Piyâle**'nin başına konulmuştur.

Şiirlerden «Merdiven» 1920'de Şebâb'da; «Mukaddeme», «Bülbül», «Ölmek», «Havuz», «Parıltı», «Şafakta», «Bir Günün Sonunda Arzu» 1921'de Dergâh'ta; «Orman», «Yarı Yol», «Karanfil», «Karanlık» 1923'te Yeni Mecmua'da; «Başım» 1927'de Hayat dergisinde yayımlanmıştır.

İkinci bölümde bulunan ve *Şi'r-i Kamer* adı altında toplanan on iki şiir üstüne daha önce bilgi vermiştim. Onun için burada yalnızca *'Piyâle'* üstünde duracağım.

'Göl Saatleri' yayımlandığında tepkiyle karşılanmıştı. Her öncü şair gibi Haşim'i de eski beğeniye (zevke) bağlı kişiler eleştirmişler, hatta alaya almışlardı.

Piyâle'nin çıkışıyla bu saldırı ve takılmalar iyice artar. Mizah dergilerinde Haşim'le eğlenen yazılar eksik olmaz.

Haşim'in günlük sorunlarla, örneğin kömür sıkıntısıyla ilgilenmemesi yergilere yol açar. Bunun için *Piyâle*'deki «Mukaddeme» şiirine bir yansılama (parodi) yazılır:

Zannetme ki kumraldır, ne de esmer;
Karşında siyahken şu kömürler
Âteş kesilir lâhzada yer yer...

İçmişti ahâli bu alevden,
Düşmüştü Ofis kahrına birden;
Kalmıştı kömürsüz yine her yer!

Bir sevgilidir herkese, resmen;
Lâkin ne kadar bol para döksen
Tekliflere her lâhza «Hayır» der.

Velhasıl o fettânı yakanlar
Dehrî gibi yanmakta peşinen!

(Dehri-i Zaman)

Öte yandan, Haşim'in şiirlerinin güç anlaşılırlığı, kapalılığı da anlamsızlığa yorularak taşlanır:

Haşim'in şiirinde vardır reng ü aheng ü hayal
Olmayan şey varsa ancak lafz veya manasıdır.

Üstelik; bu şiir usa ve mantığa da aykırı görülür:

Şerhederken şair Ahmet Haşim'in bir şiirini
Eyledim gaaib tamâmen aklı da, izânı da.

Özellikle, «Bir Günün Sonunda Arzu» şiiri geniş yankılar doğurur. Şiirdeki,

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bu dem bir kamış olsam

dizeleri birtakım yazılara, şiirlere konu olur. Sözgelişi, İbrahim Tarık bir şiirinde onlardan övgüyle söz eder:

Göllerde düşünen bir kamış kadar
Düşündürdün bizi yıllarca bilsen
Ruhunda uçuşan o kanlı kuşlar
O kafeslerini kaybetti neden?

Öte yandan aynı dizeler, Orhan Veli'nin «Bir de rakı şişesinde balık olsam,» dizesi gibi yergi ve alaylara konu olur. Haşim'e «kurbağa şairi» diyenler çıktığı gibi, şiirini anlamsız, kapalı bulanlar da çıkar. Bunun üzerine, Haşim «Şiirde Manâ ve Vuzûh» (kitaptaki adıyla «Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar») başlıklı yazısını yayımlar.

Bu yazısında hem yapılan saldırıları cevaplandırır, hem de kendi şiir anlayışını açıklar. *Piyâle*'deki şiirlerin çözümlenebilmesi için bu anlayışın öğrenilmesi yararlıdır.

Haşim'e göre, «şair ne bir hakikat habercisi, ne bir belâgatli insan, ne de bir vazı-ı kanundur. Şairin lisânı nesir gibi anlaşılmak için değil, fakat duyulmak üzere vücut bulmuş, musiki ile söz arasında, sözden ziyâde musikiye yakın, mutavassıt bir lisândır. (...) Her şeyden evvel şunu itiraf edelim ki, şiirde manâdan ne kastedildiğini bilmiyoruz. Fikir dedikleri

bayağı mütalâalar yığını mı, hikâye mi, mazmun mu? (...) Şiir için bunları elzem addedenler şiiri tarih, felsefe, nutuk, belâgat gibi bir sürü 'söz' sanatlarıyla karıştıranlar ve onu asıl çehre ve alâiminde seçip tanımayanlardır...»

Bu düşünceler belirli bir ölçüde Haşim'i Simgeciliğe (sembolizme) yaklaştırır. Bilindiği üzere, simgecilik XIX. yüzyılda Olguculuk (pozitivizm) ile Doğalcılığa (natüralizme), Parnas'çılığa tepki olarak doğan ve Schopenhauer'in öznelci, kötümser, idealist felsefesinden kaynaklanıp Kant'ın estetiğiyle beslenen bir akımdır. Görülenin ötesinde evrenin bir gizli anlamı olduğunu ve ona ancak duyumla, imgeyle varılacağını ileri sürer. Acı, çıplak gerçekliğin yerine düş ve hayalin renkli, sisli dünyasını koyan bu akımdan Haşim'in etkilenmesi doğal sayılmalıdır. Çünkü simgecileri küçük yaşlarında, aşağı yukarı, 1898/1899 yıllarında okumaya başlamıştır:

«O tarihte postane yanında Babikyan isminde bir kitapçı vardı. Arasıra, gider kitap filan alırdım. Bir gün yine oradan geçerken camekânda gözüme ilişti: Bu, 'sembolist' Fransız şairlerinin müntehep eserlerinden mürekkep bir kitaptı, ismi de *Bugünkü Şairler — Les poetes d'Aujourd'hui.* Henri de Regnier'nin, Verhaeren'in ve diğer muasır sanatkârların eserlerinden en güzel parçaları bir araya toplayan bu kitapla derhal alâkadar oldum ve derhal parasını verip bir tane satın aldım. Bu yepyeni şiir alemi, benim üzerimde müthiş bir tesir yaptı, o kadar ki, kitabı elimden bırakamaz olmuştum. Dershanede, sokakta, evde hep bu kitap...» (2)

Haşim'in simgecilerle ilgisi bu kitaptan sonra da sürmüş, hatta içlerinden bazıları (Mallarmé, Regni-

(2) Yeni Kitap dergisi, Haziran 1928

er, Verhaeren) için övgü dolu yazılar yazmıştır. Bu yakın ilgi biraz yaradılışının, biraz da Cenap'ın etkisiyle onların birtakım görüşlerini benimsemesine yol açmıştır. Örneğin, Regnier'nin sanatını anlatırken, «Bu şiir hayât-ı rûz-ı merreye karşı lâkayttır. Kayd-ı zaman ve mekâna nâdiren iltifat etmiş, nâfi olmayı düşünmemiş, güzel olmakla, güzelliği ihsâs etmekle iktifâ etmiştir,» diye yazar (3) Ardından, Regnier'ye mal ettiği bu görüşü «Kelimeler» başlıklı yazısında, kendi görüşüymüş gibi savunur (4). Hatta, bir yerde hemen hemen aynı sözcükleri kullanır: «Şiir, vekayi-i rûz-ı merreden tecerrüdle...» (günün geçici olaylarından soyutlanarak...)

Gerçekte de, Haşim'in Simgeciliğe yaklaşmasında Regnier'nin büyük etkisi olmuştur. Nitekim Haşim, arkadaşlarına, «kitapçıya şiir kitabı almaya gitmiştim. Henri de Regnier'nin kitabını buldum, okudum, o yüzden seymboliste oldum,» dermiş. (5)

Haşim'e göre, simgecilerden Mallarmé için, şiir «ahenk ve timsal ile ebedî bir fikri ifade eden bir nağmedir. Binaenaleyh şiir yalnız derunî bir teheyyücün mahsûlü olan manzumelerde verilebilir. Tasvir, tarif, talim ve hitabet şiirleri ancak nesrin birer müteredddi şeklidir. Zamanın vekayiini kaydetmekle muvazzaf olan muharrirle hiçbir karabeti olmayan şair zaman ve mekânın haricindedir...» (6)

Mallarmé'nin olduğu belirtilen bu düşüncelerle Haşim'in yukardaki düşünceleri karşılaştırılınca, arada bir yakınlık olduğu görülür. Araştırılırsa, öbür

---

(3) Ahmet Haşim, «Henri de Regnier», Musavver Muhit dergisi, 15 Kânun-ı Sânî 1324 (1908)

(4) Servet-i Fünûn, 11 Ağustos 1326 (1910)

(5) Bak: Nurullah Ataç, **Ararken,** 1954,, s.50 - 55

(6) Ahmet Haşim, «Sembolizmin Kıymetleri», Hayat dergisi, 25 Mayıs 1927, sayı 26

simgecilerle Haşim'in görüşleri arasında başka yakınlıklar da bulunabilir.

«Müzik, her şeyden önce müzik» diyen Verlaine ile şiiri bir «nağme» sayan Mallermé gibi, Haşim'in gözünde de «şiir bir hikâye değil sessiz bir şarkıdır. (...) Şiirde her şeyden evvel hâiz-i ehemmiyet olan kelimenin ma'nâsı değil, cümledeki telâffuz kıymetidir. (...) Mâna araştırmak için şiiri deşmek, terennümü yaz gecelerinin yıldızlarını ra'şe içinde bırakan hakir kuşu eti için öldürmekten farklı olmasa gerek. (...) Esasen ma'nâ ahengin telkinatından başka nedir? Şiirde mevzu şair için ancak terennüm ve tahayyüle bir sebeptir.» (7)

«... Bilâmübalâğa denilebilir ki, herkesin anlayabileceği şiir münhasıran dün şairlerin işidir. Büyük şiirlerin medhalleri tunç kanatlı müstahkem şehir kapıları gibi sımsıkı kapalıdır. Her el o kanatları itemez ve o kapılar bazen asırlarca insanlara kapalı durur. (...) Şiirde bazı aksamın şübhe ve mübhemiyette kalması bir hata ve bir kusur teşkil etmek şöyle dursun, bilâkis şiirin bediiyeti nokta-i nazarından elzemdir. (...) Mevzu, gece içinde güller gibi, cümlenin ahenkli karanlığında ve muattar heyecanı içinde bir nimşekil gibi ancak sezilir bir halde bırakılırsa, muhayyile onun eksik kalan aksâmını ikmal eder ve ona hakikatten bin kere daha müheyyiç bir vücut verir. (...) Hasılı şiir, resüllerin sözü gibi, muhtelif tefsirâta müsait bir vüs'at ve şümûlü hâiz olmalı. (...) En zengin, en derin ve en müessir şiir, herkesin istediği tarzda anlayacağı ve binaenaleyh nâmütenâhi hassasiyetleri istiâb edecek bir vüs'ati olandır.» (8)

Haşim'in *Piyâle* önsözünde belirtilen görüşleri özetle bunlardır. Simgecilerin bu görüşlerde payı ol-

---

(7) Aynı yazı.

(8) Ahmet Haşim, **Bütün Şiirleri**, 1983, s. 200-215, hazırlayan Asım Bezirci

makla birlikte, burada 'simge'den hiç söz açılmayışı ilginçtir. Oysa, Simgecilikte bu temel kavramın önemli bir yeri vardır. Bundan da anlaşılıyor ki, Haşim Simgeciliği bütünüyle değil, ancak belirli yanlarıyla benimsemiştir. Bu bakımdan, bazı kimselerin Haşim'i tümüyle Simgeci saymaları yersizdir.

Öte yandan, Haşim'in önsözde savunduğu ilkeleri tümüyle ve kesinlikle uyguladığı da söylenemez. O, bu ilkelere bir yere kadar ve belli bir ölçüde ayak uydurmuştur. Nitekim, eserleri — önsözdeki görüşlerin tersine olarak — çoğunlukla açık ve anlamlıdır. Çapraşık, kapalı, simgeli ve çeşitli yorumlara elverişli örnekler azdır. Mallarmé'nin amaçladığı anlamda bir kapalılığa da pek rastlanmaz. Haşim'i simgecilere bağlayan özellikler, olsa olsa, şunlar olabilir: Şiirde iç ahenge önem vermek; «belâgat, talim ve hitabet»e sırt çevirmek; ruh halini yansıtan renkli peyzajlar çizmek; öznelci, kötümser bir evren görüşü taşımak; toplum olaylarına, «vakayi-i ruz-ı merreye», politikaya ilgisiz kalmak; sık sık akşam temini işlemek; gerçeklikle bağı gevşeterek düş ve hayale sarılmak vb...

Piyâle'deki şiirlerden Simgeciliğe en yakın olanı Şebâb'da (30 Temmuz 1336/1920) yayımlanan «Merdiven»dir:

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak
Ve bir zaman bakacaksın semâya ağlayarak...

Sular sarardı.. yüzün perde perde solmakta
Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta...

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller
Sular mı yandı, neden tunca benziyor mermer?

Bu bir lisân-ı hafîdir ki rûha dolmakta
Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta...

«Merdiven», dışardan bakınca açık, dolaysız, anlaşılır bir şiir: Bir kadın (ya da insan) sonbaharda merdivenlerden ağır ağır çıkıyor, bu sırada akşam oluyor, kadın buna üzülüyor. Şair bu olayı renkli bir tablo halinde tasvir ediyor. Fakat, şiire içerden bakınca iş değişiyor. Merakla kendi kendimize sormaya başlıyoruz: Merdiven neyi temsil ediyor? Merdivenleri çıkan kimdir? Niçin ağır ağır çıkıyor? Eteklerindeki güneş rengi yaprak nedir? Neden gökyüzüne ağlayarak bakmaktadır? Güller neden yere eğilmiştir, neden durmaksızın kanamaktadır?.

Bu sorulara, hepimizin üzerinde birleşeceği kesin birer karşılık vermek zor. Her birimiz ancak kendimize göre bir karşılık verebiliriz. Örneğin, kimimize göre «seınâ» sözcüğü O Belde'nin, umudun; kimimize göre de ölümün simgesidir; «merdiven» sözcüğü ise ya yaşamın, ya zamanın ya da ülküye, O Belde'ye giden yolun simgesi olabilir (9). Kimimize göre kadının eteklerindeki yapraklar anıları, yılları, kimimize göre umutları, kimimize göre de pişmanlıkları temsil edebilir. Kadının ağlayışı O Belde'ye varamayışından ya da ölüme yaklaşmasından ileri gelebilir. Akşam yaşamın sonunu — ölümü — gösterebilir. Kısacası, herkes kendi eğilimine ve hayal gücüne göre bir yorum yapabilir. Çünkü şiir, «muhtelif tefsirata müsait bir vüsat ve şümûlü hâiz»dir. Bu durum hem Simgeciliğe, hem de şairin önsözde savunduğu anlayışa uygundur.

---

(9) Şairin yakın arkadaşı Haşim Nezihi Okay, bu konuda şu açıklamayı yaptı: «Bana anlattığına göre, Haşim, bir gün Gülhane Parkı'nı geziyormuş. Mevsim güz, vakit akşammış. Sağdaki yokuştan yukarı çıkıyormuş. Yürürken, sararıp dökülen yaprakları görmüş. Manzara onu pek duygulandırmış. Dönünce 'Merdiven' şiirini yazmış. Parktaki o basamaklı yolu, o yoldan çıkış ve inişi hayata benzetmiş. Şiirdeki merdiven sözcüğü insan ömrünü simgeliyormuş...»

«Merdiven»in ölçülü bir yapısı var. İçerik aşama aşama oluşarak sonuca varıyor. Birinci aşamada merdivenlerden çıkan bir kadın (ya da insan) tasvir ediliyor. İkinci aşamada doğanın o andaki görünümü belirtiliyor. Üçüncü aşamada bu görünüm ruhsal durumun enikonu bir yansısı halini alıyor. Doğayla insan arasında gizli bir konuşma başlıyor.

«Merdiven»in dili de oldukça yalın. Haşim o sıralar gittikçe güçlenen «Millî Edebiyat» ve «Sadeleşme» akımının etkisiyle dilini yabancı sözcüklerden ve tamlamalardan temizlemeye çalışmış. Aynı çalışmanın izleri kitaptaki öbür şiirlerde de kendini gösteriyor. Bu yanıyla *Piyâle*, Haşim'in öteki eserlerinden ayrılıyor.

Bir başka ayrılık da renk bildiren sıfatlarda ortaya çıkıyor: bilindiği gibi, *Şi'r-i Kamer*'de sarı, *Göl Saatleri*'nde kara renk ağır basıyordu. *Piyâle*'de ise kızıl renk öbür renklerin üstüne çıkıyor. Bunu «Merdiven» şiirinde de görebiliyoruz:

Kızıl havalar, alev gibi dallar, kanlı bülbüller, kanayan güller, tunca benzeyen mermer...

Elbette, gerçekte böyle bir doğa yoktur. Doğa yeni, değişik bir renk, ışık, ses ve görüşle verilmektedir. Haşim kullandığı sıfatlarla imgesel ve öznel bir doğa yaratmaktadır. (Aynı özelliği *Göl Saatleri*'nde de görmüştük). Doğadan aldığı duyum verilerini gönlündeki çağrışımlarla yoğurmakta, iç evrenine uyan bir dış evren kurmaktadır. Böylece, doğayı anlatırken — simgecilerde olduğu gibi — dolayısıyla kendini de anlatmış olmaktadır. Bu açıdan bakınca, şiirdeki kana bulanmış dünyanın, şairin kan ağlayan benliğinin bir yansısı olduğu düşünülebilir. Belki de bu kanlı kızıllık, onun içindeki o sonu gelmeyen trajedinin bir simgesidir. Belki de bu alev, bilinç altında yanan ve bir türlü söndürülemeyen o aşk tutkusunun bilinç üstüne çıkan bir belirtisidir. Belki de bu kan, alev ve kızıllık Haşim'in içini dolduran öfke-

nin, hınç alma duygusunun gizli işaretleridir. Nitekim, şiirin sonunda yer alan,

> Bu bir lisân-ı hafîdir ki rûha dolmakta,
> Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta.
>
> **(Bu bir gizli deyiştir ki ruha dolmakta,**
> **Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta.)**

dizeleri bize bu konuda bazı ipuçları vermektedir.

«Merdiven»in bir başka önemli özelliği de Servet-i Fünûn şiirinden iyice uzaklaşmış olmasıdır. Aslı aranırsa, Haşim daha 1910 yıllarında Tevfik Fikret'in şiirinden de, Edebiyat-ı Cedide'nin sanat anlayışından da uzaklaşmaya başlamıştı. Bir yazısında bunu açığa vurmuştu: «... Artık ruhumuzda yavaş yavaş esmeye başlayan fırtınalı rüzgârlara demgir olacak bir ahenk istiyorduk ve bu *Rübâb-ı Şikeste*'de yoktu. O kadar asabî, o kadar mariz idik ki yeknesak bir ahenk sinirlerimizi bizâr ediyordu. Öyle bir vezin istiyorduk ki seyyâl olsun, uzansın genişlesin; sonra nalân râşelerle dağılsın ve bu *Rübâb-ı Şikeste*' de yoktu. (...) İşte o zaman bu henüz doğmayan şiiri meydana getirmek vazifesinin bize teveccüh ettiğini gördük ve bunun üzerine eski gayeleri yıkarak onları yeni gayelerle tebdil ettik. (...) Her devrin bir hususî havası vardır ki orada ancak muayyen bir hassasiyet semeradâr olabilir. Edebiyat-ı Cedide artık devrini doldurmuştur. Yeni hisleri ifadeye muktedir değildir...» (10)

Haşim bundan sonra «Bağbozumu», «Sonbahar Şiirleri» başlıklı yazılarıyla da eleştirilerini sürdürmüş ve gitgide Servet-i Fünûn çizgisinden ayrılmış-

(10) Ahmet Haşim, «Rûh-ı Bî-kayd Fırsatıyla». Servet-i Fünûn, 11 Mart 1326 (24 Mart 1910)

tır. Kendi şiir anlayışını da belirttiğinden Fikret'e yönelttiği şu eleştiriler önemlidir:

«Fikret şiirin ruh ve cevherini anlamaktaki isabetsizliğini, şiirin şekli hakkındaki telkkisiyle göstermişti: Fikret, şiirin nesirden büsbütün ayrı yazılmak, ayrı okunmak ve ayrı duyulmak üzere vücut bulmuş bir hususî lisân olduğunu düşünmeyerek, en az nazma benzeyen ve nesre çok yaklaşan bir şiirin en mükemmel şiir olacağını zannetmek saffetinde bulunmuştur. Fikret'in şeklen kusurlu olan şiiri, basit bir akl-ı selîmden hayat alan hayalsiz, intizamsız, hadsiz bir şiirdir; ihsâs ve telkin değil, fakat tasvir, talim ve tefhim eden» bir şiirdir. (11)

Haşim'in Fikret ile Servet-i Fünûn'un şiir anlayışından ayrılma isteği *Göl Saatleri*'yle su yüzüne çıkmış ve *Piyâle*'deki ürünlerle amacına ulaşmıştır. Bunu görmek için yalnızca Fikret'in güz konulu şiirleriyle Haşim'in «Sonbahar« başlıklı şiirini karşılaştırmak yeter. Bu ve öteki örneklerle Haşim bakış açısı kadar dil, anlatım ve imge örgüsü yönünden de yeni bir döneme girmiştir. Bu girişle birlikte, günden güne gelişen kişiliği tam kıvamını bulmuştur. Gerçi *Piyâle*'de de başkalarından gelen bazı izler yok değildir; ama Haşim bunları adamakıllı özümlemiş, kendi benliğinin teknesinde yoğurarak yeniden yaratmıştır.

Örneğin, «Merdiven» şiirindeki «Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller» dizesinin, Şeyh Galip'in *Hüsn ü Aşk* mesnevisindeki şu dizelerden alındığı öne sürülmüştür (12):

Bilmem ki nedir nihal-i gül-nâr
Âteş mi bitirdi yoksa gül-zâr

(11) Ahmet Haşim, «Sonbahar Şiirleri» **(Gurebâhâne-i Laklâkan,** 1928, 70 - 71

(12) Bak: Feyzullah Sacit Ülkü, «Ahmet Haşim Hayallerini Kimden Aldı?» Ülkü dergisi, Mart 1941

Yine, «Suyu yakuta döndüren bu hazân» yahut «Suya bir hûn-i ateşin akıyor» dizesinin de Şeyh Galip'in «Lâl ırmağı oldu bağa cûşân» dizesinin ilhamıyla yazıldığı söylenmiştir.

Bu savlar (iddialar) bir yere kadar belki doğrudur; belki Haşim, bir ara moda olan Galip'ten sayılı bazı imgeler almıştır; fakat onları apayrı bir duyuş, görüş ve anlatış içinde yeniden ortaya koymuştur. Sonunda, bunlar Galip'in değil, artık Haşim'in imgeleri haline gelmiştir.

Bizce, Haşim'in bu dönemde Galip'ten çok Fransız simgecilerinden (özellikle Regnier'den) etkilenmiş olması gerçeğe daha yakın görünmektedir.

Nitekim, Mallarmé ile Verhaeren gibi Regnier üstüne de Haşim bir tanıtma yazısı yayımlamıştır. Bir yandan onun sanat anlayışını överken, öbür yandan şiirinin özelliklerini açıklamıştır. Ona göre, bu şiir «şeffaf bir göle benzer ki, hiçbir lüzuma mebni olmadan üzerindeki kamışların aks-i lerzânını, uçan bir kuşun şeklini, bulutların, semaların rengini toplar; veya rüzgâra karşı gerilen ince bir tel gibi mübhem, dağınık ahenklerle bizde bir âlem-i mechûl-i hayâlinin musiki-i ervâh ü menâzırını ikaz eder. (...) Harita-yı arz üzerinde bulamıyacağımız bir kıtada büyük yeşil bahçeler, durgun havuzlarda altın balıklar döner; dallara kırmızı kuşlar konmuş, fıskıyeler sükûn-ı havalide muhtazır raşeler koşturur.» (13)

Bu açıklama gösteriyor ki, Regnier de çoğu şiirlerinde akşam, günbatımı, gece temlerini işlemiş; güllerden, kamışlardan, kuşlardan, yıldızlardan, çiçeklerden söz açmış; «kan, alev, ateş, kızıl, altın, hüzün, hayal» vb. gibi sözcükleri kullanmıştır. Örneğin Haşim'in,

---

(13) Ahmet Haşim, «Henri de Regnier», Musavver Muhit, 15 Kânun-ı sâni 1324 (1908), sayı 12

Eğilmiş arza kanar muttasıl kanar güller
Durur âlev gibi dallarda kanlı bülbüller
...
Suyu yâkûta döndüren hazân

dizeleriyle Regnier'nin şu dizeleri arasında imgesel bir akrabalık kurulabilir:

Les roses sont un sang qui se fige
Et s'égoutte, pétal par pétal
(Yaprak yaprak damlayan
Ve donan bir kandır, güller.)

L'Ibis rose qui réve entre les roseaux d'or.
(Altın kamışlar arasında düşe dalan kızıl leylek)

Les roses de sang et de feu
(Kanlı ve alevli güller)

...
Un soir de sang est sur la mer
(Kanlı bir akşamdır denizin üstünde)

Et les roses en sang dont son automne est beau.
(Ve sonbaharda güzelleşen kanlı güller.)

Daha da çoğaltabileceğimiz bu örnekler de gösteriyor ki Haşim, Regnier'den etkilenmiştir. Bu etki, kimi şiirlerde göze batıcı bir ölçüye varmıştır. Sözgelişi, Haşim'in «Yollar» şiiriyle Regnier'nin «Les routes» şiiri arasında açık benzerlikler vardır:

Les routes
Qui S'en vont à l'infini

(Yollar
Ki gider sonsuza,
Yollar...)

Bu dizeler Haşim'de şu kılığa girer:

Yollar
Ki gider kimsesiz, tehî, ebedî,
Yollar

Bu açık benzerliğe karşın Haşim, genellikle, aldığı esinleri (ilhamları) özümlemesini ve üzerlerine kişiliğinin damgasını basmasını bilmiştir.

«Merdiven» ile «Bir Günün Sonunda Arzu» Simgeciliğe yaklaşan şiirler, ama kitaptaki öbür şiirler öyle değil. Onların Simgecilikle, hatta *Piyâle* önsözündeki kurallarla ilgileri az. «Havuz» şiiri bunun güzel bir örneğidir:

Akşam toplandı yine derinde...

Cânân gülüyor eski yerinde
Cânân ki gündüzleri gelmez
Akşam görünür havz üzerinde,

Meh-tâb kemer tâze belinde
Üstünde semâ gizli bir örtü
Yıldızlar onun güldür elinde...

«Havuz» kuruluşca kusursuz, anlamca da açık bir şiir. Öyle çeşitli yorumlara elverişli ya da 'kale kapıları' gibi sımsıkı kapalı yerlere pek rastlanmıyor. «Havuz»un «Merdiven»le ortak yanı, dilin yalınlığıyla birlikte onun da bir tablo çizmiş olması. Tablonun öğeleri değişmiyor: Akşam, semâ, gül vb... Öteki şiirlerde de aşağı yukarı aynı sözcüklerle karşılaşıyoruz. Bundan da anlaşılıyor ki, şairin gereçleri (malzemesi) ve temleri sayılı, evreni ise sınırlıdır. Bu yönden Haşim'i kıyasıya eleştirenler olmuştur. Denilmiştir ki: «Şairin ne konularında, ne de sembollerinde, hatta duygu ve düşüncelerinde geniş bir tenevvü, ihatalı ve coşkun bir felsefe, bütün zekâ ve hayalleri saran ve sarsan insanî ve hasbî bir feryat ve ülkü yoktur. O dar bir saha içinde, ruhunun cezaevine girmiş, sadece kişisel mahrumiyet, açlık ve kimsesizliğinin bataklığına gömülmüş olduğu halde, kurtuluşunu ölümde arayan bir muzdariptir.» (14)

(14) Cemî Sena Ongun, **Sanat Sistemleri ve Ahmet Haşim'in Sembolizmi**, 1947, s. 57

Bu eleştirilerdeki gerçek payı küçümsenemez. Fakat, Haşim'in zayıflığı gibi kuvveti de buradadır. Çünkü o, bunca sınırlı bir evren içinde, bunca sayılı gereçlerle her seferinde değişik bir bileşim (composition) kurabilmiş, bu bileşime her seferinde kendince bir anlam, bir öz yükleyebilmiş, doğayı her seferinde ayrı bir renk ve ışık altında gösterebilmiştir. Böylece, taklitçilik ve tekrarcılıktan kurtulmuş, her seferinde kendi hayal gücü ve duyarlığıyla beslenen kişisel bir dünya yaratmıştır. Öğelerini gerçekten alan, fakat ona benzemeyen imgesel bir dünya...

«Havuz» şiirinde de yine böyle imgesel, gerçeküstü bir dünya, daha doğrusu, bir tablo çiziliyor. Yalnız, bu tabloya yeni bir varlık girmiş: Sevgili (cânân) Belinde «mehtaptan bir kemer, elinde «yıldızlardan bir gül» bulunan ve akşamları «havz üzerinde» görünen imgesel bir varlık...

Bu varlık aşk temini de beraberinde getiriyor. Kitaptaki çoğu şiirlerde («Sonbahar», «Parıltı», «Şafakta», «Karanfil», «Bülbül», «Karanlık», «Bir Yaz Gecesi Hâtırası») bu tem işleniyor. Gerçi, «Orman», «Yarı Yol», «Bir Günün Sonunda Arzu» gibi aşksız örnekler de yok değil, ama aşklı olanlar çoğunlukta. *Piyâle*, aşka verdiği bu ağırlık bakımından, Haşim'in önceki eserlerinden ayrılıyor. Nitekim, *Göl Saatleri*'ndeki 34 şiirden ancak 3'ünde («Gelmeden Evvel», «Geldin», «Birlikte») sevgiliden söz açılır, öbürlerinde yalnızca tablolar çizilir (bu tablolar birçok yanlarıyla *Piyâle*'yi andırır), gelgelelim hiçbirinde sevgi ya da sevgili görülmez.

Haşim'in şiirlerinde sevgili hep akşamları gelir, «Havuz» şiirinde olduğu gibi:

> Cânân ki gündüzleri gelmez
> Akşam görünür havz üzerinde.

Burada sevgili, dolaylı yolla, aya benzetilmiştir. Ay, akşamları doğduğundan, sevgili de ancak o za-

man ortaya çıkmaktadır. Elbette bu, olağan bir yorumdur. Gelgelelim, şairin ay üzerinde direnerek durması bazı sorunlar yaratmaktadır. Bu sorunların çözümü de bizi başka yorumlara götürmektedir. Yukarıdaki iki dize, uzaktan da olsa, şairin annesini akla getirmektedir. Çünkü, Haşim çocukluğunda hep annesiyle akşam üstleri gezintiye çıkar, ay'ı ve yıldızları seyrederdi. Şiirdeki «mehtâb, semâ, akşam, yıldız» sözcükleri kökleri o günlere uzanan yaşantıların kalıntılarıdır. Demek ki şair, son çağında bile, bilinçaltı bir çağrışımla kendini geçmişe bağlamakta ve bunu örtülü bir biçimde ortaya koymaktadır. Gerçi, bu bağlantı oldukça gevşemiş, yön değiştirmiştir (örneğin, anne artık yerini sevgiliye bırakmıştır), ama izleri hâlâ silinmemiştir.

Öte yandan, sevgilinin akşamleyin gelişinde Haşim'in gündüze olan tiksintisi de bir rol oynamış olabilir. (Bunu önceki bölümlerde ayrıntılarıyla belirtmiştik.) Öyleyse, sevgilinin akşamları gelmesi, aslında, şairin olmasını istediği ve oldurduğu bir durumdur.

Haşim sevmek istiyor, hem de bütün gücüyle... Daha önce bu incelemenin «Kişiliği» bölümünde de belirtildiği gibi, *Göl Saatleri*'ndeki «Evim» ve «Şeb-i Nisân» şiirlerinde bu isteği kuvvetle dile getiriyor: «Tapınılan bir vücudu göğsü üstünde sarmak tutkusuyla başı sıtmalı, gözleri kurumuş ve parlak, elleri sinirli, hıçkırarak kıyıya iniyor. Göklerin altında geziniyor. Yıldızlar sularla öpüşüyor. Ağaçlar gölgeyle sarışıyor.» Haşim, bir «hayalî sevgili»ye seslenerek, artık gelmesini, kendisini yalnızlıktan kurtarmasını istiyor:

> Eşcâr ü havâ gölgede sessiz sarışır, gel!
> Gel, yalnızım ey beklenilen hüsn-i muhayyel!
>
> (Şeb-i Nisân)

Haşim, *Piyâle*'de de aynı isteği tazeliyor. Üstelik, artık sevgilisi varmış gibi davranıyor:

Bir taraf bahçe, bir tarafta dere
Gel uzan sevgilim, benimle yere,
Suyu yâkuta döndüren bu hazân,
Bizi garkeyliyor düşüncelere...

(Sonbahar)

Yazık ki, sevgilisiyle bir arada olmak Haşim'e sevinçten çok üzünç getiriyor. Daha doğrusu, Haşim öylesine kötümser ki, sevgilisiyle buluşmak bile bunaltısını gidermiyor, doğa dahi ona üzüntü veriyor. Tıpkı, Cenap'ın «Temâşâ-yı Leyâl» şiirinde olduğu gibi. (Belki de Haşim bu şiirden bazı etkiler almıştır.):

Gel bu akşam da serbeser güzelim
Levha-yı kâinâtı seyredelim:

...
Sevgilim... gölge, her taraf gölge,
Sana da düştü reng-i ye'si şebin,
Gölgelendi senin de reng-i lebin,

Sen bile başladın görülmemeye...

(Temâşâ-yı Leyâl)

Gerçi, Haşim için aşk vazgeçilmez bir tutkudur, gerçi «alevden bir karanfil» gibidir, acı ve yakıcıdır; öyleyken, gönül ona «pervane» kesilmiştir:

Yârin dudağından getirilmiş
Bir katre âlevdir bu karanfil,
Rûhum acısından bunu bildi!

Düştükçe vurulmuş gibi, yer yer,
Kızgın kokusundan kelebekler,
Gönlüm ona pervâne kesildi.

(Karanfil)

Oysa başka şairlerde sevişmek de, sevgiliyle buluşmak da, sevgilinin dudağı da genellikle bir mutluluk kaynağıdır; kişiye üzünç değil, sevinç verir. Nedim'in şu beyti bunun güzel bir örneğidir:

Ne berk-i güldür o leb çiğnesem şeker sanırım
Ne goncedir o dehen koklasam şarap kokar

Bir başka örnek de Ahmet Hamdi Tanpınar'ın «Hatırlama» şiiridir. Şiir, aşağı yukarı, Haşim'in «Sonbahar»ıyla aynı konuyu işlemektedir: Sevgiliyle doğa içinde birlikte olmak... Ne var ki, bu birliktelik Haşim'i düşüncelere sürüklediği halde, Haşim'i çok seven, ondan etkilenen Tanpınar'ı mutluluğa kavuşturmaktadır:

Sen akşamlar kadar büyülü, sıcak,
Rüyalarım kadar sade, güzeldin.
Baş başa uzandık günlerce ıslak
Çimenlerine yaz bahçelerinin.

Ömrün gecesinde sükûn, aydınlık
Boşanan bir seldi avuçlarından.
Bir masal meyvası gibi paylaştık.
Mehtabı, kırılmış dal uçlarından.

(Hatırlama)

Haşim'in aşkı gönlünü «melâl»le doldurur, ama o, — şair Fuzuli gibi — buna râzıdır, hatta hoşlanır bile bundan, yeter ki bir kez vuslata ersin:

...
Dönmek mi? Ne mümkün geri dönmek
Düştüyse gönüller bu melâle?
Bir eldir ufuklarından uzanmış
Zulmet bizi çekmekte visâle...

(Şafakta)

İşin tuhafı, Haşim kavuşmayı bu kadar istediği halde, sevgilisine yaklaşamaz, yanına gelince kaçar ondan:

Âteş gibi bir nehr akıyordu
Ruhûmla o rûhun arasından,
Bahsetti derinden ona hâlim
Aşkın bu unulmaz yarasından.

Vurdukça bu nehrin ona aksi
Kaçtım o bakıştan, o dudaktan
Baktım ona sessizce uzaktan
Vurdukça bu aşkın ona aksi...

(Parıltı)

Bu kaçışın kaynağı da yine şairin kişiliğinde gizlidir. Haşim, kadınları çok ister, fakat çirkin olduğundan ve sevilmeyeceğine inandığından, onlardan kaçar. Birkaç kez evlenmeye kalkışıp sonra vazgeçişi de kendine olan bu güvensizliğindendir.

Şair, sevgiliden kaçar, ama vazgeçmez. Gözleri hep onun üzerindedir:

Baktım ona sessizce uzaktan
Vurdukça bu aşkın ona aksi...

Haşim, yaşamında da bu şiirindeki gibi çelişik davranmıştır: Hem sevmiş, hem de sevdiklerinden kaçmıştır. Hem sevilmeyeceğini sanmış, hem de sevmekten geri durmamıştır. «Başım» şiiri bu güvensizliğin köklerini açığa vuran değerli bir belge gibidir:

Bî-haber gövdeme gelmiş konmuş
Müteheyyic, mütekallis bir baş
Ayırır sanki bu baştan etimi
Ömr-i ehrâma muâdil bir yaş!

Ürkerim kendi hayâlâtımdan
Sanki kandır şakağımdan akıyor...
Bir kızıl çehrede âteş gözler
Bana gûyâ ki içimden bakıyor!

(Başım)

(Habersizce gelmiş gövdeme konmuş
Coşkun, gergin bir baş,
Ayırır sanki bu baştan etimi
Hayatı piramidinkine eşit bir yaş!)

«Başım» gibi, öteki şiirlerden az çok ayrılan bir da kalıyor. Şair burada, kendini, doğanın aracılığıyla değil, doğrudan doğruya anlatıyor. Yüzünün çirkinliğinden duyduğu derin üzüntüyü belirtiyor. İmgesel bir tablo çizmiyor, simgeye başvurmuyor, açık ve kesin konuşuyor.

«Başım» gibi, öteki şiirlerden az çok ayrılan bir başka şiir de «Ölmek»tir. Kötümserliğin ve umutsuzluğun son uçlarına varan şair artık ölmeyi düşünüyor; hem de, annesi gibi, akşamleyin:

Firâz-ı zirve-i Sînâ-yı kahra yükselerek
Oradan,
Oradan düşmek, ölmek istiyorum
Cevf-i ye's-âşinâ-yı hüsrâna...

(Üzüntü Sinâ'sının en yüksek tepesine çıkarak
Oradan,
Oradan düşmek, ölmek istiyorum
Hayal kırıklığının acıyı tanıyan boşluğuna...)

Haşim, ölmek değil, yaşamak ister aslında. Kötümserliği bile *'yaşamak'tan* değil, dilediği gibi *'yaşayamamaktan'* gelir. Onun için, ölümden korkar. Ancak içine düştüğü aşırı yalnızlık ve umutsuzluğun etkisiyle, arada bir ölümü özler...

Durgun suya baktım ve dedim: Ah ölebilsem,
Madem ki yok ağlayacak mevtime kimsem!

(Şeb-i Nisan)

Gelgelelim, gerçekte ölümü sevmez. (Nasıl sevsin? Ölüm, annesini, yani mutluluğunu alıp götürmüştür.) Bu yanıyla o, Cahit Sıtkı Tarancı'yı çağrıştırır. Nitekim Tarancı da onun gibi, ölümü umarsız (çaresiz) kalınca düşünür:

Ne vefâsız geçmişten hayır var,
Ne gelecekler imdâda koşar,
Çoktandır tekneyi aldı sular;
Çoktandır ümitler sende ölüm.

(Ölüm)

Yahya Kemal'de ise durum tersinedir. Mistik (tasavvufi) inançları dolayısıyla, onun gözünde ölüm, sevinilecek bir sonuçtur:

Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor.
(Eylül Sonu)

Ölüm âsûde bahar ülkesidir rinde.
(Rindlerin Ölümü)

Birçok gidenin herbiri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti, dönen yok seferinden.
(Sessiz Gemi)

«Ölmek» şiirinin biçimine gelince: Salt yukardaki parça bile şiirin yapıca ne denli başarılı olduğunu göstermeye yeter: Dizelerin uzayıp kısalması, ölçünün sık sık değişmesi, belirli sözcüklerin ve seslerin tekrarlanması, tümcelerin parçalanması ile içerik arasında sıkı bir yakınlık kurulmuş. Sözgelişi, ilk dizede Sinâ dağının doruğuna çıkış anlatılıyor. Ama bu çıkış yalnızca sözcüklerin açıkladığı anlamla değil, dize içindeki sıralanışlarıyla ve taşıdıkları seslerle de duyurulmaya çalışılıyor. Düşüşe trajik bir yüklem vermek için «oradan» sözcüğü hem ayrı bir dize halinde yazılıyor, hem de üçüncü dizede tekrarlanıyor. Böylece, alabildiğine yüksek bir yerden düşme olayı ölme edimini korkulu ve önemli kılmış oluyor. Ayrıca dizelerin gitgide kısalması, önceleyin sertleşen seslerin gitgide yumuşaması ve sonra birden sertleşmesi düşüş edimine uygun bir izlenim yaratıyor.

(Bu çözümlemeden şu çıkıyor: Demek ki Haşim titiz, güç beğenen bir kişi. Öyle kolay ve çabuk yazanlardan değil. Şiirleri üstünde çok çalışıyor, hiçbir şeyi rastlantıya bırakmıyor. Her dize, her sözcük, hatta her ses üzerinde özenle duruyor. Şiirinin en küçük parçalarını dahi inceden inceye işliyor. Bunun için, esine, güvenmiyor, zekâsını ve iradesini kullanıyor.)

«Ölmek» serbest müstezat düzeninde yazılmış. İçeriğiyle olduğu kadar biçimiyle de *Göl Saatleri*'ndeki «Serbest Müstezat Nazımları»na bağlanıyor. Bu

bakımdan, onlar arasında bulunması daha uygun olurdu.

Piyâle'deki öbür şiirler, verdiğimiz örneklerden de anlaşıldığı gibi, çoğunlukla dörtlüklerden kurulmuş: «Sonbahar», «Yarı Yol», «Orman» bir dörtlükten; «Parıltı», «Şafakta», «Bir Yaz Gecesi Hâtırası» iki dörtlükten; «Bir Günün Sonunda Arzu» üç dörtlükten; «Başım» dört dörtlükten oluşmuş. Ayrıca, bir dörtlükle bir üçlükten («Havuz», «Karanlık») oluşanlar da var.

Haşim son döneminde dörtlüklere büyük bir eğilim duyar. Ölmeden önce yazdığı şiirler («Ağaç», «Süvari», «Bahçe» vb.) de hep dörtlük biçimindedir. Söylendiğine göre, yaşasaymış dörtlüklerle kurulu bir kitap çıkaracakmış. (15)

Dörtlükler — özellikle tek ya da ikili dörtlükler — Haşim'in daha yalın, kısa ve yoğun bir şiire yöneldiğini göstermektedir. Bu yönelişte, 1920'lerden sonra tanıyıp sevdiği Japon «haykay»larının da etkisi olmuştur. Nasıl ki, dilinin arınmasında da 1908'den sonra gelişen «sadeleşme» akımının etkisi olmuşsa...

Nitekim, 1924'te «Çinkârî Tahayyülât» başlığıyla birkaç parça çevirmiş ve bunları sunarken şöyle demiştir:

«Kış gelince mavi porselenden fincanlar içinde mütemadiyen çay içer ve mütemadiyen Çin'e dair kitaplar okurum.» (16)

Ayrıca, 1926'da Okakura Kakuzo'nun *Çayname*'sinden bazı parçaları da çevirip yayımlamıştır (17).

Piyâle, Haşim'in olgunluk çağının ürünüdür.

---

(15) Ahmet Hamdi Tanpınar, **Edebiyat Üzerine Makaleler**, 1969, s. 314

(16) Akşam, 7 Kânun-ı evvel 1340 (1924)

(17) «Çayname'den», Akşam, 30.3.1926, 2.4.1926, 9.4.1926./ Bunlar için bak: İnci Enginün, «Ahmet Haşim'in Estetiğinde Uzak Doğu», Millî Kültür, Aralık 1983

Tam kişiliğini bulduğu, iyiden iyiye ustalaştığı bir çağın ürünü... Bu yüzden, içindeki şiirler genellikle başarılı eserlerdir. Biçim alabildiğine yalınlaşmış, yoğunlaşmış, kusursuz denebilecek bir düzeye varmıştır. Dil — önceki şiirlerine oranla — oldukça arınmış, yabancı sözcük ve tamlamalardan temizlenmiştir. Anlatım, enikonu plastik ve pitoresk bir kimliğe ulaşmıştır. Sanki karşımızda şair değil de kızıl renklerle tablolar çizen bir ressam vardır. Fırçasını kanayan ruhuna daldırarak oradan aldığı çağrışımları doğadan aldığı duyumlarla birleştirmekte, sözcükleri müzikle yoğurarak boya gibi kullanmaktadır. Sonunda, nesnel gerçeğe pek benzemeyen, ama bizi ondan çok etkileyen öznel bir gerçek ortaya çıkmaktadır.

Bu, güzel İran minyatürleri ya da Japon estampları kadar büyüleyici bir gerçektir, *Piyâle*'nin gerçeğidir...

SONUÇLAMA

ÖZETLEME

Haşim'in ilk şiiri on beş yaşındayken yayımlanır. Ardından başka şiirleri sökün eder. Bunlara «ilk şiirler» ya da «gençlik şiirleri» adı verilir. Gerçekten de bunlar şairin henüz arayış içinde olduğu bir çağın ürünleridir. Çoğunlukla Servet-i Fünûn şairlerinin (özellikle de Tevfik Fikret ile Cenap Şahabettin'in), hatta Abdülhak Hâmit'in etkilerini taşırlar. Dil tatsız ve ağırdır. Yabancı sözcükler ve tamlamalar boldur. Fiilden çok sıfat kullanılmıştır. Türkçe ve uyak bozukluklarına rastlanır. Dizelerde romantik, kötümser bir hava eser. Doğa da aynı havayla doludur. Şair ya geçmiş günlerini anmakta, ya hayalî sevgilisinden söz açmakta ya da mutsuzluğunu anlatmaktadır.

«*Şi'r-i Kamer*»ler 'Dicle'nin ve Annemin Hâtıraları' başlığıyla yayımlanır. Bunlarda Haşim'in Bağdat'ta geçen çocukluk yaşantıları, annesinin hastalı-

ğı ve ölümü dile getirilir. Gençlik şiirlerinin birçok özellikleri bu şiirlerde de görülür. Gerçi, biçim yönünden az buçuk bir gelişme belirir, ama çoğu kusurlar hâlâ yürürlüktedir: Dil gene ağır ve aksaktır, yabancı sözcükler ve tamalamalar çoğunluktadır, uyaklar yer yer bozuktur, ölçüye uysun diye heceler sık sık uzatılarak (imâle) ya da kısaltılarak (zihaf) okunmaktadır. Buna karşılık, şiirlerde etkileyici bir iç ahenk ve imge zenginliği belirmiştir. Duygulara eşlik eden doğa tasvirleri — Cenap'ta olduğu gibi — içeriği besleyen üzünçlü bir ortam meydana getirmiştir. «Akşam, gece, ay, yıldız, semâ, ufuk, gölge, rüya, hayal, hüzün, siyah, karanlık, su, ağaç, kuş, yol» gibi sözcükler sık sık kullanılır. Bunlar Haşim'in sonraki eserlerinde de geçen sözcüklerdir.

Göl Saatleri'yle Haşim artık kişiliğini bulmaya yönelir. Ayrıca çocukluk anılarını da bırakır. Bunun yerine, «eşkâl-i hayâtı havz-ı hayâlin sularında» yansıtan tablolar çizer. Bu haliyle o, kalem yerine eline fırça almış bir ressama yahut bir söz bestecisine benzer. Doğadan aldığı izlenimleri imgelemenin süzgecinden geçirerek dışa vurur. Bundan ötürü, *Göl Saatleri*'ndeki doğa, çoğunlukla öznel ve imgesel bir nitelik taşır, gerçeğe pek uymaz. Ama, ondan daha güzel olduğu da söz götürmez. Şiirler genellikle kısa ve yoğundur. Hâlâ yer yer pürüzlü olmakla birlikte, dil (özleşme akımının ve belki de Yahya Kemal'in etkisiyle) yavaş yavaş sadeleşmeye, yabancı sözcük ve tamlamalar azalmaya başlamıştır. Anlatım az çok durulmuş, etkileyici bir ahenk ve renge bürünmüştür. Özellikle ak ve kara renkler yaygınlaşmıştır. Daha çok bu renklerin bulunduğu zamanlar tasvir edilmiştir: Akşam yahut günbatımı saatleri... Gerçekten uzaklaşarak hayale en çok yaklaşan saatler... Haşim bu saatleri kendine vergi bir görüş ve anlatışla işlemiş, birçok şairleri etkilemiştir.

Piyâle, Haşim'in olgunluk döneminin ürünüdür.

Son yıllarda severek okuduğu ve belki de etkisinde kaldığı Japon «haykay»larını andıran bir kısalık, yalınlık, yoğunluk ve ahenge ulaşmıştır. Dil iyice arınmış, pürüzsüz denebilecek bir saydamlığa kavuşmuştur. *Göl Saatleri*'nde olduğu gibi yine çokluk akşamı tasvir eden peyzajlar çizilmiştir. Yine, İran minyatürlerini andıran renkli ve gerçekdışı (irréel) tablolar resmedilmiştir. Fakat, oradaki kara renklere karşılık, burada kızıl renkler egemenlik kazanmıştır. Ayrıca, aşk temi daha bir yaygınlık ve ağırlıkla ortaya konmuştur. Şair Servet-i Fünûn'culardan uzaklaşmış, simgecilere yaklaşmıştır. Ne var ki, bu yaklaşma da sınırlı ve ölçülü olmuştur. Haşim, simgecilerden aldığı etkilere kişiliğinin damgasını basmayı bilmiştir. Sonuçta, *Piyâle*, şairin önceki ürünlerini aşan usta işi bir eser olmuştur.

GENELLEME

Haşim'in toplumca benimsenmesi kolay olmadı. Birçok yenilikçi sanatçı gibi, o da ilkin yadırgandı, tepki ve alayla karşılandı. Ama, benimsendikten sonra da bir daha unutulmadı. Her çağda sevilen, anılan, önemsenen, okunan bir şair oldu. Başka bir deyimle, enikonu «klasik»leşti.

Haşim mutsuz, garip, yalnız bir kişiydi. Şiirlerinde bir yandan bu durumun imgelemindeki yankılarını, ruhundaki çağrışımlarını ortaya koydu. Öbür yandan da aşk, ölüm, doğa, yalnızlık, anne sevgisi, çocukluk anıları, sevgiliyi bekleyiş, mutluluk özlemi gibi eskimeyen, insancıl, evrensel temleri ele aldı. Onları hepimizi ilgilendirebilecek bir biçimde işledi.

Gerçi Haşim fildişi kulesinden yabancılaştığı çevreye inmedi. Günlük olaylarla ilgilenmedi. Dolayısıyla, topulmsaldaki bireysele ya da bireyseldeki toplumsala yaklaşmadı. Sanatçının «yalnız kendisine

mahsûs âlemden bahsettiği zaman dikkatimizi kesb-i istihkak» edeceğini sandı. «Hakikat-i insâniyeyi bulmak için gözlerini daima zulemât-ı rûhuna atfetmeği» zorunlu gördü (1). Bundan ötürü, kişisel «ben»den toplumsal «biz»e geçemedi, hep kendini anlatmakla kaldı. (Bu yüzden de haklı olarak eleştirildi, ilerde de eleştirilecektir.) Ama bu anlatışa öyle bir nitelik verdi ki, söyledikleri başkalarını da kavradı: Sözün kısası, kişiseli insancıla bağlamasını bildi. İşte bu biliş, her kuşağı ona yaklaştıran temel sebeplerden biri oldu.

Haşim'de, Yahya Kemal'deki gibi 'tarihsel çağ ve çevre' görülmez. İlk şiirler bir yana, onda 'geçmiş' de yoktur; hatta, yaşamın bile doğrudan doğruya var olduğu söylenemez. O, daha çok kendisiyle ilgilidir; kendisinin de tarih, toplum ve zaman dışında sandığı kişisel durumuyla; bu durumun imgesel ve simgesel yansısıyla... (Tevfik Fikret'in din ve tarih düşmanlığı yahut Yahya Kemal'in din ve tarih düşkünlüğü Haşim'de tam bir ilgisizliğe varır.) Haşim — ilk dönemdeki şiirleri bir yana — çoğu şairler gibi başından geçenleri, özel yaşantılarını anlatmaz, olayları «hikâye» etmez. Tevfik Fikret gibi günün olaylarını şiirlerine konu yapmaz. Yaşanılanın duygusal havasını, getirdiği çağrışımı, yarattığı izlenimi dışa vurmakla yetinir. Bunu da olaya ya da gerçekliğe bağlayarak değil, soyutlayarak, dolaylı bir yolla yapar. Sözcüklerin bazı görevlerini renge ve sese (resme ve müziğe) yüklemesi de biraz bundandır.

Haşim'in şiirleri sayılıdır: Bitmemiş olanlarla birlikte 94. Üstelik, şiirlerinin niceliği gibi, sözcük dağarcığı da ufaktır: Bütün şiirlerinde geçen sözcüklerin sayısı 1446'dır (2). Firdevsi'nin 8300, Fuzuli'nin

(1) Ahmet Haşim, «Şahabettin Süleyman», Servet-i Fünun, 29.4.1326, sayı 988

(2) Bak: Alâaddin Ergun, **Ahmet Haşim'in Şiir Lûgati**, 1954, Edebiyat Fakültesi, tez: 472

(yalnızca gazellerinde) 4000, Orhan Veli'nin 3945 sözcük kullandığı tespit edilmiştir. Onlara oranla Haşim'in yoksulluğu ortadadır. Bundan dolayı da zaman zaman eleştirilmiştir. Denilmiştir ki: «Haşim'in kullandığı sözcükler belirli ve işlediği temler sınırlıdır.» Doğrudur ama, bir şairin değeri kullandığı sözcüklerin niceliği yahut seçtiği temlerin türüyle değil, onları işleyiş biçimiyle belirlenir. Soruna bu açıdan bakınca, Haşim'i övmemek haksızlık olur. Kaldı ki o, sözü geçen öğelerle her seferinde ayrı bir bireşim kurmuş, tekrarcılığa düşmemiştir. (Bu da onun hayal ve yaratış gücünün üstünlüğünü gösterir.) Aslında, Haşim'in zayıflığı gibi kuvveti de burada saklıdır. Şöyle de denebilir: Haşim'in buradaki zayıflığı kuvvetinin mihenk taşı olmuştur.

Haşim'in şiirlerinde bulunan sözcükler üç ana kümede toplanabilir: Doğa, şairin kendisi ve kadın.

Bunlar arasında en büyük yeri doğayla ilgili olanlar tutar. Çünkü, çevreden kaçan şair çokluk doğaya sığınır, hatta kendi halini bile çokluk doğanın aracılığıyla yansıtır.

Doğayla ilgili sözcükler içinde de akşam, gece ve dolayısıyla gökyüzünden söz açanlar dikkati çeker. Nitekim, akşam (şâm, mesâ, gurûb), gece (leyl, leyâl, leyli, şeb), ay (meh, kamer, hilâl, mehtâb), yıldız (necm, nücûm, encûm, kevâkib, sitâre) sözcükleriyle sık sık yüze yüze geliriz. Buna karşılık, gündüzle ilgili sözcüklere pek seyrek rastlarız. Bundan da anlaşılıyor ki, Haşim daha çok bir «akşam ve gece» şairidir.

Haşim'in şiirlerinde akşam, gece ve gökle bağlantılı olarak aydınlık, ya da karanlık belirten sözcükler de geniş yer kaplar: Işık, ziya, nûr, fer, şûle, parlak, münevver, muzi, ateş, alev, iştial, lem'a, karanlık, zulmet, muzlim, târ, zalem vb. gibi...

Haşim renk bildiren sözcüklere de düşkündür (3). Özellikle ve sırayla 1. Kırmızı (kızıl, kan rengi, kanlı, hûn, hûnin, ateş rengi, ateş, ateşin, alev, yâkut, lâl, mercan), 2. altın rengi(altın, altınlı, zer, zerrin, zerkâr, zeheb, zehebî, müzehheb), 3. sarı (zerd, sırma renkli,) 4. siyah (karanlık, zulmet, zalam, muzlim, gölgeli, sırma renkli), 5. mavi (mâî, semâvî, firûze-fâm), 6. gümüş rengi (gümüş, gümüşlü, sim, simin), 7. yeşil (zümrüt, sebz-gûn), 8. gül rengi (gülgûn, gül-fâm, güller gibi, gül-reng), 9. pembe, 10. beyaz (semen, sedef), 11. esmer (ismirârî), 12. menekşe rengi, sık sık kullandığı sözcüklerdendir (4). Bunlardan kara ve sarı renkle ilgili olanlar daha çok ilk şiirleri ile *Şi'r-i Kamer*'de, mavi ve gümüş rengiyle ilgili olanlar daha çok *Göl Saatleri*'nde, kırmızı ve gül rengiyle ilgili olanlar daha çok *Piyâle*'de görülmektedir.

Gerçi bu sözcükler genellikle dış dünyaya ilişkindir. Ama, aynı zamanda, Haşim'in belirli dönemlerindeki iç dünyasıyla da bağlantılıdır. «Hayâl ü hissimi reng-i muhite benzeterek» dizesi bu bağlantının anahtarı sayılmalıdır. Nitekim, şairin, niçin en çok siyah, sarı ve kırmızı renklere başvurduğu sorunu bu anahtarla çözülebilir.

İç dünyaya ilişkin sözcüklere gelince... Bunlar, çoğunlukla üzüntü belirten sözcüklerdir:

Hüzn, gam, elem, keder, ıstırab, dert, ye's, melâl, matem/gamlı, gamnisâr, müellim, mükedder,

---

(3) Yapılan bir sayıma göre, renk bildiren sözcüklerin sayısı 164'tür. (Yani tüm sözcüklerin % 11,3'ü ve sıfatların % 28,6'sı.) Şiirlerde kırmızı 35, sarı 14, altın 25, mavi 13, pembe 7, soluk 13, gümüş 8, yakut 5, menekşe, esmer 4, erguvan 3, renk 19 kez geçmektedir. (Melih Haser, «Ahmet Haşim ve Renkler», Millî Kültür, Temmuz 1980)

(4) Bak: Necdet Bingöl, **Haşim'in Şiirinde Renkler,** Türkoloji dergisi, cilt V, sayı I, 1973

münfail, mağmûm, muğber/ağlamak, ağlayan, giryân, girye, inleyen, nalân, nâlegir vb... Sayıları pek kabarık olan bu sözcüklere oranla, sevinç belirten sözcüklerin sayısı pek düşüktür. Bu bakımdan, Haşim'e «hüzün şairi» dense yeridir.

İster dış, ister iç dünya ile ilgili olsun, bütün bu sözcükler arasında evle, toplumla, eşyayla, siyasetle, ahlâkla, tarihle, düşünceyle ilgili olanlara seyrek rastlanır. Bu da, Haşim'in toplum ve düşünce değil, duygu ve doğa şairi olduğunu ortaya koyar.

Haşim'de sıfatların sayısı da oldukça yüksektir. 572 sıfat (5), yani bütün sözcüklerin aşağı yukarı % 40'ı. Bunlardan görme duyusuna bağlananlar çoğunluktadır (215 sıfat). Sonra, ruhsal durumları nitelendirenler gelmektedir (205 sıfat). Bu rakamlardan da anlaşılıyor ki, Haşim etkin (actif) değil, edilgin (passif), gözleyen (contemplatif) bir sanatçıdır. Dış dünyayı çoğun belirli ruh halleri içinde algılamaktadır. Ayrıca isim ve sıfatların bolluğuna karşılık fiillerin azlığı Haşim'in dış ya da iç evreni — eski deyimle — tavsif ve tasvire ağırlık verdiğini, eyleme uzak kaldığını, dinamik bir dünya görüşü taşımadığını göstermektedir.

Haşim bu belirli sözcüklerle «kendine özgü» ilginç bir evren yaratır. Gerçi bu evrenin öğeleri çokluk doğadan alınmıştır. Fakat o şekilde birleştirilmiş ve öyle bir duyarlıkla yoğrulmuştur ki, doğaya az benzeyen yeni ve soyut bir dünya meydana gelmiştir. Bu dünyada gök yeşil, yer sarı, dallar mercan rengindedir. Dallarda alev gibi kanlı bülbüller durmaktadır. Yeşil sularda büyük inciden çiçekler açmıştır. Gökten ay ve yıldızlar üzüntüyle ağaçlara dökülmüştür. Kuşlar kızıl kamışlara, yakut sulara konmuşlar-

(5) Bak: Turan Alptekin, **Ahmet Haşim'in Şiirlerinde İsimlerin Tasnifi**, Edebiyat Fakültesi, 1958, tez: 519, s. 139 - 144

dır. Ufukta güneş kesik bir başı andırmaktadır. Damlayan kanlarını kuşlar sessizce yemektedirler. «Her şey o kadar gamlı, soluk, mübhem ü bîfer»dir...

Görüldüğü üzere bu, gerçeküstü, yapma bir doğadır. Ancak düşte ya da masalda var olabilir. O kadar öznel ve imgeseldir, ama güzel bir tablo kadar da alımlı ve büyüleyicidir. Çevresiyle bağdaşamayan, toplumda yerini bulamayan, sürdüğü yaşamı beğenmeyen Haşim, kendine göre, ülküsel bir evren kurarak avunmaya çalışır. Daha doğrusu, benimsemediği gerçekliği hiç değilse bu yolla değiştirmiş, yahut aşmış olur. Ülküsel bir evren: Haşim'in yaşamı gibi şiiri de bu evrenin, yani «O Belde»nin özlemiyle yoğrulmuştur.

Şiirinde olduğu gibi bu evreninde de 'renk' ağır basar. Haşim müziğe, hatta ondan da çok renge önem verir. Renk, müzik ve imge onun sanatının üç temel öğesidir. Bu öğeleri o, bir müzisyen-ressam gibi titizlikle kaynaştırır. Dışardan aldığı izlenimleri, içinden gelen çağrışımlarla yoğurarak izlenimci tablolar çizer. Bu tablolarda duygu arkada kalır, nesnelerin imgesel düzeni öne geçer. Çünkü, Haşim — ilk dönem şiirlerini saymazsak — yüreğiyle değil, kafasıyla çalışır. Şiiri bir esin ve rastlantı işi olmaktan çıkarmış, bir irade ve çaba işi haline getirmiştir. Yanlış anlaşılmasın: Bunu söylerken, «Haşim usun (aklın) şiirini yazar» yahut «Haşim'in şiiri düşünseldir, hep mantığa seslenir,» demek istemiyoruz. Çünkü, ters bir yargıdır bu: Haşim için us, şiirde bir amaç ya da gereç değil, güzele götüren bir araçtır ancak. Bundan ötürü, Haşim, şiirinde «talim, tarif ve hitabete» (eğitim/öğretim, tanım ve söyleve) uzak durur. Verlaine'in «Tut boynunu kopar!» dediği «belâgat» ile «talâkat»a da sırt çevirir. Zekâdan ve mantıktan çok ruha ve imgeleme (muhayyileye) seslenir. Öğretmekten çok telkin etmeye, düşündürmekten çok duyurmaya çalışır. Bu eğilim, onu, Namık

Kemal ve Tevfik Fikret'ten Mehmet Akif'e kadar uzanan toplumcu, eğitici şiir çizgisinden ayırır. Haşim belki tarih, felsefe, ahlâk ve hakikate, kısacası düşünceye karşı değildir, ama onun üstünde ve dışındadır... Eylemle, ülküyle, yararlıyla, siyasalla, toplumsalla bir bağlantısı yoktur. O daha çok bireyselden, «sanat için sanat»tan, «öz şiir»den yanadır. Bunda kişisel yaşantısı ve toplumsal çevresi ile severek okuduğu simgeci şairler (H. de Regnier, S. Mallarmé, A. Samain, E. de Verhaeren vb.) kadar Alain, Remy de Gourmont, Anatole France gibi yazarların da etkisi olsa gerektir.

Haşim'in evreni gibi dili de (burada daha çok olgunluk dönemindeki dilini amaçlıyoruz,) genellikle yapmadır, kendine özgüdür, geleneksel şiir dilinin bir halkası değildir, kalıplara karşıdır, konuşma dilinin olduğu kadar yazı dilinin de uzağındadır. Ona göre, «Üslup demek, lisânın klişe eşkâlinden kurtulmak, aynı lisân içinde ayrı bir lisâna sahip olmak demektir.» (6). Şiir, «nesirden büsbütün ayrı yazılmak, ayrı okunmak ve ayrı tutulmak üzere vücut bulmuş bir hususî lisân»dır. «Talim ve tefhim»e değil, «ihsas ve telkin»e yarar (7). Çünkü «şairin lisânı nesir gibi anlaşılmak için değil, fakat duyulmak üzere vücut bulmuş, musiki ile söz arasında, sözden ziyâde, musikiye yakın, mutavassıt bir lisândır.» (*Piyâle* önsözü).

Bu «lisân» — özellikle başlangıç dönemlerinde — tatsız, ağır ve ağdalıdır. Anlaşılması — hele bugünkü kuşaklar için — güçtür. Halka değil, «havas»a, yüksek tabakaya, aydınlara seslenir. Etkisinde kaldığı

---

(6) Ahmet Haşim, «Birisine Göre,» İkdam, 10.10.1929

(7) Ahmet Haşim, **Gurabahâne-i Laklâkan**, «Sonbahar Şiirleri», 1928

Edebiyat-ı Cedide dili gibi yabancı sözcükler, deyişler ve tamlamalarla donanmıştır. Hatta, yer yer bozuk ve pürüzlüdür. Burdan da anlaşılıyor ki, Yahya Kemal'in Türkçe beğenisi ve sevgisi Haşim'de yoktur. Üstelik, Haşim bunun geç farkına varır. Ancak, *Göl Saatleri*'yle diline çekidüzen vermeye yönelir. Neyse ki, bu yöneliş olumlu ürünlerini doğurmakta gecikmez: *Piyâle,* arınmış ve Türkçenin tadına aşılanmış diliyle örnek bir eser olur...

Haşim'in şiirindeki dil, biçim, içerik, imge ve hava kendine özgüdür, başka şairlerimizinkine benzemez. Bu açıdan bakınca, Haşim özgün (orijinal), yeni bir şairdir. Nitekim, genellikle geleneğin kolaylıklarını sömürmemiş, yerleşik kalıplara dayanmamış, klişeleri çiğnemiş, şiirine değişik yollar aramıştır. Örneğin, belirli bir ölçüde de olsa, şiirimize Batı şiirinin tadını, Simgeciliği o getirmiş, okurlara o tanıtmıştır. Böylece, Batılı bir akımın bizdeki öncüsü olmuştur. (Bu bakımdan, yaptıklarının tarihsel değeri vardır.) Simgecilerden, en çok da Regnier'den bazı imgelerle temler almış, fakat onları kişiliğinin potasında eritmeyi becermiştir. Sonuçta, nasıl ki Fikret etkilendiği Coppée'den iyi bir şair olmuşsa, Haşim de bazı yanlarıyla Regnier'den iyi bir şair olmuştur denebilir. (Örneğin, Regnier'nin yaya uzata anlattığı şeylerden çoğunu, Haşim kısa ve yoğun bir anlatımla dile getirmiştir.) Öte yandan, bir yazarı öbüründen ayıran, varlaştıran en önemli ögelerden biri üslup ise, Haşim'in kendine özgü bir üslup yarattığı söylenebilir.

Aslında, Haşim'in simgecilerden aldığı etkileri de büyütmemek gerekir. Çünkü o, Simgeciliği ancak belirli bir dönemde ve bir yere kadar benimser, ilkelerini bir yere kadar uygular. Örneğin, simgeye çok az başvurur, kapalılığa çok az kapılır. Şiirleri — bazılarının söylediği gibi — hiç de anlamsız yahut an-

laşılmaz değildir. Böylesi parçalar varsa bile, bunlar, yok denecek kadar azdır. Kaldı ki, Haşim simgecilerden çok izlenimcilere yakındır. Fakat hiçbirinin sıkı bir izleyicisi olmamıştır. Olamaz da. Neden derseniz, öyle öğretiyle (doktrinle), okulla, sistemle arası yoktu da ondan. Bu yüzden simgeciler ya da izlenimcilerle ilişkisi de bir ruh akrabalığını, eğilim yöndeşliğini aşmamış, kesin ve tutarlı bir «bağlanma» düzeyine çıkmamıştır. Bundan ötürü, bazı şairlerimizin (Munis Faik Ozansoy), edebiyat tarihçilerimizin (Agâh Sırrı Levend), eleştirmenlerimizin (Suut Kemal Yetkin) ve yazarlarımızın (Peyami Safa) Haşim'i tümüyle simgeci bir şair gibi göstermeleri doğru değildir.

Haşim, aruzu, «köylü vezni» dediği heceye yeğ tutmuş, şiirlerini hep onunla yazmıştır. (En çok da «mef'ûlü mefâilü feûlün» ve «mefâilün feilâtün mefâilün feilün» ölçülerini kullanmıştır.) Ayrıca Divan şiirinin bazı koşuk biçimlerini (mesnevi, müstezat vb.) uygulamaktan — hem de biraz kusurluca uygulamaktan — geri durmamıştır. Fakat gelenekle ilgisi bundan öteye geçmemiştir. Genellikle ondan uzak kalmıştır. O kadar ki, Divan şiirinin «gül», «bülbül», «ateş» gibi kalıplaşmış sözcüklerini kullanmak zorunda kalınca, bunu, yeni bir deyiş ve anlayış içinde yapmayı yeğ tutmuştur. Böylece, yaptıkları ve getirdikleriyle geleneği zenginleştirmiş, şiirimizin ufkunu genişletmiş, bir çığır açmıştır. Birtakım Fecr-i Ati ve Yedi Meşale şairleri ile biraz Ahmet Hamdi, biraz da Ahmet Muhip bu çığırın yolcuları olmuşlardır. Ahmet Hamdi (Tanpınar) bunu açıkça itiraf eder: «Biz, bugünkü nesil, fikir ve sanat hayatına Haşim'in yıldızı altında girdik. Tefekkür ve tahassüsümüzde *Piyâle* ve *Şi'r-i Kamer* şairinin büyük tesirleri oldu. (...) Bir gün, bu son yirmi, otuz senenin fikir ve sanat hayatını toplu olarak tetkik edecek olanlar, onun

kendinden sonra gelen nesil için nasıl bir mürşit olduğunu göreceklerdir.» (8)

Başka şairleri etkilemeseydi de iyi bir sanatçı sayılacaktı yine. Gerçi bazı kusurları yok değildi, örneğin dili çoğunlukla eskiydi. Bu bakımdan Ataç yakınmakta haklıydı: «Talihsiz bir şairdi Haşim: Yaşadığı günlerde, şiirimize getirdiği yenilik yüzünden anlaşılmadı, öldükten sonra da dilinin eskiliği yüzünden anlaşılmıyor.» (9). Buna karşılık, erdemleri daha büyük ve önemlidir Haşim'in. Eğer bir şairi değerli kılan temel özelliklerin belli başlıları: bazı insancıl duyguları yahut ölümsüz temleri güzel ve kişisel bir üslupla ortaya koymak, klişeleri kırarak kendine özgü bir evren ve anlatım kurmak, doğayı yeni bir renk, ışık, ses ve görüşle yansıtmak, eseriyle tüm öğeleri uyumla birbirine bağlanmış tutarlı ve düzenli bir 'bütün' oluşturmak, yeni bir duyarlık, hava, bakış ve davranış getirmek, edebiyat tarihinde bir çığır açmak ise, Haşim'in bunları genellikle başardığı söylenebilir.

Bu başarıdan dolayı Haşim — dilinden anlayanlarca — dün sevilen ve önemsenen bir şair sayılmıştı. Bugün de öyle sayılıyor. Sanıyoruz ki, yarın da öyle sayılacak...

---

(8) Ahmet Hamdi, «Ahmet Haşim'e Dair» Mülkiye dergisi, Haziran 1933

(9) Nurullah Ataç, **Dergilerde**, 1980, s. 194

DERLEME

Seçme Şiirler

EY NİSVİYYET... ŞİİR NEDİR?...

Bu bir hayâl idi evvelce, fikr-i hâtiimin,
Firâz-ı ufk-ı serâbında dâimâ uçuşur;
O handedir, o tebessüm, o nağmedir ki şiir,
Uçar bahâr-ı ezelden... nüvîdidir ebedin.

Bütün o aşk ü melâlimle ben semâlardan,
Ararken, âh ararken o nazra-i ebedi;
Bugün figaan ile hep anladım, hatâlarımı,
Huzûr-ı ânına geldim, suâl için senden:

— Şiir nedir?.. O güzellik değil midir ki, bütün
Safâyihinde uçar, hep bedialar, meh-tâb;
Meâl-i rûhu semâ, nûr, fecrdir ve şebâb...

Evet, o rûh-ı safânın budur o ma'nâsı!
Fakat neden bilemem, hilkatın o eczâsı
Nigâh-ı nâfiz-i şi'rinle hep söner küskün...

[Mecmua-yı Edebiye, II,
18.10.1317/1.11.1901]

EY KADINLIK... ŞİİR NEDİR?

Bu bir hayaldi önceleri, yanıltıcı düşüncemin
Seraplı ufkunun üstünde sürekli uçuşur.
O gülüştür, o gülümsemedir, o ezgidir ki şiir
Uçar öncesizliğin baharından... Müjdesidir
Sonrasızlığın.

Bütün sevgi ve sıkıntımla göklerde ben
Ararken, ah ararken o sonsuz bakışı,
Bugün inleyip bağırmakla anladım yanılışlarımı,
Güzelliğinin katına geldim, sormak için senden:

—Şiir nedir?... O güzellik değil midir ki, bütün
Düzlemlerinde hep güzellikler, hep aydınlığı uçar?
Ruhunun anlamı gök, ışık, tan ağarması ve gençliktir.

Evet, o saf ruhun budur anlamı,
Fakat neden bilemem, yaradılışın o parçaları
Şiirimin içe işleyen bakışıyla hep küsüp söner...

Nisviyyet: kadınlık. **Hâit:** çevreleyen, içeren. **Hâtil:** yanıltan. **Firâz:** üst, doruk. **Hande:** gülüş, **Tebessûm:** gülümseme. **Ezel:** öncesi olmayan, öncesiz. **Nüvid:** müjde, muştu. **Ebed:** sonu olmayan, sonrasız. **Melâl:** usanç, sıkıntı, üzüntü. **Nazra:** bakış. **Figan:** acıyla inleyip bağırma. **Huzûr:** kat. **Ân:** güzellik. **Safâyih:** yüzeyler, düzlemler. **Bedia:** güzel olan şey, güzellik. **Meh-tâb:** ayışığı. **Meâl:** anlam. **Semâ:** gök, gökyüzü. **Fecr:** tan vakti, gün ağarması. **Şebâb:** gençlik. **Safâ:** saflık. **Hilkat:** yaradılış, doğa. **Eczâ:** parçalar. **Nigâh:** bakış. **Nâfiz:** içe işleyen, etkileyen.

GÖZLERİNİN İLHÂMI

— O gülen gözlere —

Pür-hande leyâlin — bütün âvâre ve berrak, —
Seyyâle-i eshârı nigâhından uçarken;
Sen, ey güzelim, rûhumu rûhunla öperken,
Rûhumdan uçar rûhuna bir bûse-i müştak!

Rûhumdan uçar rûhuna meshûf u girîzân
Bir hande-i ma'sûmesi bir tıfl-ı garâmın;
Bir tıfl-ı garâmın, ki olur şi'r-i nigâhın,
Her lâhzada üstünde emel-bâr ü nigeh-bân!..

Ey her emelim, her elemim, hiss ü hayâlim,
Oldukça senin öylece aşkınla müheyyic;
Kalbimde söner giryelerim, renc ü melâlim...

Her lâhnimi bir bûse-i gül-reng ü münevver,
Bir sîne-i sevdâ ile âfâka fısıldar
Yazdıkça senin aşk-ı nezihinle müheyyic!..

[Mecmua-yı Edebiye, sayı 65,
17.1.1317/30.1.1902]

Pür-hande: gülen, gülüş dolu. **Leyâl:** geceler. **Seyyâle:** akıntı, sıvı, akım. **Eshâr:** seherler, tan ağartıları. **Nigâh:** bakış. **Nigeh-bân:** bekçi, gözcü, düşkün, tutkulu, istekli. **Emel-bâr:** İstek, umut uyandıran (serpen), **Müştâk:** özleyen **Bûse:** öpü-

GÖZLERİNİN ESİNİ

— O gülen gözlere —

Gülüş dolu gecelerin — bütün başıboş ve parlak, —
Akıcı tan ağartıları bakışından uçarken;
Sen, ey güzelim, ruhumu ruhunla öperken,
Ruhumdan uçar ruhuna bir özlemli öpücük!

Susayıp kaçan ruhumdan ruhuna uçar
Bir sevgi çocuğunun temiz gülüşü,
Şiirdir bir sevgi çocuğunun bakışı,
Durmaksızın istek ve umut saçar.

Ey her isteğim, her üzüntüm, duygu ve hayalim,
Senin aşkınla böyle coştukça,
Yüreğimde söner gözyaşlarım, sıkıntım ve usancım...

Her sözümü gül renkli ve ışıklı bir öpücük,
Seven bir yürekle ufuklara fısıldar,
Yazdıkça senin temiz aşkınla coşarak!..

cük. **Meshûf:** susamış. **Girizân:** kaçan. **Hande:** gülüş. **Tıfl:** çocuk. **Garam:** sevgi. **Müheyyic:** heyecanlı, coşkulu. **Girye:** gözyaşı, ağlayış. **Renc:** sıkıntı, acı. **Melâl:** can sıkıntısı, usanç. **Lahn:** ezgi, ahenk. **Âfak:** ufuklar. **Münevver:** ışıklı, aydın. **Nezih:** temiz.

Daha pek yavru, pek küçükken ben,
Büyük annem tutardı alnımdan,
«— Bana bak, böyle dilberim!» derdi.
Sonra mâh-ı nev-incilâya bakar,
Leb-i mağmûmu bir bükâ saklar,
Bir hitâb-ı semâyı dinlerdi.
Ey hayâtımda her doğan derdi
Kalbeden bir ziyâ-yı hissîye,
Bu duâsıydı eski bir rûhun
Sis ve zulmette gizli âtiye.
Leyle-i gayb, sırr-ı müstakbel,
Çeşm-i sâfında hasta bir çocuğun
Gizli fecrin ziyâlarından emel,
Bir tesellî-i mihribân olacak,
O harâbât-ı târ ü sâkiteye
Doğacak belki bir ziyâ-yı şafak.
Böyle her nev-hilâli seyretti,
O soluk göz ki şimdi topraktan
Seyreder başka bir hilâl-i semen,
Ben ki efsâne-i tahayyülden
Hep hayâtımda bir emel taşıdım,
O solan şi'r-i sâf u mağmûmu
Hep o mâziyle duymak isterdim,

YASEMİN AY

Daha pek yavru, pek küçükken ben,
Büyük annem tutardı alnımdan,
«— Bana bak, böyle güzelim!» derdi.
Sonra yeni parlayan aya bakar,
Tasalı dudağı bir ağlama saklar,
Göğün seslenişini dinlerdi.
Ey hayatımda her doğan derdi
Bir duygusal ışığa dönüştüren,
Bu duasıydı eski bir ruhun
Sis ve karanlıkta gizli geleceğe.
Görünmeyeni saklayan gece, gizemi geleceğin,
Temiz gözünde hasta bir çocuğun
Gizli tanın ışıklarından dilek,
Bir sevecen avutma olacak,
O karanlık ve suskun yıkıntılara
Doğacak belki bir gün ışığı.
Böyle her yeni ayı seyretti,
O soluk göz ki şimdi topraktan
Seyreder başka bir yasemin ayı,
Ben ki hayal kurmanın efsanesinden
Hep hayatımda bir dilek taşıdım,
O solan temiz ve tasalı şiiri
Hep o geçmişle duymak istedim,

Gözûnün samt-ı pür-füsûnunda.
Gel bu şâmın gümüş sükûtunda,
Bu sedeften hilâle karşı, senin
Bir yeşil bûse saklayan gözünün
Göreyim cennetinde âtimi.

[Âşiyân, sayı 3,
11.9.1324 / 24.9.1908]

Hilâl: ay. **Semen:** Yasemin, değer. **Mâh**: ay. **Nev-incilâ:** yeni parlayan. **Leb:** dudak. **Mağmûm:** tasalı, üzüntülü. **Mâzi:** geçmiş. **Emel:** dilek, umu. **Tahayyül:** hayal kurma. **Büka:** ağlama. **Semâ**:: gök. **Âti:** gelecek. **Leyl:** gece. **Müstak-**

Gözünün büyü dolu sususunda.
Gel bu akşamın gümüş sessizliğinde,
Bu sedeften aya karşı, senin
Bir yeşil öpücük saklayan gözünün
Göreyim cennetinde geleceğimi.

bel: gelecek. **Kalbeden:** dönüştüren, çeviren. **Harâbât:** yıkıntılar. **Çeşm:** göz. **Mihribân:** güler yüzlü. **Târ ü sâkite:** karanlık ve susmuş. **Samt:** susma. **Pür-füsûn:** büyülü. **Şâm:** akşam. **Bûse:** öpme, öpücük.

AKŞAMLARIM

Her akşam üstü ufuklarda bir selâm ararım
Her akşam üstü uzak bir semâ-yı muzlimden.
Sükût ü zulmet olan bir muhît-i mü'limden
Doğar hayâtıma bir hicr-i dâimî sanırım.

Semâ, senin o zamân mâteminle, hüznünle
Deniz, senin o zaman hâtıranla mâlîdir.
Havâda son nefesin ye's-i rûhu hâkîdir,
Akar sular, dereler son nidâ-yi ye'sinle.

Emellerimde bu dem bir hubûb-ı târ uyanır.
Kederlerimde büyük bir sükût-ı zıll u havâ;
Başım elimde, uzaklarda ihtizâr-ı mesâ,
Dumanlı, gölgeli bir sâha-î hayâlî uzanır.

Hayâl ü hissimi reng-i muhîte benzeterek
Zevâl-i ömrümü seyreyliyor sanır nazarım.
Erir bu dem kalır ufkumda bî-ziyâ bir renk
Hakaayıkım, elemim, zulmetim, düşüncelerim.

AKŞAMLARIM

Her akşam üstü ufuklarda bir selâm ararım
Her akşam üstü uzak bir karanlık gökten.
Sessizlik ve karanlık olan bir üzücü çevreden,
Doğar hayatıma bir sürekli ayrılık sanırım.

Gökyüzü, senin o zaman yasınla, üzüntünle
Deniz, senin o zaman anınla doludur.
Havada son soluğun ruh sıkıntısını anlatır,
Akar sular, dereler son karamsar seslenişinle.

İsteklerimde bu sıra bir karanlık tohum uyanır.
Acılarımda büyük bir gölge ve hava sessizliği,
Başım elimde, uzaklarda akşamın can çekişmesi,
Dumanlı, gölgeli bir hayal alanı uzanır.

Hayal ve duygumu çevrenin rengine benzeterek
Ömrümün sona erişini gözlüyor sanır bakışım.
Erir o zaman kalır ufkumda ışıksız bir renk
Gerçeklerim, üzüntüm, karanlığım, düşüncelerim.

Şemîm-i vaslını bir nağme, bir havâ, bir zıl
Bu dem muhit-i hayâlâta anlatır dağıtır,
Bu dem, bu dem senin, ey rûh-ı gaaib ü zâil,
Cünûn-ı eşkimi tenvîme geldiğin demdir.

Buhâr-ı şâm ile dağlar, denizler, ormanlar
Gurûb eder gibi bir başka cevf-i esrâra,
Uzak ufukların üstünde mest ü âvâre
Sükût-ı firkati ervâha Zühre nakleyler.

Başım elimde, sorar gözlerim ufuklardan
Şemîm-i vaslını bir nefha, bir havâ senden;
Bakıp ufûlüne her şâm-ı mü'limin sanırım
Doğar sükût ile akşamlarım mezârından...

[Musavver Muhit, sayı 3,
28.5.1325 / 10.6.1909]

Semâ: gök. **Muzlim:** karanlık. **Sükût:** sessizlik. **Zulmet:** karanlık. **Muhit:** çevre. **Mü'lim:** üzücü. **Hicr:** ayrılış. **Daimî:** sürekli. **Matem:** yas. **Mâlî:** dolu, çok. **Hâki:** anlatan, hikâye eden. **Nidâ:** sesleniş, ünlem. **Ye's:** umutsuzluk, karamsarlık. **Hubûb:** taneler, tohum. **Dem:** zaman. **Târ:** karanlık. **Zıll:** gölge. **İhtizâr:** can çekişme. **Mesâ:** akşam. **Sâha:** alan. **Ze-**

Güzel kokusunu kavuşmanın bir ezgi, bir gölge, bir hava
Şu sıra hayallerin çevresine anlatıp dağıtır,
Senin zamanındır ey yitip giden ruh, senin şu sıra,

Gözyaşlarımın çılgınlığını uyutmaya geldiğin zamandır.

Akşamın buğusuyla dağlar, denizler, ormanlar
Batar gibi bir başka boşluğuna sırların;
Uzak ufukların üstünde sarhoş ve başıboş kayar
Çobanyıldızı, ruhlara sessizliğini taşır ayrılığın.

Başım elimde, ufuklardan sorar gözlerim,
Kavuşmanın kokusuyla bir esinti, bir hava senden;
Bakıp gidişine her üzücü akşamın, sanırım,
Doğar sessizlik ile akşamlarım mezarından...

vâl: sona eriş, bitiş. **Nazar:** bakış. **Bî-ziyâ:** ışıksız. **Hakayık:** gerçekler. **Şemîm:** güzel koku. **Nağme:** ezgi. **Gaib:** yiten. **Zâil:** yok olan, sona eren. **Cünûn:** çıldırma. **Eşk:** gözyaşı. **Tenvîm:** uyutma. **Şâm:** akşam. **Cevf:** boşluk. **Esrâr:** sırlar. **Mest:** sarhoş. **Firkat:** ayrılık. **Ervâh:** ruhlar. **Zühre:** Çobanyıldızı, çiçek. **Vasl:** kavuşma. **Nefha:** koku, yel, esinti. **Ufûl:** batış, sona eriş.

KAARİ'E

Muzlim şecer-istân arasında
Esrâr ile yek-pâre münevver
Bir yoldur açılmış sana derdim.
Kaari, bu kitâbın gecesinde
Meh-tâbı senin'çin yere serdim.

OKURA

Karanlık orman arasında
Sırlarla bütünleşmiş aydınlık
Bir yoldur açılmış sana derdim
Okur, bu kitabın gecesinde
Ayışığını senin için yere serdim.

Kaari: okur. **Muzlim:** karanlık. **Şeceristan:** ağaçlık, ormanlık. **Esrâr:** sırlar. **Yek-pâre:** tek parça, bütün, som. **Münevver:** aydın, aydınlanmış. **Meh-tâb:** ayışığı. **Senin'çin:** senin için.

ÇIKTIĞIN GECELER

Ba'zan sarı bir çehre-i rü'yâ gibi hissiz
Tenhâ bir ufuktan görünürsün bize sessiz...

Çehrenden akan hüzn-i ziyâ, hüzn-i müebbed,
Her rûha döker giryeli bir hasret ü gurbet
Bir hasret ü gurbet ki bütün geçmişe âid:

Günlerle ölen hâtıralar... Her şeyi râkid
Her bir şeyi pür-hande yapan mâzi-yi mes'ûd...
Bir lâhza sevilmiş, unutulmuş, keder-âlûd
Rü'yâlı kadın gözleri... Âsûde semâlar:
Sislerde solan gizli ziyâlar gibi muğber
Akşam dökülen reng-i tahayyül gibi meşkûk,
Sîmâ-yı sükûtunda yüzen mübhem ü metrûk...
Göklerde ilerler yine âheste cebînin,
Eşkâli dağılmış uyur altında zemînin
Bir gölge rükûdiyle hayât-ı ezelîsi,
Nûrundan akar yerlere bir sâye-i hissi...

Her şey dağılır, ince dumanlar gibi bî-renk
Yalnız bir ağaçtan duyulan bir küçük âhenk
Leylin bu sükûtunda hafî ye'sini saklar:
Bir bülbül-i âvâre melâl-i şebe ağlar...

ÇIKTIĞIN GECELER

Bazan düşte görülen sarı bir yüz gibi duygusuz,
Issız bir ufuktan görünürsün bize sessiz...

Yüzünden akan ışığın üzüncü, sonsuz üzüntü,
Her ruha döker ağlayarak bir özlem ve gurbet,
Bir özlem ve gurbet ki tümüyle geçmişe özgü:

Günlerle ölen anılar... Her şeyi durgun kılan,
Her bir şeyi gülüşle dolduran mutlu geçmiş...
Bir süre sevilmiş, unutulmuş, üzgün
Rüyalı kadın gözleri... Dingin gökler:
Sislerle solan gizli ışıklar gibi kırgın
Akşam dökülen hayal rengi gibi kuşkulu,
Sessiz yüzünde yüzer belirsiz ve bırakılmış...
Göklerde ilerler yine yavaşça alnın,
Biçimleri dağılmış uyur altında yerin
Bir gölge durgunluğuyla öncesiz hayatı,
Işığından akar yerlere bir duygu gölgesi...

Her şey dağılır, ince dumanlar gibi renksiz,
Bir ağaçtan duyulan bir küçük ahenk yalnız
Gecenin bu sessizliğinde gizli üzüntüsünü saklar:
Bir başıboş bülbül gecenin acısına ağlar...

Sihrin o kadar nâfiz olur fikr ü hayâle
Her şey değişir titreyerek hüsn-i muhâle,
Bir mestî-yi hulyâ vü ziyâ gözleri sisler
Artık bütün eşyâ bize rü'yâlara benzer:
Gök sihr-i serâbınla olur çöl gibi mûhiş
Nûrunla eder — şübhe-i eb'âda boğulmuş —
Bir belde-i rü'yâ vü sükût ufka tecellî,
Ezhârı ziyâ, arzı bulut, bâdı teselli;
Dâmânına bir nehr-i hayâlî uzatır leb
Üstünde uyur gölgeli bir gaşy-ı mükevkeb;
Pûşîde, soluk, ince ziyâ-kalb kadınlar,
Nehrin uzanan sâhil-i rü'yâsını dinler...
Pûşîde kadınlar, bu kamer gözlü kadınlar
Hep hâtıralardır ki geçen günlere inler,
Hep hâtıralardır ki ziyân ufku sararken
Sessizce gelir hepsi gezer rûhumu birden...

[Resimli Kitap, I, sayı 6,
Mart 1325 / Mart 1909]

Çehre: yüz. **Tenhâ:** ıssız. **Giryeli:** ağlamalı. **Ziyâ:** ışık. **Müebbed:** sonsuz, sonrasız. **Râkid:** durgun. **Pür-hande:** gülerek. **Keder-âlûd:** üzünçlü. **Âsûde:** rahat, dingin. **Muğber:** gücenmiş, tozlu. **Meşkûk:** şüpheli, kuşkulu. **Mübhem:** belirsiz. **Metrûk:** terkedilmiş, bırakılmış. **Cebîn:** alın, korkak,

Büyün o kadar işler ki düşünce ve hayale
Her şey dönüşür titreyerek erişilmez bir güzelliğe,
Bir hulya ve ışık sarhoşluğu gözleri sisler
Artık bütün eşya bizce düşlere benzer:
Gök serabının büyüsüyle çöl gibi korkulu olur.
Aydınlığınla — uzaklığın kuşkusuna kapılmış —
Bir düş ve sessizlik ülkesi ufukta belirir,
Çiçekleri ışık, toprağı bulut, rüzgârı avuntu kılar;
Eteğine bir hayal ırmağı dudağını uzatır,
Üstünde uyur gölgeli bir yıldızlı baygınlık;
Örtünmüş, soluk, ince, aydınlık yürekli kadınlar
Irmağın uzanan düş kıyısını dinler...
Örtünmüş kadınlar, bu ay gözlü kadınlar
Hep anılardır ki geçen günlere inler,
Hep anılardır ki ışığın ufku sararken
Sessizce gelir, hepsi gezer ruhumu birden...

alçak. **Eşkâl:** şekiller. **Rukûd:** durgunluk. **Sâye:** gölge. **Leyl:** gece. **Hafî:** gizli. **Şeb:** gece. **Hüsn:** güzellik. **Muhâl:** olmayacak, boş. **Mühiş:** korkutucu. **Ezhâr:** çiçekler. **Bâd:** rüzgâr. **Dâman:** etek. **Leb:** dudak. **Gaşy:** kendinden geçme. **Mükevkeb:** yıldızlı. **Pûşide:** örtülü. **Kamer:** ay.

O

Bir hasta kadın, Dicle'nin üstünde, her akşam
Bir hasta çocuk gezdirerek, çöllere gül-fâm
Sisler uzanırken, o senin doğmanı bekler.

Yorgun gibi mühmel duran âsûde ufuklar
Titrer, silinir... Dâmen-i şeb her şeyi saklar
İklîm-i hayâlâta bakan bir nazar-ı dûr
Hüzniyle doğar necm-i semâ sâkit ü mahmûr;
Bir mâilik üstünde yanar gizli ziyâlar;
Leylin bütün ezhârı semâlarda açarlar,
Leylin bütün ezhârı, bütün rûh-ı ziyâsı;
Bir nefha-yi mechûlenin eşyâya temâsı
Zulmetlerin esrârını baştan başa sallar,
Sen âh, doğarsın o zaman, mest ü ziyâ-dâr...

Sâhilleri sessiz dolaşan hasta hayâle,
Bir nûr-ı teselli taşır alnındaki hâle
Hattâ o soluk çehreye nûrun dokunurken
Bir bûseye benzerdi ki gelmiş ona senden.

Nehrin gece, rüyâ ve serâirle boğulmuş
Ufkunda tahassürler okur gam-zede bir kuş
Bir giryeli ses — belki kadın, belki de erkek —
Söyler gecenin şi'rine bir aşk, bir âhenk...

O

Bir hasta kadın, Dicle'nin üstünde, her akşam
Bir hasta çocuğu gezdirerek, çöllere gül renkli
Sisler uzanırken, o senin doğmanı bekler.

Yorulmuş gibi kendini bırakan sessiz ufuklar
Titrer, silinir... Gecenin eteği her şeyi saklar.
Hayaller ülkesine bakan bir uzak göz
Acısıyla doğar gökteki yıldız, suskun ve uykulu,
Bir mavilik üstünde yanar gizli ışıklar;
Gecenin bütün çiçekleri göklerde açarlar,
Gecenin bütün çiçekleri, bütün ışıkların ruhu,
Bilinmeyen bir esintinin eşyaya dokunması,
Karanlıkların esrarını baştan başa sallar,
Sen ah doğarsın o zaman, sarhoş ve parlak...

Kıyıları sessiz dolaşan hasta hayale,
Bir avunma ışığı taşır alnındaki ayla;
Hatta o soluk yüze ışığın dokunurken,
Bir öpücüğe benzerdi, sanki gelmiş ona senden.

Irmağın gece düş ve sırlarla boğulmuş
Ufkunda özlemler okur bir üzüntülü kuş.
Bir ağlamaklı ses — belki kadın, belki de erkek —
Söyler gecenin şiirine bir aşk, bir ahenk...

Nûrun dökülür, sâhil erir, karşıki yerler
Bir hâb-ı münevverde hep eşkâlini gizler;
Sîmîn dumanlarda ölür rûh-ı menâzır,
Bir ra'şe-i zerrîn ile tâ karşıda yer yer
Mahmûr ışıklar yüzer esrâr üzerinde
Yorgun sular üstünde kanar bir şeb-i hande...

Her lerze, her âhenk bulut, hâb oluyorken,
Bir feyz-i umûmî-yi ziyâ-dâr ile birden
Sâkin soluyorken gece eşbâh ü avâlim
Yalnız o ziyâlarda kalır sâkin ü muzlim.
Ey mâh cebînin o cebîn-i keder ü gam
Altında o yorgun o soluk heykel-i mâtem!

[Resimli Kitap, II, sayı 7,
Nisan 1325 / Nisan 1909]

Gül-fâm: gül renkli. **Mühmel:** ihmal edilmiş. **Âsûde:** rahat, sessiz. **Dâmen:** etek. **Şeb:** gece. **Nazar:** bakış. **Dûr:** uzak. **Necm:** yıldız. **Mahmûr:** uykulu. **Sâkit:** suskun, sessiz. **Mâilik:** mavilik. **Leyl:** gece. **Ezhâr:** çiçekler. **Nefha:** güzel koku, esinti. **Mechûl:** bilinmeyen. **Temas:** dokunma. **Bûse:** öpüş. **Serâir:** sırlar. **Tahassür:** elden çıkan ya da elde edil-

Işığın dökülür, kıyı erir, karşıki yerler
Bir aydınlık uykuda hep biçimlerini gizler;
Gümüşten dumanlarda ölür manzaraların ruhu,
Bir atlın titreyişiyle tâ karşıda yer yer,
Sırların üstünde uykulu ışıklar yüzer,
Yorgun sular üstünde kanar bir gülüş gecesi...

Her ürperiş, her ahenk bulut ve uyku oluyorken,
Bir yaygın ışık bolluğu ile birden
Sessizce soluyorken gece cisimlerle evren
Yalnız o, ışıklarda kalır karanlık ve durgun.
Ey ay alnın, o acılı ve üzüntülü alın,
Altında o yorgun, o soluk yas heykeli!

mek istenen şey için acı duyma, özlem. **Gam-zede:** üzüntülü. **Girye:** ağlama. **Hâb:** uyku. **Münevver:** aydın, ışıklı. **Menâzır:** görünümler, manzaralar. **Raşe:** titreme. **Zerrin:** altından, parlak, sarı. **Hande:** gülüş. **Lerze:** titreyiş. **Eşbâh:** cisimler, karaltılar. **Avâlim:** dünyalar. **Muzlim:** karanlık. **Cebîn:** alın.

HAZÂN

Ey eski kamer, sen bizi elbette bilirsin!
Annemdi o nûrunda gezen zıll-ı mehâsin,
Bendim o çocuk, bendim o sîmâ-yı tahayyür.
Bir gün ki hazân ufka kızıl dalgalı bir nûr,
Bir kanlı ziyâ haşrediyorken onu bir yed,
Bir bâd-ı haşin aldı o rüy'âyı müebbed.
On beş sene evvelki hakikat hep o gündür
Rûhumda bugün zulmet-i pür-girye onundur.
On beş senedir, ufka güneş kanlı düşerken
Tenhâ ovadan, boş dereden akşamın erken
Hüzniyle susan meşcerelerden gam-ı Eylül
Bir gölge yaparken, onu bir savt-ı tegaafül
Hasretle sorar kalbimi imlâ eden âha,
Yerlerde yatan sisli, donuk hüsn-i tebâha.

Âvâre felâket gülü, altın kırizantem,
Her tarh-ı hazân üstüne dökmüş yine mâtem,
Durgun sular üstünde perîşân ü mükedder
Faslın dağınık rûhu bulut, sis gibi titrer;
Yorgun, sarı yapraklar uçar bir kuru daldan,
Bir hasta güneş ufka döker sâye-i ma'den:
En sonra semâlarda da ey eski kamer, sen
Hüznünle yaparken acı bir levha-i şiven,
Çöllerde kalan bir küçücük makber-i bî-kes
Yollar bu muhitâta kesik, şehkalı bir ses!

[Resimli Kitap, C. II, sayı 7,
Nisan 1325 / Nisan 1909]

Hazân: Güz. **Kamer** ay. **Zıll:** gölge. **Mehâsin:** güzellikler. **Tahayyür:** hayranlık, şaşırma. **Yed:** el, güç. **Bâd:** rüzgâr. **Haşin:** sert. **Pürgirye:** ağlama, gözyaşı dolu. **Meşcere:** ağaç-

GÜZ

Ey eski ay, sen elbette bilirsin bizi!
Annemdi o ışığında gezen güzellikler gölgesi,
Bendim o çocuk, bendim o şaşkın yüz.
Bir gün ki güz ufka kızıl dalgalı bir aydınlık,
Bir kanlı ışık topluyorken, onu bir el,
Bir sert rüzgâr aldı o düşü sonsuza dek.
On beş yıl önceki gerçek hep o gündür,
Ruhumda bütün gözyaşı dolu karanlık onundur.
On beş yıldır ufka güneş kanlı düşerken
Issız ovadan, boş dereden, akşamın erken
Üzüntüsüyle susan korulardan Eylül tasası
Bir gölge yaparken, onu bilmezlikten gelen bir ses
Sorar kalbimi dolduran âha özlemle,
Yerlerde yatan sisli, donuk, tükenmiş güzelliğe.

Başıboş felâket gülü, altın kasımpatı,
Her gelen güz üstüne dökmüş yine yas,
Durgun sular üstünde perişan ve üzgün
Mevsimin dağınık ruhu bulut, sis gibi titrer;
Yorgun, sarı yapraklar uçar bir kuru daldan,
Bir hasta güneş ufka döker maden gölgesi;
En sonra göklerde de ey eski ay, sen
Üzüntünle çizerken acı bir yas tablosu,
Çöllerde kalan bir küçücük, kimsesiz mezar
Bu çevrelere kesik, hıçkırıklı bir ses gönderir!

lık. **Gam:** tasa. **Savt:** ses. **Tegafül:** bilmezlikten gelme. **Hüsn:** güzellik. **Tebâh:** bozulmuş. **Mükeder:** üzgün. **Sâye:** gölge. **Şiven:** yas, inleme. **Makber:** mezar. **Bî-kes:** kimsesiz. **Şehkalı:** hıçkırıklı. **Muhîtât:** çevreler.

HASTA İKEN

Bir gün yine bî-çâre kadın hasta uzanmış
Tüllerde...

Uzaklıkları bir sâye-i mûhiş,
Bir dul gibi örterdi dumanlarla, elemle,
Hep gölge adımlar bir âheng-i ademle,
Vâdileri kaplardı ser-â-pâ gece sessiz.
Eb'âdı boğan reng-i tehassüs gibi bir sis,
Bir lerziş-i sâkinle günün na'şını örter...

Titrek, karışık, hasta, hayâlî, sarı gözler
Yerlerde açılmıştı; semâlar ölü, durgun,
Olmuştu bütün hâb ü hayâlât ile meskûn.
Bir vâlide, bir zevc-i mükedder, sonra mübhem
Bir ince çocuk çehresi — ben — muzlim ü ebkem,
Bî-his uzanan hastayı durmuş düşünürken,
Akşam mütemâdî dolarak pencerelerden,
Vermişti o sâkin odanın hüznüne bir renk,
Bir reng-i küdûret ki eder bizleri dil-tenk.

Zulmet o kadar doldu ki âfâk silindi
Elvâha, mesâfâta, yere gölgeler indi.
Solmuştu o gölgeyle o sâkit ser-i müşfik,
Tüllerde yatan hastayı sarmıştı karanlık;
Gözler, ölü göller gibi bî-lem'a vü hâlî,
Olmuştu bütün mevt-i muhîtât ile mâlî...

HASTA İKEN

Bir gün yine zavallı kadın hasta uzanmış
Tüllerde...

Uzaklıkları korkunç bir gölge,
Bir dul gibi örterdi dumanlarla, acıyla,
Hep gölge adımlar bir yokluk uyumuyla,
Vadileri kaplardı baştan başa gece sessiz.
Uzaklıkları boğan duyuşun rengi gibi bir sis,
Bir sessiz titreyişle günün ölüsünü örter...

Titrek, karışık, hasta, hayali sarı gözler
Yerlerde açılmıştı; gökler durgun, ölü;
Olmuştu bütün rüya ve hayaller ile yüklü.
Bir anne, bir kaygılı koca, sonra belirsiz
Bir ince çocuk yüzü — ben — karanlık ve dilsiz,
Duygusuz uzanan hastayı durmuş düşünürken,
Akşam aralıksız dolarak pencerelerden,
Vermişti o durgun odanın üzüntüsüne bir renk,
Bir tasalı renk ki içimizi daraltır pek.

Karanlık o kadar doldu ki ufuklar silindi,
Görünüşlere, uzaklıklara, yere gölgeler indi.
Solmuştu o gölgeyle o suskun sevecen baş,
Tüllerde yatan hastayı sarmıştı karanlık;
Gözler, ölü göller gibi parıltısız ve boş,
Dolmuştu bütün çevrelerin ölümüyle...

Lâkin o zaman doğdu senin çehre-i lâlin,
Ey mâh ki tüllerde yatan rûh-ı melâlin
Bir hem-ser-i ulvî-i semâvisi idin sen,
Bir safha-i rü'yâ gibi bi-renk idi çehren!

Yükseldin ufuklarda ağır, mübhem ü mahmûr;
Zulmette ipek, ince dumanlar gibi bir nûr,
Âfâka yayarken mütemâdî sarı bir fer,
Birden o donuk gözlere dolmuştu kamerler...

[Resimli Kitap, sayı 8,
Mayıs 1325 / Mayıs 1909]

Bi-çâre: zavallı, sessiz. **Sâye:** gölge. **Muhiş:** korku veren. **Elem:** Ağrı, acı. **Adem:** yokluk. **Eb'âd:** uzaklık, boyutlar. **Serapâ (Ser-â-pâ):** baştan başa. **Tehassüs:** duyma, duygulanma. **Lerziş:** titreyiş. **Na'ş:** ölü, cenaze. **Hâb:** uyku. **Meskûn:** içinde insan oturan yer. **Mükedder:** üzgün. **Mübhem:** belirsiz. **Muzlim:** karanlık. **Ebkem:** dilsiz. **Bi-his:** duygusuz.

Ama o zaman doğdu senin kırmızı yüzün,
Ey ay ki tüllerde yatan usanmış ruhun
Göklerden inen yüce bir arkadaşıydın sen,
Bir rüya tablosu gibi renksizdi yüzün!

Yükseldin ufuklarda ağır, belirsiz ve uykulu;
Karanlıkta ipek, ince dumanlar gibi bir ışık
Ufuklara yayarken sürekli, sarı bir aydınlık
Birden o donuk gözlere aylar dolmuştu...

Küduret: tasa, bulanıklık. **Diltenk:** yüreği dar. sıkıntılı. **Afâk:** ufuklar. **Elvâh:** levhalar, tablolar, düz yerler, düzlemler. **Mesafât:** uzaklıklar. **Ser:** baş. **Bilem'a:** parıltısız. **Hâli:** boş. **Mevt:** ölüm. **Mâli:** dolu, çok. **Lâl:** kırmızı. **Mah:** ay. **Hemser:** kafadar. **Bî-renk:** renksiz. **Mahmûr:** uykulu, baygın. **Zulmet:** karanlık. **Mütemâdi:** durmadan, sürekli.

NEHİR ÜZERİNDE

Akşam... Sarı bir hasta semâ... Bir gam-ı mechûl...
Sisler gibi tutmuş yine sâhilleri Eylûl,
Bir hüzn-i müzehheb gibi durgun yine Dicle,
Sessizliği olmuş yine rü'yâlara hacle.
Faslın yeni lerzişleri her sâyede mahsûs,
Gûyâ ki uyur kalb-i tabiatta bir «efsûs»!
Her şey o kadar gamlı, soluk, mübhem ü bî-fer,
Gûyâ ki ölür hüzn-i sevâhilde perîler...

Çıkmıştık o gün Dicle'ye: sessizce kürekler
Nehrin zehebî sîne-i emyâhını yırtar,
Ağlardı o altın suyun üstünde bir âhenk,
Serperdi o bî-kes sese akşam sarı bir renk,
Gûyâ ki o gün Dicle'nin üstündeki mâtem
Âfâka sürükler sarı güller, kırizantem...
Solmuştu onun hüzn ile sîmâ-yı berînî
Bir ince tül altında duran zülf-i zerînî,
Akşamların enfâsına düşmüş uçuşurken
Sarmıştı o sâkin yüzü bir gölge semâdan,
Dalmıştı o gözler ebediyyetlere... Yorgun,
Yorgundu o gözlerle bakan rûh-ı melûlün
Akşam gibi asâbı geren reng-i garîbi...

IRMAK ÜZERİNDE

Akşam... Sarı, hasta bir gök... Bilinmeyen bir kaygı...
Sisler gibi tutmuş kıyıları Eylül yine,
Yaldızlı bir üzüntü gibi durgun yine Dicle,
Sessizliği olmuş yine düşlere gelin odası.
Mevsimin yeni titreyişleri her gölgede duyuluyor,
Sanki uyuyor «Ne yazık!» sesi doğanın yüreğinde,
Her şey o kadar üzgün, soluk, belirsiz ve güçsüz,
Sanki ölüyor kıyıların üzüntüsüyle periler...

Çıkmıştık o gün Dicle'ye, sessizce kürekler
Irmağın yaldızlı sulardan bağrını yırtar,
Ağlardı o altın suyun üstünde bir ahenk,
Serperdi o kimsesiz sese akşam sarı bir renk.
Sanki o gün Dicle'nin üstündeki yas
Ufuklara sürükler sarı gülleri, kasımpatını...
Solmuştu onun acıyla yüce yüzü,
Bir ince tül altında duran altın saçı
Akşamların soluğuna düşmüş uçuşurken
Sarmıştı o durgun yüzü bir gölge gökten,
Dalmıştı o gözler sonsuzluklara... Yorgun,
Yorgundu o gözlerle bakan üzgün ruhun
Akşam gibi sinirleri geren garip rengi...

Gûyâ ki kamer! sendin onun rûh-ı necîbi
Sendin ki eden hüznünü meh-tâba müşâbih;
Her şey o nazarlarda semâlarla müşâfih
Her şey sana bir parça yakın, sâf, ebedîydi.

Sâhilde ezân seslerinin aks-i medîdi
Bî-tâb uzanırken dönüyorduk... Yine sâkin
Mübhem sarı yıldızları bir leyl-i hazânın
Tenhâ sular üstünde açıp titreşiyorken
Artık daha vâzıhtın o gözlerde kamer, sen!

Ey sen, ey onun rûhu ve ey mâtem-i seyyâl,
Ey şimdi bakan hüznüme, âh, ey kamer-i lâl!

[Resimli Kitap, C. II, sayı 9,
Haziran 1325 / Haziran 1909]

Müzehheb: yaldızlanmış. **Hacle:** gelin odası. **Lerziş:** titreyiş. **Mahsûs:** duyulur, belli. **Efsûs:** yazık! **Bi-fer:** güçsüz. **Sevâhil:** kıyılar, sahiller. **Zehebi:** altından yapılma, sarı. **Emyâh:** sular. **Bikes:** kimsesiz. **Afâk:** ufuklar. **Berin:** yarık, yüksek, yüce. **Zerin:** altından, sarı. **Enfâs:** nefesler. **Melûl:** üzgün,

Sanki, ay, sendin onun soylu ruhu;
Sendin onun acısını benzeten ayışığına.
Her şey o bakışlarda göklerle konuşmakta,
Her şey sana bir parça yakın, temiz, sonsuzdu.

Kıyıda ezan seslerinin uzayan yankısı
Güçsüz uzanırken dönüyorduk... Yine durgun,
Belirsiz, sarı yıldızları bir güz gecesinin
Issız sular üstünde açıp titreşiyorken,
Artık daha belirgindin o gözlerde sen, ay!

Ey sen, ey onun ruhu ve ey akıcı yas,
Ey şimdi bakan acıma, âh, ey sessiz ay!

bezgin. **Kamer:** ay. **Necib:** temiz. **Müşâbih:** benzer. **Müşâfih:** yüz yüze konuşan. **Medid:** uzayan, uzun süren. **Bî-tâb:** bitkin, yorgun. **Hazân:** güz. **Leyl:** gece. **Vâzıh:** açık, seçik, belirgin. **Seyyâl:** akıcı. **Lâl:** kırmızı, dilsiz, sessiz.

Göl Saatleri

MUKADDİME

Seyreyledim eşkâl-i hayâtı
Ben havz-ı hayâlin sularında,
Bir aks-i mülevvendir onun'çün
Arzın bana ahcâr ü nebâtı.

* Bu bölümdeki «Öğle, Öğleden Sonra, Akşam, Gece, Gece Yarısı, Seher» başlıklı şiirler Servet-i Fünûn dergisinde (C. 41, sayı 1054, 4.8.1327 / 17.8.1911) yayımlanmış ve Yakup Kadri'ye sunulmuştur. [A. B.]

Göl Saatleri

ÖNDEYİŞ

Gözledim hayatın biçimlerini
Ben hayal havuzunun sularında,
Bir renkli yansımadır onun için
Yeryüzünün bana taşları ve bitkileri.

Eşkâl: şekiller, biçimler. **Aks (akis):** yansıma. **Havz:** havuz. **Mülevven:** renkli. **Onun'çün:** Onun için, bundan ötürü. **Arz:** yeryüzü. **Ahcâr:** taşlar. **Nebât:** bitki.

ÖĞLE

Yeşil sularda büyük inciden çiçekler açar,
Gümüş böcekler okur âba bir neşîde-i hâb,
Durur sevâhilin üstünde bî-heves, bî-tâb,
Güneş ziyâsını içmiş benât-ı hâb ü serâb...

ÖĞLEDEN SONRA

İçer gümüş kıyılardan remîde âhûlar,
Ve onların sesi eyler bütün sükûtu harâb,
Eder bu da'veti, durgun şulardan, istiğrâb
Gürültüsüz ve uzak mâi diğer âhûlar...

AKŞAM

Suşar meşâcir-i pür-şâm içinde bülbül-i âb,
Şular semâ-yı hayâlâtı eyler istîâb;
Döner bu sâhil-i nîlîye gölgeden kuşlar,
Ağızlarında güneşten birer kızıl dür-i nâb.

Âb: su. **Neşîde:** şiir, şarkı. **Hâb:** uyku. **Sevâhil:** sahiller, kıyılar. **Bî-heves:** hevessiz. **Bî-tâb:** bitkin. **Benât:** kızlar, bebekler. **Remîde:** ürkek. **İstiğrâb:** şaşma. **Sukut:** düşme. **Mâi:**

ÖĞLE

Yeşil sularda büyük inciden çiçekler açar,
Gümüş böcekler okur suya bir uyku şiiri,
Kıyıların üstünde isteksiz, bitkin durur,
Güneş ışığını içmiş uyku ve serap kızları.

ÖĞLEDEN SONRA

İçer gümüş kıyılardan ürkek ceylanlar,
Ve onların sesi bütün sessizliği bozar;
Bu çağrıyı durgun sulardan şaşkınlıkla karşılar
Gürültüsüz ve uzak, mavi öbür ceylanlar...

AKŞAM

Susar akşam dolu ağaçlıklarda su bülbülü,
Sular hayallerin göğünü kucaklar,
Döner bu mavi kıyıya gölgeden kuşlar,
Ağızlarında güneşten birer kızıl parlak inci.

sudan, mavi. **Meşâcir:** ağaçlar. **Pür-şam:** akşamla dolu. **İstiâb:** kapsama, içine alma. **Hayâlât:** hayaller. **Nilî:** Nil renginde, mavi. **Dürr-i nâb:** parlak inci.

GECE

Nücûm u mâhı dökülmüş semânın eşcâra,
Melûl manzaralar şimdi bir gümüşlü sehâb;
Derin sulardaki ecrâmı avlayan kuşlar
Eder havâli-yi pür-nûr-ı mâh-tâba şitâb...

GECE YARISI

Ve ansızın suya etmekte mâh-ı dûr sukut,
Miyâh-ı rûhumu andırdı safha-yı tâlâb:
O rûh içinde muzî bir garîb neylûfer
Bütün elemlerin üstünde münceli ter ü tâb...

SEHER

Ağaçların seherî zirvesinde titreşiyor
Tuyûr-ı fâniye-i âlem-i tahayyül ü hâb.
Semâyı kaplayacak, şimdi gaazeler gibi nûr
Zavallılar kalacaklar esir-i ufk u türâb,
Ve onların gözü eyler nücûm-ı fecre itâb
Ve onların sesi eyler «nihâyet»i işrâb...

Nücum: yıldızlar. **Mah:** ay. **Semâ:** gök. **Eşcâr:** ağaçlar. **Melûl:** usanmış, bezmiş. **Sehâb:** bulut. **Ecrâm:** cisimler, yıldızlar. **Havâli:** çevre, yöre. **Pür-nûr:** ışık dolu. **Mahitâb:** ayışı-

GECE

Yıldızları ve ayı dökülmüş göğün ağaçlara,
Üzgün manzaralar şimdi bir gümüşlü bulut;
Derin sulardaki yıldızları avlayan kuşlar
Ayışığının aydınlığıyla dolu yörelere koşar...

GECE YARISI

Ve ansızın suya düşmekle uzaktaki ay,
Ruhumun sularını andırdı gölün üstü:
O ruh içinde ışık saçan bir garip nilüfer
Bütün acıların üstünde taptaze parlar...

TAN AĞARTISI

Ağaçların tanla ağaran tepesinde titreşiyor
Hayal ve uyku evreninin ölümlü kuşları.
Göğü kaplayacak, şimdi, tüller gibi aydınlık
Zavallılar kalacaklar ufkun ve toprağın tutsağı
Ve onların gözü tan yıldızlarına çıkışır
Ve onların sesi, alttan alta, «bitiş»i anlatır.

ğı. **Şitâb:** koşma. **Dûr:** uzak. **Miyâh:** sular. **Tâlâb:** göl. **Müzi:** ışıklı. **Neylûfer:** nilüfer. **Münceli:** parlak. **Ter:** taze. **Tâb:** güç. **Tuyûr:** kuşlar. **Hâb:** uyku. **Gaaze:** tül, allık. **Türâb:** toprak. **İtâb:** çıkışma. **İşrâb:** anlatma, içerme.

Göl Kuşları*

SİYÂH KUŞLAR

Gurûb u hûn ile perverde-rûh olan kuşlar
Kızıl kamışlara, yâkût âba konmuşlar;
Ufukta bir ser-i maktû'u andıran güneşi
Sükût u gamla yemişler ve şimdi doymuşlar.

MEH-TÂBDA LEYLEKLER

Kenâr-ı âba dizilmiş, sükûn ile bekler
Füsûn-ı mâhıa dalan pür-hayâl leylekler...

Havâda bir gölü tanzîr eder semâ bu gece
Onun böcekleri gûyâ nücûmdur yek-ser

Neden bu âb-ı semâvîde avlananlar yok?
Bu haşr-ı nûr-ı huveynâtı hangi kuşlar yer?

Eder bu hikmete gûyâ ki vakf-ı rûh u nazar
Füsûn-ı mâha dalan pür-hayâl leylekler...

* Bu bölümdeki şiirlerden «Siyâh Kuşlar, Meh-tâbda Leylekler, Karanlıkta Beyâz Kuşlar» Servet-i Fünûn dergisinde (18.9.1327 / 1.10.1911, sayı 1059) yayımlanmıştır. [A. B.]

Göl Kuşları

KARA KUŞLAR

Gün batımı ve kanla ruhu beslenmiş olan kuşlar
Kızıl kamışlara, yakut rengi suya konmuşlar;
Ufukta bir kesik başı andıran güneşi
Sessizlik ve üzüntüyle yemişler ve şimdi doymuşlar.

AYIŞIĞINDA LEYLEKLER

Suyun kıyısına dizilmiş, sessizce bekler
Ayın büyüsüne dalan hayal dolu leylekler...

Havada bir gölün benzerini yaratır gök bu gece
Onun böcekleri sanki yıldızlardır baştan başa...

Neden bu gökçe suda avlananlar yok?
Bu kaynaşan ışıklı hayvancıkları hangi kuşlar yer?

Bu sırrı çözmeye sanki ruhu ve bakışıyla çalışır
Ayn büyüsüne dalan hayal dolu leylekler...

Gurûb: gün batımı. **Hûn:** kan. **Perverde:** beslenmiş. **Âb:** su. **Ser:** baş. **Maktû:** kesilmiş. **Fusûn:** büyü. **Mâh:** ay. **Pür-hayâl:** hayal dolu. **Tanzir:** benzetme. **Semâ:** gök. **Kenâr:** kıyı. **Nücûm:** yıldızlar. **Yek-ser:** bir başına, bir baştan bir başa. **Semâvî:** gökle ilgili. **Haşr:** kaynaşma. **Huveynât:** hayvancıklar. **Nazar:** bakış, bakma. **Hikmet:** gizli sebep, bilgelik. **Gûya:** sanki. **Vakf:** ayırma, verme.

KARANLIKTA BEYAZ KUŞLAR

Vahşi karaltılardaki simin kuşların
Mer'i miyân-ı sîne-yi yeldâda yerleri:
Gûyâ cihân-ı sâyede metrûk-i nûr olan
Fecr-âşinâ melikelerin muğber elleri
Koymuş kenâr-ı sâhile fağfûr kâseler
Mâhın birikmiş orda ziyâ-yı mukattarı...

KUĞULAR

Suda yorgun, muzî tecelliler
Ediyor bir takarrübü ifşâ:

Kuğular, leyl içinde, sîne-küşâ
Geliyor, gözlerinde mestiler;
Sanki mahmûl-i hande keştiler
Ki olunmuş nücûmdan inşâ...

[Rebâb, sayı 26,
5.7.1328 / 18.7.1912]

Simîn: gümüşten. **Mer'î:** geçerli, sayılan. **Miyân:** orta. **Sîne:** göğüs. **Yeldâ:** uzun. **Sâye:** gölge. **Metrûk:** bırakılmış. **Metrûk-ı nûr:** ışıksız, nursuz. **Fecr:** tan ağartısı. **Âşinâ:** bilen, tanıyan. **Muğber:** kırgın, küskün. **Mâh:**

KARANLIKTA BEYAZ KUŞLAR

Vahşi karaltılardaki gümüş gibi ak kuşların
Görünüyor uzun gecenin göğsündeki yerleri;
Sanki gölge dünyasında ışıksız bırakılmış olan
Tan ağartısını bilen sultanların küskün elleri
Suyun kıyısına Çin işi porselen kâseler koymuş da
Ayın imbikten çekilen ışığı birikmiş orada...

KUĞULAR

Suda yorgun, ışıklı görünüşler
Bir yaklaşmayı açığa vuruyor:

Kuğular, gece içinde, göğüs bağır açık
Geliyor, gözlerinde sarhoşluklar;
Yıldızlardan yapılmışlar,
Gülümseme yüklü gemiler gibi...

ay. **Mukattar:** damıtılmış. **Hazân-dîde:** güz görmüş. **Kenâr:** kıyı. **Fağfur:** Çin yapısı. **Muzi:** ışıklı. **Tecellî:** görünüş. **Takarrüb:** yaklaşma. **Hande:** gülüş. **Mahmûl:** yüklü. **Keşti:** gemi. **Sineküşâ:** göğsü bağrı açık. **Mestî:** sarhoşluk. **Nücûm:** yıldızlar. **Leyl:** gece.

KUĞULARIN AVDETİ

Ölü bir sath-ı âbın üstünde
Ki celî, lerze lerze, dârâtı,
Sihr-âbâd-ı mâha gitmek için
Arıyorlar reh-i semâvâtı...

[Rebâb, 26.8.1329 / 8.9.1913]

YARASALAR

Dağılmış hazân-dîde tüller gibi
Uçuşmakta sessizce huffâşeler;
Giderler, gelirler... san örmekteler
Nücûm-ı kederle zalâm-ı şebi.

[Rebâb, 26.8.1329 / 8.9.1913]

TULÛ'-I KAMER

Dağıldı cevf-i havâlîye bir garib âvâz:
Gürültüler, asabi sayhalarla, cûş-a-cûş;
Bütün tuyûr-ı hafâ gölden etţiler pervâz...

Neden bu korku, neden ansızın bu cûş u hurûş?
Ufukta, çenber-i lerzân-ı âba yaslanmış,
Ufukta çünki tecellî-i mâh eder suyu nûş...

[Rebâb, 26.8.1329 / 8.9.1913]

Âb: su. **Sath:** yüzey. **Celî:** açık. **Lerze:** titrek, titreyerek. **Dârât:** gösteriş. **Sihr-âbâd:**büyülü. **Mâh:** ay. **Reh:** yol. **Semâvat:** gökler. **Hazân-dîde:** güz görmüş, solgun. **Huffâşe:** yarasa. **Nücûm:** yıldızlar. **Zalam:** karanlık. **Şeb:** gece. **Tulû:**

KUĞULARIN GERİ DÖNÜŞÜ

Ölü bir suyun üstünde
— Açıkta, titreye titreye gösterişle —
Ayın büyülü ülkesine gitmek için
Arıyorlar yolunu göklerin...

YARASALAR

Dağılmış solgun tüller gibi
Uçuşmakta sessizce yarasalar;
Giderler, gelirler... sanki örmekteler
Acının yıldızlarıyla gecenin karanlığını.

AYIN DOĞUŞU

Dağıldı çevrenin boşluğuna bir garip bağırtı:
Gürültüler, sinirli seslerle, çok coşkun;
Bütün gizlilik kuşları uçtular gölden...

Neden bu korku, neden ansızın bu coşup taşma?
Ufukta, suyun titrek çemberine yaslanmış,
Çünkü doğan ay suyu içiyor ufukta...

doğma. **Kamer:** ay. **Cevf:** oyuk, boşluk. **Havali:** çevre, dolay, yöre. **Âvâz:** ses, bağırtı. **Asabî:** sinirli. **Sayha:** bağırma, nara. **Cûş-a-cûş:** çok coşkun. **Tuyûr:** kuşlar. **Hafâ:** gizlilik. **Pervâz:** uçma,uçuş. **Cûş ü hurûş:** coşup taşma. **Lerzân:** titrek, titreyen. **Tecelli:** görünme. **Nûş:** içki. **Mâh:** ay.

BATAN AYIN
KENARINA SATIRLAR

Bir vurulmuş ilâhı andırıyor
Suda teskîn-i zahm eden bu kamer,
Nısf-ı leylin miyâh-ı dûrunda
Yıkanır, dinlenir, durur ve güler...

*

Eli ba'zan «sükût»u ürkütüyor
Ki miyâh illerinde hâbîde,
Ediyor bâ'zı kuşları da'vet,
Âh, o kuşlar ki şimdi bî-hareket
Suların âteşinde sallanıyor...

*

Zuhalî bir cidâlin âsârı:
Gizli bir kavs-i bî-tenâhîden
Oklar indikçe — aks-i âlem-i dûr —
O muzî cüsse-i ilâhîden
Suya bir hûn-ı âteşîn akıyor...

İlâh: tanrı. **Teskin:** yatıştırma, dindirme. **Zahm:** ağrı, acı, yara. **Kamer:** ay. **Nısf:** yarı. **Leyl:** gece. **Miyâh:** sular. **Dûr:** uzak. **Hâbide:** uyumuş. **Bî-hareket:** hareketsiz. **Âsar:** eser-

BATAN AYIN
KENARINA SATIRLAR

Bir vurulmuş tanrıyı andırıyor
Suda yarasının acısını yatıştıran bu ay,
Gece yarısının uzak sularında
Yıkanır, dinlenir, durur ve güler...

*

Eli «sessizlik»i ürkütüyor bazan,
Su ülkelerinde uykuya dalan
Bazı kuşları çağırıyor;
Ah o kuşlar ki şimdi durgun
Suların ateşinde sallanıyor...

*

Kaygılandırıcı bir savaşın eserleri:
Gizli bir sonsuz yaydan
Oklar indikçe —yansıtarak uzak bir evreni—
O ışık saçan tanrısal gövdeden
Suya ateş gibi bir kan akıyor...

ler. **Kavs:** yay. **Cidâl:** kavga, savaş. **Bî-tenahî:** bitmez, sonsuz. **Muzi:** ışıklı. **Hûn:** kan. **Cüsse:** gövde, ceset. **Âteşin:** ateşli, ateşten. **Zühalî:** Satürn'le ilgili; kaygı (üzüntü) veren.

Serbest Müstezad Nazımları

YOLLAR

Bir lâmba hüzniyle
Kısıldı altın ufuklarda akşamın güneşi;
Söndü göllerde aks-i girye-veşi
Gecenin âvdet-i sükûniyle...

Yollar
Ki gider kimsesiz, tehî, ebedî,
Yollar
Hep birer hatt-ı pür-sükût oldu
Akşamın sîne-i gubârında.

Onlar
Hangi bir belde-i hayâle gider,
Böyle sessiz ve kimsesiz şimdi?

Meftûr
Ve muhteriz yine bir nefha-yi hayâl esiyor;
Bu nefha dalları bi-tâb ü bî-mecâl uyutur,
Sonra eyler giyâhı nâlende,
Sonra âguuş-ı ufk içinde ölür...

Ey kalb!
Seni öldürmesin bu sâye-i şeb,
İşte bir dest-i sâhir ü mahfî
Sana nûr-i nücûmu indirdi.

Özgür artıklı koşuklar

YOLLAR

Bir lamba üzgünlüğü ile
Kısıldı altın ufuklarda akşamın güneşi;
Söndü göllerde ağlamaklı yansıması
Gecenin durgun geri dönüşü ile...

Yollar
Ki gider kimsesiz, boş, sonsuz
Yollar
Hep birer sessizlik çizgisi oldu
Akşamın tozlu göğsünde.

Onlar
Hangi bir hayal ülkesine gider,
Böyle sessiz ve kimsesiz şimdi?

Bezgin
Ve çekingen yine bir hayal yeli esiyor;
Bu esinti dalları bitkin ve güçsüz uyutur,
Sonra otları inletir,
Sonra ufkun kucağında ölür...

Ey yürek!
Seni öldürmesin bu akşam gölgesi,
İşte bir büyüleyici ve gizli el
Sana yıldızların aydınlığını indirdi.

Kuruldu işte, mesâfât içinde, lâl-i mesâ
Bütün meâbid-i hiss ü meâbid-i hulyâ
Bütün meâbid-i mechûle-i ümîd-i beşer...

Gurûb içinde bu eşkâl-i bî-hudûd-ı zeheb
Zücâc-ı san'at ü fikretle yükselirler hep;
Büyük denizlere benzer eteklerinde sükût,
Sükût-ı nâ-mütenâhî, sükût-ı nâ-mahdûd,
Sükût-ı afv ü emel...

Bir el
Deriçelerde bir altın ziyâ yakıp indi,
Aktı âb-ı sükûta yıldızlar
Bütün sular zehebî lerzelerle işlendi.

Tâ öteden,
Şimdi zer gözleriyle tâ öteden,
Gam-ı ervâhı vecde da'vet eder
Bütün meâbid-i meçhûle ümîd-i beşer.
Bütün meâbid-i vecdin soluk ilâheleri
Birer birer iniyor, gözlerinde rü'yâlar;
Dudaklarında ziyâ-dâr ü muhteriz titrer
Akşamın bûse-i huzû-eseri.

Soluk ve gölgeli sîmâlarında reng-i mesâ
Nakşeder bir teheyyüc-i rü'yâ:
Biri yorgun semâ-yı lâl'e bakar,
Biri bir gölge meşy ü gaşyiyle
Miyâh-ı râkide semt ü hâb içinde akar;
Biri bir erganûn-ı eb'âdı
Dinliyor, gölgelerde ser-be-zemîn,
Biri altın gözüyle, gûyâ ki,
Sana ey kalb-i mübhem ü bâkî
«Gel!» diyor.

Kuruldu işte uzaklıklar içinde, akşamın kızıllığı,
Bütün duygu tapınakları ve hayal tapınakları
Bütün insan umudunun bilinmeyen tapınakları...

Gün batımında bu sınırsız altın biçimler
Sanat ve düşüncenin sırçalarıyla yükselirler;
Büyük denizlere benzer eteklerinde sessizlik,
Sonsuz sessizlik, sınırsız sessizlik,
Bağışlama ve dileme sessizliği...

Bir el
Pencerelerde bir altın ışık yakıp indi,
Aktı sessizlik suyuna yıldızlar
Bütün sular altın titreyişlerle işlendi.

Tâ öteden,
Şimdi altın gözleriyle tâ öteden,
Üzgün ruhları kendinden geçmeye çağırır
Bütün insan umudunun bilinmeyen tapınakları:
Bütün coşku tapınaklarının soluk tanrıçaları
Birer birer iniyor, gözlerinde düşler;
Dudaklarında parlak ve çekingen titrer
Akşamın alçakgönüllü öpücüğü.

Soluk ve gölgeli yüzlerinde akşamın rengi
Bir düş coşkusu çizer.
Biri yorgun kırmızı göğe bakar,
Biri bir gölgenin baygın yürüyüşüyle
Durgun sulara sessizlik ve uyku içinde akar;
Biri uzak bir orgu
Dinliyor, gölgelerde başı yere eğik,
Biri altın gözüyle, sanki,
Sana ey belirsiz ve ölümsüz yürek
«Gel!» diyor.

Lâkin
İniyor
İşte leylin zalâm-ı bî-dâdı...

Yollar,
Âh ey kimsesiz giden yollar,
Yolların ey sükût-ı hüzn-eseri,
Bugünün inmeden şeb-i kederi,
Meâbid-i emel ü histe sönmeden bu ziyâ,
Ölmeden onların ilâheleri,
Âh gitmez mi, kimsesiz, sessiz
Yollar,
Âh gitmez mi hatt-ı sâkitiniz,
Şimdi zer gözleriyle, tâ öteden
Tâ öteden
Gam-ı ervâhı vecde da'vet eden
Uzak meâbid-i pür-nûr-ı vecd ü rü'yâya
Ki câ-becâ kapıyor bâb-ı va'dini sâye.

[Musavver Muhit, sayı 9,
18.12.1324 / 31.12.1908]

Girye-veş: ağlamaklı. **Aks**: yansıma. **Avdet:** dönüş. **Tehî**: boş. **Pür-sükût**: sessizlik dolu. **Sine:** göğüs. **Gubâr:** toz. **Meftûr:** bezgin, bıkkın. **Muhteriz:** çekingen. **Nefha:** nefes, üfürük, esinti, güzel koku. **Bitab ü bîcemal:** bitkin ve güçsüz. **Giyâh**: otlar. **Nâlende:** inleyen. **Aguuş:** kucak. **Sâye:** gölge. **Şeb:** gece. **Dest:** el. **Sâhir:** büyüleyici. **Mahfi:** gizli. **Mesâfât:** uzaklıklar. **Lâl:** kırmızı. **Mesâ:** akşam. **Meâbid:** tapınaklar. **Eşkâl:** şekiller. **Zücac:** cam. **Fikret:** düşün-

Ama
İniyor
İşte gecenin acımasız karanlığı...

Yollar,
Ah ey kimsesiz giden yollar,
Yolların ey üzünçlü sessizliği,
Bugünün inmeden keder gecesi,
Dilek ve duygu tapınaklarında sönmeden bu ışık,
Ölmeden onların tanrıçaları,
Ah gitmez mi, kimsesiz sessiz,
Yollar,
Ah gitmez mi susan çizgileriniz,
Şimdi altın gözleriyle, tâ öteden
Tâ öteden
Ruhların tasasını bir kendinden geçişe çağıran
Uzak ışık dolu coşku ve rüya tapınaklarına
Ki yer yer kapıyor verdiği sözün kapısını gölge.

me. **Nâ-mütenâhî:** sonsuz. **Derişe:** pencere, kapı. **Âb:** su. **Zehebî**: altından. **Lerze:** titreyiş. **Zer:** altın. **Ervâh:** ruhlar. **Muhteriz:** çekingen. **Teheyyüc:** coşma. **Meşy:** yürüme. **Gaşy:** bayılma. **Miyâh:** sular. **Râkide:** durgun. **Samt:** sessizlik. **Hâb:** uyku. **Leyl:** gece. **Erganun:** Org. **Ser-be-zemîn:** başı eğik. **Zalâm:** karanlık. **Bî-dâd:** zulüm, zâlim, acımasız. **Sâkit:** susan. **Hüzn-eser:** acılı, üzüntü verici, tasalı. **Câ-becâ:** yer yer. **Sâye:** gölge. **Bâb:** kapı.

YAZ

Deniz,
Sürüklenir zehebî ince kumlar üstünde,
Bütün menâzır-ı hüzn ü gurûb ile yalnız;
Yükselen reng-i şâmın altında
Öksürür nâ-tüvân û nâlende
Hasta bir genç kız...

Bu bahârın kolunda bir erkek
Hüzn-i sârîye mezc-i rûh ederek
İnliyor sessiz.

Sonra... durgun sularda bir yıkanan
Gölge, göklerde nûrunu kırpan
Büyük, derin, nazar-âvâre, mâî bir yıldız...

[Servet-i Fünûn, sayı 967,
3.12.1325 / 16.12.1909]

Zehebî: altından, sarı. **Menâzır:** görünümler, manzaralar. **Şâm:** akşam. **Gurûb:** gün batımı. **Nâlende:** inleyen. **Nâ-tû-**

YAZ

Deniz,
Sürüklenir altın gibi ince kumlar üstünde,
Bütün üzüntü ve gün batımı görünümleriyle yalnız;
Yükselen akşam renginin altında
Öksürür güçsüz ve inleyen
Hasta bir genç kız...

Bu baharın kolunda bir erkek
Bulaşıcı acıya ruhunu katarak
İnliyor sessiz.

Sonra... durgun sularda yıkanan
Bir gölge, göklerde ışığını kırpan
Büyük, derin, uçarı bakışlı, mavi bir yıldız...

van: kuvetsiz, güçsüz. **Sârî:** geçici, bulaşıcı. **Mezc:** katma. karıştırma. **Nûr:** aydınlık, ışık. **Nazar-âvâre:** kararsız bakışlı. **Mâi:** su renginde, mavi.

SONBAHÂR

Dökerken ufka donuk, kanlı bir ziyâ Eylûl,
Ederek zülf-i târümâra hulûl
Gizli bir sesle ağlayan ey bâd!

Şimdi göklerde, katre katre, yanan
Necm-i mahmûru bir dakika nihân
Ederek, sonra eyleyen îkaad,
Âh, ey bâd-ı haste, bâd-ı keder...

O kadar nâ-tüvân ki gizli sesin,
Kendi derdinle kendin ağlarsın,
Sana derdin senin kifâyet eder...

[Servet-i Fünûn, sayı 967,
3.12.1325 / 16.12.1909]

Ziyâ: ışık. **Zülf:** saç, zülüf. **Târümâr:** dağınık, karmakarışık. **Hulûl:** girme, gelip çatma. **Bâd:** rüzgâr, yel. **Katre:**

GÜZ

Dönerken ufka donuk, kanlı bir ışık Eylül,
Darmadağın saçlara girerek
Ey gizli bir sesle ağlayan yel!

Şimdi göklerde, damla damla, yanan
Baygın yıldızı bir dakika gizleyip
Sonra yanıp tutuşturan,
Ah, ey hasta yel, acının yeli...

O kadar güçsüz ki gizli sesin,
Kendi derdinle kendin ağlarsın,
Senin derdin sana yeter...

damla. **Necm:** yıldız. **Mahmûr:** uykulu, baygın. **Nihân:** gizli. **İkaad:** yakma, yakılma. **Kifâyet etmek:** yetmek. **Nâ-tüvan:** güçsüz.

KIŞ

Yine kış
Yine şems-i mesâda, âh, o bakış;
Yine yollarda serseri dolaşan
Âşiyânsız tuyûr-ı pür-nâliş...

Tehî kalan ovalar
Sükût eder sanılır mevsimin gumûmiyle;
Harâb olan sarı yollarda kalmamış ne gelen,
Ne giden,
Şimdi yalnız kavâfil-i evrâk
Mütemâdî sürüklenir bir uzak
Ufk-ı pür-ıstırâb ü nevmîde.

Yine kış, yine kış,
Bütün emelleri bir ağlayan duman sarmış...

[Musavver Muhit, sayı 7,
4.12.1324 / 17.12.1908]

Şems: güneş. **Mesâ:** akşam. **Serseri:** başıboş. **Âşiyân:** yuva. **Tuyûr:** kuşlar. **Pür-nâliş:** inilti, inleyiş dolu. **Tehî:** boş. **Gu-**

KIŞ

Yine kış
Yine akşam güneşinde, ah, o bakış,
Yine yollarda başıboş dolaşan
Yuvasız inleyen kuşlar...

Boş kalan ovalar
Susmuş sanılır mevsimin üzüntüleriyle;
Bozulan sarı yollarda kalmamış ne gelen,
Ne giden,
Şimdi yalnız yaprak kafileleri
Durmadan sürüklenir bir uzak
Acılı ve umutsuz ufka.

Yine kış, yine kış,
Bütün dilekleri bir ağlayan duman sarmış...

mûm: üzüntüler, tasalar. **Harâb:** yıkık, ıssız. **Kavâfil:** kafileler. **Evrâk:** yapraklar. **Mütemâdi:** durmadan. **Pür-ıstırâb:** acılı, acı dolu. **Nevmid:** umutsuz. **Harâb olan:** yıkılan, bozulan.

GELMEDEN EVVEL

I

Kalbim
Benim bir ormandı,
İsimsiz, âsûde
Bir büyük orman;
Ve gölgelerde revân
Olan hafî suların âks-i şevk-i muttaridi
Dağıtırken sükûtu beyhûde,
Düşünürdüm ki, hangi gün, ne zamân,
Ne zamân
Girecektin o kalb-i mes'ûde?

Etmeden zehr-i bâd-ı fasl-ı elem
Reng-i eşcâr ü âbı fersûde,
Dolacak mıydı seslerin, bilmem
O tehî sâye-zâr-ı mesdûde?

Sanki hicrâna bir teselliydi
Şeceristân-ı kalb içinde revân
Olan hafî suların mûsikî-i nevmîdi.

[Servet-i Fünûn, sayı 990,
17.6.1326 / 30.6.1910]

Evvel: önce. **Asûde:** rahat, sessiz, dingin. **Revân:** akan, giden, yürüyen. **Aks:** yansıma. **Hafî:** gizli. **Şevk:** istek, keyif. **Beyhûde:** boşuna. **Muttarid:** tekdüze, düzgün. **Zehr-i bâd·**

GELMEDEN ÖNCE

I

Kalbim
Benim bir ormandı,
İsimsiz, sessiz,
Bir büyük orman;
Ve gölgelerde akan
Gizli suların düzenli sevincinin yansıması
Dağıtırken sessizliği boş yere,
Düşünürdüm ki, hangi gün ,ne zaman,
Ne zaman
Girecektin o mutlu kalbe?

Üzüntü mevsiminin (güzün) ağulu yeli
Ağaçların ve suyun rengini bozmadan,
Dolacak mıydı seslerin, bilmem,
O boş, kapalı gölgeliğe?

Sanki ayrılık acısına karşı bir avutmaydı
Kalbin ağaçlığının içinde akıp giden
Gizli suların umutsuz müziği.

ağulu yel, rüzgârın zehiri. **Fasl:** mevsim. **Sâye-zâr:** gölgelik. **Eşcâr:** ağaçlar. **Âb:** su. **Fersûde:** eskimiş, yıpranmış. **Mesdûd:** kapalı. **Şeceristan:** ağaçlık. **Nevmid:** umutsuz.

GELDİN

II

Bir gün
Akşamın ölgün
Duran o nâ-mütenâhî ziyâ denizlerine
Gark olan eşcâr
Gark olan ovalar
Oluyorken sükût ü hüzne makar
Geldin âlâm-ı kalbi teskîne...

Ey şebâbın hayâl-i câvidi,
O melûl akşamın havası kadar
Gelişin bir sükûn-ı sârîydi...

[Servet-i Fünûn, sayı 1007,
9.9.1326 / 22.9.1910]

Nâ-mütenâhi: sonsuz. **Ziyâ:** ışık, aydınlık. **Gark olmak:** batmak, boğulmak, gömülmek. **Eşcâr:** ağaçlar. **Makar:** yer, durak, konak. **Âlâm:** üzüntüler, acılar. **Teskin:** yatıştırma.

GELDİN

II

Bir gün
Akşamın ölgün
Duran o sonsuz ışık denizlerine
Gömülen ağaçlar,
Gömülen ovalar
Oluyorken sessizliğe ve üzüntüye barınak,
Geldin yüreğin acılarını yatıştırmaya...

Ey gençliğin ölümsüz hayali,
O bezgin akşamın havası kadar
Gelişin de bir bulaşıcı dinginlikti...

Şebâb: gençlik. **Câvid:** sonrasız, bengi, ölümsüz. **Melûl:** bezgin, üzünçlü. **Sâri:** bulaşıcı, geçici. **Sükûn:** dinginlik, durgunluk, sessizlik.

BİRLİKTE

III

Bütün bizim'çündür
Nükuuş-ı encüm-i vahdetle işlenen bir tül
Gibi üstünde titreyen bu semâ;
Gecenin dallarında şimdi açan
Bu kamer,
Bu altın gül...

Bütün bizim'çündür
Ne varsa aşk ile bî-dâr-ı ra'şe, ya nâim,
Ne varsa âid olan leyl-i hande-me'nûse,
Sana âid lebimdeki bûse,
Lebinin surh-ı bî-zevâli benim.

[Servet-i Fünûn, sayı 1008,
16.9.1326 / 29.9.1910]

Bizim'çün: bizim için. **Vahdet:** birlik, teklik, birleşme, yalnızlık. **Nükuuş:** nakışlar. **Encüm:** yıldızlar. **Kamer:** ay. **Bîdâr:** uyumayan, uyanık. **Ra'şe:** titreme. **Nâim:** uyuyan, yu-

III

Bütün bizim içindir
Yalnız yaşayan yıldızların nakışlarıyla işlenen bir tül
Gibi üstünde titreyen bu gök;
Gecenin dallarında şimdi açan
Bu ay,
Bu altın gül...

Bütün bizim içindir
Ne varsa aşk ile titreyerek uyanmış, ya da uyuyan,
Neyi varsa gülmeye alışık gecenin,
Dudağımdaki öpücük senin,
Dudağının ölümsüz kırmızısı ise benim.

muşak, körpe. **Leyl:** gece. **Leyl-i hande-me'nûs:** gülmeye alışkın gece. **Leb:** dudak. **Bûse:** öpücük. **Surh:** kırmızılık. **Bîzevâl:** sonu gelmeyen, ölümsüz, tükenmeyen.

O ESKİ HÜCREYE BENZER Kİ

Ziyâ-yı şemse kapanmış bütün derîçeleri
Bir öyle hücreye benzer ki ömrümün kederi:

Gubâr-ı ye's ü fenâ sinmiş orda elvâna
Emel, heves bırakılmış sükût u nisyâna,

Bütün hadâyık-ı histen o toplanan ezhâr
Uyur mekaabir-i mînâda bî-ümîd-i bahâr.

Bu penbe gül, bu karanfil ağır ağır erimiş
Üzerlerinde değiştikçe her mükedder kış.

Ocak harâb ü tehî, lamba kimsesiz, a'mâ,
Bu samt-ı haste eder hüzn ü uzleti îmâ.

Soluk cidâra asılmış, durur garîk-i melâl
O çehreler ki uyur gözlerinde eski hayâl...

O eski hücreye benzer ki ömrümün kederi
Çekilmiş ufk-ı teselliye karşı perdeleri...

[Âşiyân, sayı 31,
4.12.1324 / 17.12.1908]

Derîçe: kapı, pencere. **Gubâr:** toz. **Fenâ:** yokluk. **Ye's:** karamsarlık, aşırı üzülme. **Emel:** umu, istek. **Elvân:** renkler. **Nisyân:** unutma, unutuluş. **Hadâyık:** bahçeler. **Ezhâr:** çiçekler. **Mekabir:** mezarlar. **Mînâ:** sırça, cam, şişe. **Bî-üm-**

O ESKİ ODAYA BENZER Kİ

Güneş ışığına kapanmış bütün pencereleri
Bir öyle odaya benzer ki hayatımın üzüntüleri:

Karamsarlık ve yokluk tozu sinmiş renklere orada
Umutla istek bırakılmış susup unutmaya,

Bütün duygu bahçelerinden toplanan o çiçekler
Sırça mezarlarda, bahardan umudu kesmiş, uyur.

Bu pembe gül, bu karanfil ağır ağır erimiş
Üzerlerinde değiştikçe her üzüntülü kış.

Ocak yıkık ve boş, lamba kimsesiz, kör,
Bu hasta susuş acıyla yalnızlığı anımsatır

Soluk duvara asılmış, sıkıntıya batmış durur,
O yüzler ki gözlerinde eski hayal, uyur.

O eski odaya benzer ki hayatımın üzüntüleri
Çekilmiş avunma ufkuna karşı perdeleri...

mid: umutsuz. **Mükedder:** üzgün. **Tehî:** boş. **Uzlet:** inziva, yalnızlık. **A'mâ:** kör. **Samt:** susma, sessizlik. **İmâ:** üstü örtülü anlatma, anımsatma. **Cidâr:** duvar. **Garik:** batmış, boğulmuş. **Melâl:** sıkıntı. **Çehre:** yüz. **Ufk:** ufuk. **Teselli:** avutma.

EVİM

Yeşil ve gölgeli dallarda gizlenen ve gülen
Evim... Bugün bana âid, bugün benimsin sen...

Dudaklarım kuru, kaç def'a bir yabancı ayak,
Sükût-ı leyli dolaştıkça sandım ayrılmak
Takarrüb etti harîm-i cidâr ü sakfından,
Bir ufk-ı bî-kesin üstünde ağlıyorken ben
Geçen havâlara sevdâmı eyleyip peyrev,
Tehî, soğuk kalacaktın zavallı, bî-kes ev.
Ve akşam üstü sükûtunda lamba yanmayacak,
Ağaçların susacak, camlarında aks-i şafak
Görünmeden sönecek... Leyl-i girye, leyl-i melûl
İnince eyleyecek şekl-i pür-gumûmun ufûl.

Fakat bugün bana âid, bugün benimsin sen.
Sevimli ev ki bu koynunda en kudurmuş, en
Derin mesâib ü ehvâle karşı mahfûzum,
Dolaşmıyor senin üstünde şimdi eski ölüm.

EVİM

Yeşil ve gölgeli dallarda gizlenen ve gülen
Evim... Bugün bana ait, bugün benimsin sen...

Dudaklarım kuru, kaç kez bir yabancı ayak,
Sessiz geceyi dolaştıkça, sandım ayrılmak
Yaklaştı evinin duvar ve çatısından,
Bir kimsesiz ufkun üstünde ağlıyorken ben,
Geçen havaların ardına sevgimi takarak
Boş, soğuk kalacaktın zavallı, kimsesiz ev.
Ve akşam üstü sessizliğinde lamba yanmayacak,
Ağaçların susacak, camlarında şafağın yansıması
Görünmeden sönecek... Ağlayan gece, üzgün gece
İnince, acılarla dolu biçimin yok olacak.

Fakat bugün bana ait, bugün benimsin sen.
Sevimli ev, senin bu koynunda en kudurmuş, en
Derin felâketlere ve korkulara karşı korunurum,
Dolaşmıyor senin üstünde şimdi eski ölüm.

Ağaçların gülerek bir bahâr-ı digerle
Güneş ve kuşları tutmakta tâze ellerle
Rükûd-ı sâyede açtıkça râz-ı çeşm-i kamer
Havuzlarında açar deste deste neylüfer...

Sevimli ev... Bugün altında aşkı bekliyorum,
O penbe tıfl-ı melek-çehre nerdedir? diyorum...

[Resimli Kitap, C. I, sayı 1,
Eylül 1324 / Eylül 1908]

Leyl: gece. **Takarrüb:** yaklaşma. **Harîm:** evin içi, avlu. **Cidâr:** duvar, zar. **Sakf:** tavan, çatı. **Bikes:** kimsesiz. **Peyrev:** ardı sıra giden, izleyen. **Tehî:** boş. **Girye:** ağlama, gözyaşı. **Pür-gumûm:** tasa dolu. **Ufûl:** batma, ölme. **Mesâib:** musi-

Ağaçların, gülerek bir başka baharla
Güneş ve kuşları tutmakta taze ellerle.
Gölgenin durgunluğunda açtıkça ayın gözündeki sır,
Havuzlarında açar demet demet nilüfer...

Sevimli ev... Bugün altında aşkı bekliyorum,
O pembe, melek yüzlü çocuk nerdedir? diyorum...

betler, felâketler. **Ehvâl:** korkular. **Mahfûz:** korunmuş. **Rükûd:** durgunluk. **Sâye:** gölge. **Râz:** sır. **Çeşm:** göz. **Deste deste:** demet demet. **Kamer:** ay. **Tıfl:** çocuk. **Melek-çehre:** melek yüzlü.

PİYÂLE

MUKADDİME

«Karaosman-zâde Câvide Hanımefendiye»

Zannetme ki güldür, ne de lâle,
Âteş doludur, tutma yanarsın,
Karşında şu gül-gûn piyâle...

İçmişti Fuzûlî bu alevden,
Düşmüştü bu iksîr ile Mecnûn
Şi'rin sana anlattığı hâle...

Yanmakta bu sâgardan içenler,
Doldurmuş onun'çün şeb-i aşkı,
Baştan başa efgaan ile nâle...

Âteş doldurur, tutma yanarsın,
Karşında şu gül-gûn piyâle...

[Dergâh, 5.4.1338 / 1922]

Gül-gûn: gül renkli. **Piyâle:** kadeh. **İksîr:** ilâç, iyileştirici sıvı, şurup. **Sâgar:** kadeh, içki bardağı. **Onun'çün:** onun için. **Şeb:** gece. **Efgaan:** çığlıklar, figanlar, inlemeler, bağırmalar.

ÖNDEYİŞ

«Karaosman-zâde Câvide Hanımefendiye»

Ne gül, ne de lâle olduğunu san,
Ateş doludur, tutma yanarsın,
Karşındaki şu gül renkli kadeh...

İçmişti Fuzûlî bu alevden,
Düşmüştü bu ilâç ile Mecnûn
Şiirin sana anlattığı duruma...

Yanmakta bu kadehten içenler,
Doldurmuş onun için aşk gecesini
Baştan başa çığlık ile, inilti ile...

Ateş doludur, tutma yanarsın,
Karşındaki şu gül renkli kadeh...

Nâle: inilti, inleyiş. **Fuzulî:** XVI. yüzyıl Divan şairlerinden, «Leylâ ve Mecnûn» mesnevisinin yazarı. **Mecnûn:** Adı geçen mesnevinin başkişisi, çılgın, âşık, deli.

ÖLMEK

Firâz-ı zirve-i Sînâ-yı kahra yükselerek
Oradan,
Oradan düşmek, ölmek istiyorum
Cevf-i ye's-âşinâ-yı hüsrâna...

Titrek
Parıltılarla yanan bir mesâ-yı mezbaha-renk
Dağılırken suhûr-ı uryâna,
Firâz-ı zirve-i Sinâ-yı kahra yükselerek
Oradan,
Oradan düşmek, ölmek istiyorum
Cevf-i ye's-âşinâ-yı hüsrâna...

Kanlı bir gömlek
Gibi hârâ-yı şemsi arkamdan
Alıp sürükleyerek,
O dem ki refref-i hestiye samt olur kaaim
Ve bir günün dem-i âlâyiş-i zevâlinde
Sürüklenir sular âfâka şu'le hâlinde

ÖLMEK

Üzüntü Sina'sının en yüksek tepesine yükselerek,
Oradan,
Oradan düşmek, ölmek istiyorum
Hayal kırıklığının acıyı tanıyan boşluğuna...

Titrek
Parıltılarla yanan mezbaha rengi bir akşam
Dağılırken çıplak kayalara,
Üzüntü Sina'sının en yüksek tepesine yükselerek,
Oradan,
Oradan düşmek, ölmek istiyorum
Hayal kırıklığının acıyı tanıyan boşluğuna...

Kanlı bir gömlek
Gibi güneşin şalını arkamdan
Alıp sürükleyerek,
Ne zaman ki varlığın cıvıltıları kesilir
Ve gün şatafatla sona ererek
Sular ufuklara alev halinde sürüklenir,

O dem ki kollar açar cism-i nâ-ümîde adem,
Bir derin sesle «Haydi!» der uçurum,
O dem,
Firâz-ı zirve-i Sînâ-yı kahra yükselerek
Oradan,
Savt-ı ümîd-i kalbi dinlemeden
Cevf-i hüsrâna düşmek istiyorum.

[Dergâh, 1.5.1337 / 1921]

Firâz: yokuş, çıkış, yükseklik. **Zirve:** tepe, doruk. **Sina:** Arap yarımadasında kutsal bir dağ. **Cevf:** boşluk, çukur, oyuk. **Ye's-âşinâ:** üzüntüyü bilen (tanıyan). **Hüsrân:** zarar, hayal kırıklığı. **Mesâ:** akşam. **Suhûr:** kayalar. **Uryân:** çıplak.

Ne zaman ki kollarını açar umutsuz bedene yokluk,
Bir derin sesle «Haydi!» derse uçurum,
O zaman
Üzüntü Sina'sının en yüksek tepesine yükselerek,
Oradan,
Kalbin umut çığlığını dinlemeden
Hayal kırıklığının boşluğuna düşmek isterim.

Dem: zaman. **Hârâ:** taş, şal, kumaş. **Şems:** güneş. **Refref:** ince kumaş, döşek, yastık, çimenlik. **Hestî:** varlık. **Samt:** susma. **Kaim:** kaplayan, yerini tutan. **Alâyiş:** gösteriş. **Âfâk:** ufuklar. **Adem:** yokluk. **Savt:** ses. **Zevâl:** sona erme. **Şûle:** alev. **Nâ-ümid:** umutsuz. **Kahr:** çok üzülme.

BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümâyân,
Güller gibi... sonsuz, iri güller,
Güller ki kamıştan daha nâlân;
Gün doğdu yazık arkalarında!

Altın kulelerden yine kuşlar
Tekrârını ömrün eder i'lân
Kuşlar mıdır onlar ki her akşam
Âlemlerimizden sefer eyler?..

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Bir sırma kemerdir suya baksam;
Üstümde semâ kavs-i mutalsam!

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bu dem bir kamış olsam!

[Dergâh, 15.4.1337 / 1921]

Arzû: istek, özlem. **Fecr olmak**: tan yeri ağarmak. **Nümâyân olmak:** görünmek, ortaya çıkmak. **Nalân:** inleyen. **İlân**

BİR GÜNÜN SONUNDA İSTEK

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi açılan tan yeri ağardı,
Güller gibi... sonsuz iri güller,
Güller ki kamıştan da çok inler;
Gün doğdu yazık arkalarında!

Altın kulelerden yine kuşlar
Duyurur, tekrarını yaşamın
Kuşlar mıdır onlar ki her akşam
Evrenlerimizden yola çıkarlar?..

Akşam ,yine akşam, yine akşam,
Bir sırma kuşaktır suya baksam,
Üstümde bir büyülü yaydır gök!

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bu sıra bir kamış olsam!

etmek: duyurmak. **Âlem:** evren, dünya, çevre. **Sefer eyler:** yolculuğa çıkar. **Kemer:** kuşak. **Semâ:** gök. **Kavs:** yay. **Mutalsam:** tılsımlı, büyülü. **Dem:** zaman.

SONBAHAR

Bir taraf bahçe, bir tarafta dere;
Gel uzan sevgilim benimle yere,
Suyu yâkuta döndüren bu hazân,
Bizi gark eyliyor düşünçelere...

YARI YOL

Nasıl istersen öyle dinle, bakın:
Dalların zirvesindeyiz ancak,
Yarı yoldan ziyâde yerden uzak,
Yarı yoldan ziyâde mâha yakın.

[Yeni Mecmua,
15.2.1339 / 1923]

ORMAN

Su değil, mevsimin havâsı akan,
Duyduğun yaprağın, dalın sesidir;
Suda yıldızların parıltısıdır,
Bu karanlıkta ba'zı ba'zı çakan...

[Yeni Mecmua,
15.2.1339 / 1923]

Sonbahar: güz. **Yakut**: değerli bir süs taşı, kırmızı. **Hazân:** güz. **Gark eylemek:** boğmak, batırmak. **Zirve:** doruk, tepe, en yüksek nokta. **Ziyâde:** fazla, çok. **Mah:** ay.

MERDİVEN

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak
Ve bir zaman bakacaksın semâya ağlayarak...

Sular sarardı... yüzün perde perde solmakta
Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta...

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller
Durur alev gibi gibi dallarda kanlı bülbüller
Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

Bu bir lisân-ı hafîdir ki rûha dolmakta
Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta...

[Şebâb, 30.7.1336 / 1920]

ŞAFAKTA

Dönsek mi bu aşkın şafağından
Gitsek mi ekaalîm-i leyâle?
Bizden daha evvel erişenler,
Ağlar bugün evvelki hayâle...

Semâ: gök. **Havâ:** gökyüzü. **Arz:** yer, toprak. **Muttasıl:** aralıksız, sürekli. **Lisân:** dil. **Hafî:** gizli. **Şafak:** gün doğmadan önceki alaca karanlık, tan zamanı. **Ekaalim:** iklimler. **Leyâl:** geceler. **Evvel:** önce. **Melâl:** usanç, üzüntü, sıkıntı, bıkkınlık. **Zulmet:** karanlık. **Visâl:** sevgili, kavuşma.

— Dönmek mi? Ne mümkün geri dönmek
Düştüyse gönüller bu melâle?
Bir eldir ufuklardan uzanmış
Zulmet bizi çekmekte visâle..

[Dergâh, 5.7.1337 / 1921]

HAVUZ

Akşam yine toplandı derinde...

Cânân gülüyor eski yerinde
Cânân ki gündüzleri gelmez
Akşam görünür havz üzerinde,

Meh-tâb kemer tâze belinde
Üstünde semâ gizli bir örtü
Yıldızlar onun güldür elinde...

[Dergâh, 20.1.1338 / 1922]

PARILTI

Âteş gibi bir nehr akıyordu
Rûhumla o rûhun arasından,
Bahsetti derinden ona hâlim
Aşkın bu unulmaz yarasından.

Cânân: sevgili. **Havz:** havuz. **Mehtâb:** ayışığı. **Kemer:** kuşak: **Tâze:** genç, bozulmamış. **Semâ:** gök. **Nehr:** ırmak. **Bahsetti:** söz etti, söz açtı. **Hâl:** durum. görünüş. **Unulmaz:** iyileşmez, onulmaz. **Aks:** yansı, yansıma.

Vurdukça bu nehrin ona aksi
Kaçtım o bakıştan, o dudaktan.
Baktım ona sessizce uzaktan
Vurdukça bu aşkın ona aksi...

[Dergâh, 16.15.1337 / 1921]

KARANFİL

Yârin dudağından getirilmiş
Bir katre âlevdir bu karanfil,
Rûhum acısından bunu bildi!

Düştükçe vurulmuş gibi yer yer,
Kızgın kokusundan kelebekler,
Gönlüm ona pervne kesildi.

[Yeni Mecmua, 15.1.1339 / 1923]

BÜLBÜL

Bir gamlı hazânın seherinde
Isrâra ne hâcet yine bülbül?
Bil, kalbimizin bahçelerinde
Cân verdi senin söylediğin gül!

Savrulmada gül şimdi havâda,
Gün doğmada bir başka ziyâda...

[Dergâh, 20.9.1337 / 1921]

Yâr: sevgili. **Katre:** damla. **Pervâne:** âşık, geceleri ışığın çevresinde dönen küçük kelebek. **Gam:** tasa, kaygı, üzüntü. **Hazân:** güz. **Seher:** sabahın erken saatleri, tan ağartısı. **Israr:** direnme, üstüne düşme. **Ne hâcet:** ne gerek var. **Havâ:** rüzgâr, hava. **Ziyâ:** ışık, aydınlık.

BAŞIM

Bî-haber gövdeme gelmiş, konmuş
Müteheyyiç, mütekallis bir baş
Ayırır sanki bu baştan etimi
Ömr-i ehrâma muâdil bir yaş!

Ürkerim kendi hayâlâtımdan
Sanki kandır şakağımdan akıyor...
Bir kızıl çehrede âteş gözler
Bana gûyâ ki içimden bakıyor!

Bu cehennemde yetişmiş kafaya
Kanlı bir lokmadır ancak mihenim,
Âh yâ Rabbî, nasıl birleşti
Bu çetin başla bu suçsuz bedenim?

Dişi, tırnakları geçmiş etime
Gövdem üstünde duran ifrîtin.
Bir küçük lâhza-i ârâma fedâ
Bütün âlâyişi nâm-ü sıytin!

[Hayat, 14.4.1927]

Bî-haber: habersizce, habersiz. **Müteheyyiç:** coşkulu, heyecanlı. **Mütekallis:** gergin, gerilmiş, kasılmış. **Ömr:** yaşam, ömür. **Ehram:** piramit, Mısır'da piramit biçimindeki mezarlar. **Muadil:** eşit, denk, eşdeğer. **Hayâlât:** hayaller, görün-

BAŞIM

Habersizce gelmiş gövdeme konmuş,
Coşkun, gergin bir baş;
Ayırır sanki bu baştan etimi,
Hayatı ehramınkine eşit bir yaş!

Ürkerim kendi görüntümden,
Sanki şakağımdan kan akıyor...
Bir kızıl yüzde bu ateş gözler
Bana sanki içimden bakıyor!

Bu cehennemde yetişmiş kafaya,
Kanlı bir lokmadır ancak çektiklerim,
Ah, ey Tanrım, nasıl birleşti
Bu çetin başla bu suçsuz gövdem?

Dişleri, tırnakları geçmiş etime,
Gövdem üstünde duran cinin.
Feda olsun birazcık dinlenmeye
Bütün bu gösterişi ün ve sanın!

tüler. **Çehre:** yüz. **Gûya:** sanki, sözde. **Mihen:** çekilenler, eziyetler, mihnetler. **İfrit:** kötü ve korkunç cin. **Lâhza:** an, kıpı. **Ârâm:** dinlenme, rahat etme. **Fedâ:** gözden çıkarma, uğruna verme, kurban olma. **Alâyiş:** şatafat, gösteriş, tantana. **Nâm:** ad, ün. **Sıyt:** iyi ün, çatırtı.

BİR YAZ GECESİ HÂTIRASI

İşveyle, fısıltıyla, gülüşle,
Olmuş şeb-i sevdâ yine bî-hâb;
Oklar gibi saplanmada kalbe,
Düştükçe semâdan yere meh-tâb...

Bûseyle kilitlenmiş ağızlar,
Gözler neler eyler, neler işrâb;
Uçmakta bu âteşli havâda
Vuslat demi bir kuş gibi bî-tâb...

KARANLIK

Aşkın bu karanlık gecesinde
Bülbül yine vahşi müterennim,
Mecnûn'unu terketti mi Leylâ?
Vahşi sesi firkat sesi sandım.

Aşkın bu karanlık gecesinde,
Hicrânımı duydum, seni andım,
Firkat-zede bülbül gibi yandım.

[Yeni Mecmua, 1.4.1339 / 1923]

İşve: nazlı davranış. **Şeb:** gece. **Bi-hâb:** uykusuz. **Semâ:** gök. **Meh-tâb:** ayışığı. **Bûse:** öpme, öpücük. **İşrâb:** üstü kapalı anlatma, dolaylı anlatma, içirme. **Vuslat:** sevgiliye kavuşma. **Dem:** zaman, sıra, an. **Bi-tâb:** güçsüz, bitkin.

Müterennim: şakıyan, terennüm eden. **Vahşi:** yabanıl, ürkek. **Firkat:** ayrılık. **Hicrân:** iç acısı, ayrılık acısı. **Firkat-zede:** ayrılmış, ayrılık çeken.

TAHATTUR

Bir Acem bahçesi, bir seccâde,
Dolduran havzı âteşten bâde...
Ne kadar gamlı bu akşam vakti...
Bakışın benzemiyor mu'tâde.

Gök yeşil, yer sarı, mercân dallar,
Dalmış üstündeki kuşlar yâda;
Bize bir zevk-i tahattur kaldı
Bu sönen, gölgelenen dünyâda!

[Edebiyat Gazetesi,
23 Haziran 1932]

Seccâde: üzerinde namaz kılınan küçük kilim, halı. **Havz:** havuz. **Bâde**: içki. **Gam:** üzüntü, acı, tasa. **Mu'tâd:** alışılmış. **Mercân:** mercan rengi, açık kırmızı. **Yâd:** anma. **Tahattur:** anma, hatıra getirme.

AĞAÇ

Gün bitti. Ağaçta neş'e söndü.
Yaprak âteş oldu, kuş da yâkut.
Yaprakla kuşun parıltısından
Havzın suyu erguvâna döndü.

[Yeni Türk Mecmuası, 1.2.1933]

SÜVÂRÎ

Şu bakır zirvelerin ardından
Bir süvârî geliyor kan rengi.
Başlıyor şimdi melûl akşamda
Son ışıklarla bulutlar cengi!

Bir bakır tasta alev şimdi havuz,
Suya saplandı kızıl mızraklar..
Açılıp kıvrılarak göklerde
Uçuyor parçalanan bayrakları

[Aydabir, Eylül 1935]

Kuytu bir bahçede bir kuş ötüyor,
Son kızıllıkla yanan bir dalda.
Ağlıyor eski veda türküleri
Bir alev ufka giden sandalda!...

[Türk Dili, Temmuz 1958]

Bir kuş düşünür bu bahçelerde
Altın tüylü sonbahâra uygun...
(.....)

KAYNAKÇA

A. HAŞİM'İN ESERLERİ

ŞİİRLER

Göl Saatleri

— 1337 (1921), İstanbul, Dergâh Mecmuası yayını

Piyâle

— 1926, İstanbul, İlhami Fevzi Matbaası
— 1928, İstanbul, Muallim Ahmet Halit ve İkbal Kütüphanesi

Ahmet Haşim'in Şiirleri

— 1933, İstanbul, Semih Lütfi Kütüphanesi (Göl Saatleri ve Piyâle bir arada)

Şiirler

— 1973, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi (İlk Şiirler, Göl Saatleri, Piyâle, Son Şiirler; baskıya hazırlayan Kenan Akyüz)

Bütün Şiirleri

— 1983, 1984, İstanbul, Can Yayınları (İlk Şiirler, Şi'r-i Kamer, Göl Saatleri, Piyâle, Son Şiirler, Bitmemiş Şiirler; hazırlayan Asım Bezirci)

FIKRA VE DENEMELER

Bize Göre

— 1928, İstanbul, Kâğıtçılık ve Matbaacılık Şirketi
— 1960, İstanbul, Semih Lütfi Kitabevi (Kitabın sonuna «Bir Seyahatin Notları» eklenmiştir.)

Gurebâhâne-i Laklâkan

— 1928, İstanbul, İlhami Fevzi Matbaası

Bize Göre, Gurebâhâne-i Laklâkan, Frankfurt Seyahatnamesi

— 1969, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı (basıma hazırlayan Mehmet Kaplan)

GEZİ NOTLARI

Frankfurt Seyahatnanmesi

— 1933, İstanbul, Semih Lütfi Kütüphanesi.

A. HAŞİM İÇİN YAZILANLAR

I. HAŞİM'İ İNCELEYEN KİTAPLAR

Ahmet Cevat, **Ahmet Haşim,** 1937

Kenan Akyüz, **Ahmet Haşim, Şiirler,** 1973

Turan Alptekin, **Ahmet Haşim, Hayatı, Sanatı ve Eserleri,** 1985

Asım Bezirci, **Ahmet Haşim, Şairliği ve Seçme Şiirleri,** 1967

Rıfat Cevdet Evrimer, **Fecriati Şairleri: Ahmet Haşim'in Edebî Şahsiyeti, Sanatı, Bütün Şiirleri,** 1959

Nazan Güntürkün, **Ahmet Haşim'in Ruh Ülkesi,** 1965

Zahir Güvemli, **Ahmet Haşim ve Şiirleri,** 1947

Abdülhak Şinasi Hisar, **Ahmet Haşim, Şiiri ve Hayatı,** 1963

Kerim Sadi, **Ahmet Haşim,** 1933

Cemil Sena Ongun, **Sanat Sistemleri ve Ahmet Haşim'in Sembolizmi,** 1947

Yusuf Ziya Ortaç, **Ahmet Haşim, Hayatı ve Eserleri,** 1937

Kunt Ozan, **Ahmet Haşim,** 1937

Şerif Hulûsi, **Ahmet Haşim, Hayatı ve Seçme Şiirleri,** 1947, 1967

Memet Fuat, **Ahmet Haşim,** 1977

Murat Uraz, **Ahmet Haşim,** 1941

Yakup Kadri, **Ahmet Haşim,** 1934

Yaşar Nabi, **Ahmet Haşim**, 1959
Hilmi Yücebaş, **Bütün Cepheleriyle Ahmet Haşim**, 1958
Suut Kemal Yetkin, **Ahmet Haşim ve Sembolizm**, 1958

II. HAŞİM'LE İLGİLİ TEZLER

Naşide Aldemir, **Fecr-i Ati Edebiyatında Akşam Temi**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tez: 629
Ayfer Alpay, **Ahmet Haşim, Yahya Kemal ve Cahit Sıtkı'da Geçmiş Zaman Tema'sı**, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, 1962 - 1963
Turan Alptekin, **Ahmet Haşim'in Şiirlerinde İsimlerin Tasnifi**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 1958, Tez: 519
Cahide Başol, **Fecr-i Ati**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 1939 - 1940, Tez: 109
Halil Erdoğan Cengiz, **Ahmet Haşim'in Şiirinde Aşk**, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, 1954, Tez: 439
Sevim Erdem, **Ahmet Haşim'in Edebiyata Dair Yazıları**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 1954, Tez: 439
Alaaddin Ergun, **Ahmet Haşim'in Şiir Lûgatı**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 1954, Tez: 472
Bekir Sıtkı Erdoğan, **Ahmet Haşim'in Şiirlerinde Tabiat**, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fak., 1957
Ayhan Kuşakçıoğlu, **Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'de Aşk**, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Yaşar Moral, **Ahmet Haşim'in Şiiri**, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 1951
Altan Sunar, **Ahmet Haşim**, 1936 - 1937, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Travay: 19

III. HAŞİM'DEN SÖZ AÇAN KİTAPLAR*

Oktay Akbal, **Geçmişin İçinden**, 1985, s. 121-123
Tahir Alangu, **100 Ünlü Türk Eseri, II**, 1974, s. 1085-1094
Erdoğan Alkan, **Paul Verlaine**, 1961, s. 118 - 126

---

* Ansiklopediler, sözlükler ve edebiyat tarihleri dışında kalan kitaplar.

Melih Cevdet Anday, **Sosyalist Bir Dünya,** 1975, s. 130-134
Melih Cevdet Anday, **Açıklığa Doğru,** 1984, s. 121 - 123
Melih Cevdet Anday, **Akan Zaman Duran Zaman,** I, 1984, s. 13 - 21
Nurullah Ataç, **Günlerin Getirdiği,** 1946, s. 58 - 66
Nurullah Ataç, **Ararken,** 1954, s. 50 - 55, 113 - 117
Nurullah Ataç, **Okuruma Mektuplar,** 1958, s. 15 - 18
Nurullah Ataç, **Günce,** 1960, s. 9 - 10, 71
Nurullah Ataç, **Günce,** I, 1972, s. 15 - 16, 265
Nurullah Ataç, **Dergilerde,** 1980, s. 75, 193 - 195, 238, 277
Falih Rıfkı Atay, **Roman,** 1964
Fazıl Ahmet Aykaç, **Şeytan Diyor ki,** 1927
M. Kaya Bilgegil, **Yakın Çağ Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar,** II. 1980, s. 483 - 494
Salâh Birsel, **Kahveler Kitabı,** 1975, s. 293 - 301
Sabahat Emir, **Ünlü Yazarlardan Seçme Denemeler,** s. 129-130
Sevgi Gökdemir/Ayvaz Gökdemir, **Yardımcı Edebiyat Kitabı, I,** s. 25 - 26, 126 - 128
Fuat Gedik, **Bir Uçtan Ötekine,** 1960, s. 15-19
H. Gözler, **Edebiyat Akımları,** 1976, C. II, s. 262
İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri,** C., III, 1932. s. 567 - 568
Mehmet Kaplan, **Şiir Tahlilleri, I,** 1954, s. 114 - 120
Mehmet Kaplan, **Tanpınar'ın Şiir Dünyası,** 1963, s. 9, 10, 25, 96, 99, 140, 141, 144
Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Gençlik ve Edebiyat Hatıraları,** 1969, s. 95 - 138
Rauf Mutluay, **Pas Demiri Yiyor,** 1974, s. 104
Rauf Mutluay, **Bende Yaşayanlar,** 1977, s. 116, 166
Bedri Okul, **Edebiyat Notları,** 1949, s. 86 - 88
Yusuf Ziya Ortaç, **Portreler,** 1963, s. 95 - 98
Yusuf Ziya Ortaç, **Bizini Yokuş,** 1967, s. 115 - 121
Halit Fahri Ozansoy, **Edebiyatçılar Geçiyor,** 1967, s. 232-242
Emin Özdemir, **Türk ve Dünya Edebiyatı,** 1981, s. 106-110
Peyami Safa, **Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar,** 1976, s. 194-195
Edmond Saussey, **Prosateurs Turcs Contemporains,** 1935, .s 245 - 256
Zekeriya Sertel, **Mavi Gözlü Dev,** 1969, s. 187 - 189

Kemal Sülker, **Nâzım Hikmet'in Polemikleri**, 1968, s. 11, 45-51, 72
Ahmet Hamdi Tanpınar, **Edebiyat Üzerine Makaleler**, 1969, s. 113 - 115, 305 - 317
Ahmet Hamdi Tanpınar, **Yahya Kemal**, 1963, s. 26-29, 33-35
Halit Ziya Uşaklıgil, **Kırk Yıl, V**, 1937, s. 155 - 158
Sermet Sami Uysal, **Yahya Kemal'le Sohbetler**, 1959, s. 49-140
Suut Kemal Yetkin, **Günlerin Götürdüğü**, 1958, s. 44-47
Hasan Ali Yücel, **Pazartesi Konuşmaları**, 1937, s. 270-273
Hasan Ali Yücel, **Edebiyat Tarihimizden, I**, 1957

IV. HAŞİM'DEN SÖZ AÇAN VE ŞİİRLERİNE YER VEREN ANTOLOJİLER

Ali Canip, **Türk Edebiyatı Antolojisi**, 1934, s. 345 - 348
Sadiye Akay, **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi**, 1973, s. 52 - 62
Akil Aksan, **Anthologie de la Poesie Turc**, Paris, 1967
Kenan Akyüz, **Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi**, 1953, s. 531 - 555
Nimet Arzık, **Anthologie des Poetes Turcs Contemporains**, 1968
İlhan Berk, **Aşk Elçisi**, 1965, s. 97 - 103
Şahinkaya Dil, **Çağdaş Türk Şiiri**, 1961, s. 155-156
M. Fethi Gözler, **Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri**, 1981, s.322-
Osman Nuri Ekiz / Müslim Ergül, **Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi**, 1980, s. 734 - 776
Hüseyin Karakan, **Şiirimizin Cumhuriyeti, I**, 1958, s. 90-96
V. Kasapakis, **Ahmet Haşim Poyimata** (Ahmet Haşim'in Şiirleri), Rumca, 1934
Vasfi Mahir Kocatürk, **Türk Edebiyatı Antolojisi**, 1967, s. 637 - 646
Cevdet Kudret, **Türk Edebiyatından Seçme Parçalar**, 1973, s. 312 - 318
Rauf Mutluay, **50 Yılın Türk Edebiyatı**, 1973, s. 157 - 164, 177 - 180, 235 - 236
Yaşar Nabi, **Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri**, s. 180-190,
Ümit Yaşar Oğuzcan, **Şairlerin Seçtikleri**, 1971, s. 13 - 22
James Kritzek, **Anthology of Islamic Littérature**, 1967
İlhami Soysal, **20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi**, 1973, s. 435

Uluğ Turanlıoğlu, **Türk Ozanları Antolojisi**, 1971, s. 29
Orhan Ural, **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri**, 1984, s. 15-20

V. DERGİ VE GAZETELERDE ÇIKMIŞ YAZILAR (*)

Abdullah Cevdet, «Piyâle» İçtihad, Kânunîsâni 1927
Abdülhak Hâmit, «AH İçin», Yeni Türk Mecmuası, Temmuz 1933
Abdülhak Şinasi, «AH'in Şiirlerindeki Yenilik Nedir?» Yarın, Teşrinievvel 1337, sayı 11
Abdülhak Şinasi, «AH ve Göl Saatleri», İleri, 15.9.1337
Abdülhak Şinasi, «AH'in Eseri Etrafında», Dergâh, 20.9.1337
Abdülhak Şinasi, «Şiirde Vuzuh», Dergâh ,1337, C. I, s. 195
Abdülhak Şinasi, «AH'in Alemi», Yeni Türk Mecmuası, Temmuz 1933
Abdülhak Şinasi, «AH'e Dair Son Hatıram», Varlık, 15.7.1933
Abdülhak Şinasi, «AH», Ülkü, 1.6.1933
Abdülhak Şinasi, «AH'in Şiirleri», Varlık, 15.5.1934
Abdülhak Şinasi, «AH'in Son Zamanları», Varlık, 15.3.1934, 1.4.1934
Abdülhak Şinasi, «AH'in Ölümü», Varlık, 15.4.1934, 1.5.1934
Abdülhak Şinasi, «AH'e Dair Hatıralar», Varlık, 1.2.1935, 15.2.1935
Ahmet Bedii, «Kelimelere Dair», Servetifünun, 1911, sayı 1060
Ahmet Hamdi, «Frankfurt Seyahatnamesi», Milliyet, 15.7.1933
Ahmet Hamdi, «AH'e Dair», Mülkiye, Haziran 1933
Ahmet Hamdi, «AH'e Ait Hatıralar», Yeni Türk Mecmuası, Temmuz 1933
Ahmet Necdet, «AH Yaşasaydı», Ortaklaşa, Eylül 1982
Oktay Akbal, «AH'yi Anarken», Cumhuriyet, 11.6.1983
Ahmet Muhip, «Haşim'e Dair», Hakimiyeti Milliye, 9.6.1933
Saih Zeki Aktay, «Şair AH», Yürüyüş, 5.11.1941
Ali Canip, «Haşim'in Bize Göre'si», Hayat, 14.3.1929
Ali Canip, «AH ve Eseri», Hayat, 1938, C. IV, sayı 103
Alptekin, «Haşim'de Non-figuratif», Yenilik, Temmuz 1955

(*) Ahmet Haşim adı kaynakçada AH harfleriyle gösterilmiştir.

Melih Cevdet Anday, «Haşim'i Anarken», Tercüman, 30.7.1958
Melih Cevdet Anday, «Anlamadan Sevme», Cumhuriyet, 27.9.1974
Nurullah Ata, «Göl Saatleri Münasebetiyle», Dergâh, 5.10.1337
Nurullah Ata, «AH», Akşam, 19.9.1924
Nurullah Ata, «AH», Milliyet, 5.6.1933
Nurullah Ata, «Onun Arkasından», Milliyet, 10.6.1933
Nurullah Ata, «AH'e Veda», Mülkiye, Haziran 1933
Nurullah Ata, «AH», Son Posta, 6.6.1933
Nurullah Ata, «Bir Mektup», Milliyet, 17.6.1933
Nurullah Ata, «AH'in Şiirleri», Mülkiye, 30.12.1933
Nurullah Ata, «AH'in Şiirleri», Yeni Adam, 8.1.1934
Nurullah Ataç, «Henri de Regnier», Son Posta, 29.5.1936
Nurullah Ataç, «AH», Haber Akşam Postası, 10.4.1937
Nurullah Ataç, «AH», Haber Akşam Postası, 7.6.1937
Nurullah Ataç, «AH'in Sanatı», Kaynak, 1939
Nurullah Ataç, «AH», Ulus, 3.7.1944
Nurullah Ataç, «Haşim'i Yermişim», Ulus, 17.7.1944
Nurullah Ataç, «AH», Cumhuriyet, 22.6.1945
Nurullah Ataç, «AH», Yeni Adam, 5.7.1945
Nurullah Ataç, «Kara Sevdalı Leylek», Pazar Postası, 4.3.1951
Nurullah Ataç, «Günce», Son Havadis, 17.1.1953
Nurullah Ataç, «Günce», Son Havadis, 19.7.1953
Nurullah Ataç, «Günce», Son Havadis, 18.7.1954
Nurullah Ataç, «Önsöz», Varlık, 1.9.1956
Adile Ayda, «Bir Şairin İç Alemi», Yücel, 1.8.1944
Adile Ayda, «Dicle Kıyısında Haşim'i Anarken», Cumhuriyet, 9.1.1966
İsmail Hakkı Baltacıoğlu, «Haşim'in Tezadları», Yeni Adam, 5.6.1941
Zeki Baştimar, «Haşim'le Hamit Mukayese Edilebilir mi?», Yeni Edebiyat, 15.6.1941
Mustafa Baydar, «AH», Yeni Edebiyat, Haziran 1970
Süheyla Bayrav, «Parıltı», Çağdaş Eleştiri, Ağustos 1982
Bedri Rahmi, «Hocamız AH», Kültür Haftası, 26.2.1936
Behçet Kemal, «Gazi'yi Yazan AH», Yeni Türk Mecmuası, Temmuz 1933
Behçet Kemal, «AH», Hakimiyeti Milliye, 8.6.1933

İlhan Berk, «Şi'r-i Kamer», Oluşum, Aralık 1978
Asım Bezirci, «AH'nin Kişiliği», May, Kasım 1967
Asım Bezirci, «AH», Yeni Gerçek, Aralık 1967
M. Kaya Bilgegil, «AH'e Dair Bazı Vesikalar», Kubbealtı Akademi mecmuası, Temmuz 1976
M. Kaya Bilgegil, «AH'nin Zevcesinin İsmi», Kubbealtı Akademi mecmuası, Ocak 1977
Necdet Bingöl, «AH'nin Şiirlerinde Renkler», Türkoloji dergisi, 1973, C. V, sayı 1
İsmet Bozdağ, «AH'e Dair», Demet, 29.2.1944
Hüsamettin Bozok, «Haşim Münakaşası», Yeni Edebiyat, 15.6.1941
Bülent Nafiz, «AH», Hisar, Şubat 1958
Burhan Asaf, «AH Öldü mü?», Hakimiyeti Milliye, 8.6.1933
Celâl Nuri, «Gurebâhâne-i Laklâkan», İkdam, 8.9.1928
Celâlettin Tevfik, «Eski İstanbul Mektupları», Genç Anadolu, 16 Şubat 1338
Cenap Şahabettin, «AH», Yeni Türk, Temmuz 1933
Faruk Nafiz Çamlıbel, «AH», Yedigün, 1941, sayı 432
Münir Süleyman Çapanoğlu, «AH İçin», Servet-i Fünun, 15.6.1933
Nihat N. Çetin, «Haşim ve Dünyası», Edebiyat Dünyası, 15.1.1948
Nihat N. Çetin, «AH'nin Kaynakları Hakkında Bir Deneme», Türkiyat mecfuası, 1954 C. XI
Çimdik, «Haşim'in Nükteleri», Yedigün, 21.6.1933
Ali Demirci, «AH ve Gençlik», Ant, 1.7.1945
Ümit Halit Demiriz, «Şiirimizde Sembolizm», Radyo mecmuası, Ocak 1949
Hikmet Dizdaroğlu, «Frankfurt Seyahatnamesi», Yücel, 1.9.1944
Hikmet Dizdaroğlu, «AH Hakkında Yeni Bir Eser», Yücel, 1.10.1947
Hikmet Dizdaroğlu, «AH ve Şiirleri», Ülkü, Ekim 1948
Hikmet Dizdaroğlu, «AH'de Akşam Düşüncesi», Varlık, Haziran 1933
Hikmet Dizdaroğlu, «AH Üzerine Notlar», Türk Dili, Temmuz 1958
Hikmet Dizdaroğlu, «Geriye Kalan», Türk Dili, Haziran 1963
Hikmet Dizdaroğlu, «AH'nin Ruh Ülkesi», Varlık, 15.12.1965

Hikmet Dizdaroğlu, «AH Üzerine Notlar», Türk Dili, Haziran 1978
Hikmet Dizdaroğlu, «Fecr-i Ati Topluluğu», Ulusal Kültür, Temmuz 1979
İnci Enginün, «AH», Kaynaklar, Eylül 1983
E. N., «Büyük Şair AH'i Dün Kaybettik», Milliyet, 5.6.1933
Elif Naci, «Otuzuncu Yıldönümünde AH ve Bir Mektubu», Yeditepe, Temmuz 1963
Elif Naci, «Haşim'in Yüzü» Mülkiye, Haziran 1933
Elif Naci, «Haşim'i Gömdükten Sonra», Milliyet, 6.6.1933
Elif Naci, «Şair AH», Cumhuriyet, 4.6.1963
İnci Enginün, «AH'in Estetiğinde Uzak Doğu», Millî Kültür, Aralık 1983
Ercüment Ekrem, «Haşim İçin», Cumhuriyet, 4.6.1934
Melih Erçin, «AH», Varlık, 1.7.1963
Falih Rıfkı, «AH», Hakimiyeti Milliye, 6.6.1933
Fazıl Ahmet, «AH ve Piyâle'si», Hayat, 30.12.1926
Fazıl Şerafettin, «Bu Ani Ölümün Sebebi Nedir?» Yedigün, 21.6.1933
Felek, «Şairin Ölümü», Milliyet, 6.6.1933
Fevzi Lütfi, «Son Şöhretler, AH», Güneş, 15.1.1927
Fikret Adil, «AH», Yeni İstanbul, 6.6.1957
Fikret Adil, «AH Üzerine Bir Mektup», Yeditepe, 1.7.1962
Ş. Gedikoğlu, «AH'de Mana ve Tabiat», Mavi, 1.10.1953
İbrahim Alaaddin (Gövsa), «AH'in Şiirleri», Ülkü, 16.8.1945
Çelik Gülersoy, «Yakından AH», Varlık, 15.3.1963
Nazan Güntürkün, «AH'de Kadın», Türk Dili, Mayıs 1960
Zahir Güvemli, «AH, Sanat ve Edebiyat», 15.11.1947
Zahir Güvemli, «AH, Günümüzün Şairi», Varlık, 1.7.1953
Zahir Güvemli, «AH'de Nonfigüratif», Vatan, 5.6.1955
Halit Fahri, «AH'in Hayatı», Yeni Türk, Temmuz 1933
Halit Fahri, «AH'i Son Görüşüm», Servetifünun, 15.6.1933
Halit Fahri, «AH», Servetifünun, 12.6.1941
Hamdullah Suphi, «Tenkide Doğru», Servetifünun, 1911, Sayı: 1075
Melin Haser, «AH ve Renkler» Millî Kültür, Temmuz 1980
Hasan Ali, «AH'in Yaradılışı Nasıldı? Yarattığı Nedir?», Yeni Türk, 1933, Sayı 10
Hilmi Ziya, «AH'in Şahsiyeti», Mülkiye, Haziran 1933
M. K. Hikmetgil, «AH Hakkında», İstanbul, 1.7.1944

İbnülemin Mahmut Kemal, «AH'e Dair», Yeni Türk, Temmuz 1933
İbrahim Alaaddin, «Haşim'in Hayatı», Yedigün, 1933, sayı 15
İbrahim Necmi, «Şair Öldü», Hakimiyeti Milliye, 6.6.1933
İsmail Habip, «Haşim'i Şiirleriyle Anış», Mülkiye, Haziran 1933
İzzet Melih, «En Eski Mektep Arkadaşım AH», Yeni Türk, Temmuz 1933
Mehmet Kaplan, «AH İflâs mı Etmiştir?» Vatan, 8.6.1941
1963
Mehmet Kaplan, «O Belde», İstanbul, 1.6.1945
Mehmet Kaplan, «O Belde'nin Tahlili», Türk Dili ve Edebiyatı, 31.5.1948
Mehmet Kaplan, «Abdülhak Şinasi ve AH», Çağrı, Nisan
Mehmet Kaplan, «AH'in Ruh Ülkesi», Hisar, Kasım 1965
Yakup Kadri Karaosmanoğlu, «Gençlik ve Edebiyat Hatıraları», Hayat, 28.1.1965 / 4.3.1965
İ. Güven Kaya, «AH ve Nesri», Hisar, 1.12.1971
Zeynep Kerman, «AH'in Nesirlerinde Hayvanlar», Kaynaklar, Eylül 1983
Zeynep Kerman, «AH ve Kadın», Millî Kültür, Aralık 1983
Yunus Kâzım Köni, «AH'in Şiirleri», I - II, Ülkü, 1.7.1945, 15.7.1945
Cevdet Kudret, «Haşim'in Bir Mısraı», Yeditepe, 15.12.1959
Cevdet Kudret, «AH'in Doğum ve Ölüm Yılları», Yeni Dergi, Eylül 1967
Şükran Kurdakul, «AH'in Özelliği», Gösteri, Eylül 1984
Baki Kurtuluş «AH», Pazar Postası, 23.12.1956
Şemsettin Kutlu, «AH», Hayat Tarih mecmuası, 1.6.1970
Agâh Sırrı Levend, «AH», Türk Dili, Haziran 1968
Louis Roland, «AH Bey», La Revue Europeenne, Nisan 1928
M. S., «Haşim'in Hatıraları Arasında» Yedigün, 21.6.1933
Mehmet Ali Tevfik, «Tenkit Etrafında», Servetifünun, 1911, sayı 1061
Mehmed Kemal, «Unutulan 100. Yıl», Cumhuriyet, 22.13.1984
Mekki Sait, «Haşim'in Ölümü», Yedigün, 21.6.1983.
Muammer Lütfi, «AH'e Dair», Servetifünun, 11.10.1934
Rauf Mutluay, «Yakın Geçmiş», Cumhuriyet, 31.5.1973
Rauf Mutluay, «AH'in Havuzu», Cumhuriyet, 19.2.1974
Rauf Mutluay, «Hadi Uyan», Cumhuriyet, 10.12.1974
M. Hayri, «Haşim'e Ait Hatıralar», Mülkiye, Haziran 1933

N. F. D., «Haşim'i Anmak», Yücel, Temmuz 1937
Nasuhi Esat, «AH'e Dair Hatıralar», Hakimiyeti Milliye, 7.6.1933
Nasuhi Esat, «Gurebâhâne-i Laklâkan'ı Anarken», Varlık, 15.6.1934
Nâzım Kemal, «Haşim'in Başkalığı», Hür Türkiye, 1954
Nuri Fehmi, «AH'in Yaşayışı», Yeni Türk, 1933, sayı 10
Yusuf Ziya Ortaç, «AH», Akbaba, 15.6.1944
Munis Faik Ozansoy, «AH», Galatasaray, 20.3.1932
Halit Fahri Ozansoy, «AH», Servetifünun, Uyanış 12.6.1941
Mazhar Önad, «Türk Edebiyatında Sembolizm», Hisar, 1952, sayı 32
Seyfettin Özdemir, «Bir Şiir İncelemesi», Soyut, Haziran 1967
Atilla Özkırımlı, «AH», Cumhuriyet, 4.6.1983
R. A., «AH Üzerine Bir Görüş», Yeni Adam, 7.11.1935
Şevket Rado, «Acaba AH ile Nâzım Hikmet Şiirde Aynı Ustaların Çırakları mı İdiler?» Hayat Tarih ve Edebiyat mecmuası, Nisan 1978
Şevket Rado, «Bir Şiiri Kurtarma Çabası», Türk Dili, Ağustos 1984
Şevket Rado, «AH ve Henri de Regnier», Türk Dili, Haziran 1985
Refik Ahmet, «AH», Vakit, 6.6.1933
R. F., «Ölüm», Servetifünun, 15.6.1933
Reşat Feyzi, «Şair AH», Servetifünun, 15.6.1933
Reşat Süreyya, «AH Bey», İçtihat, 1.12.1927
Rıza Tevfik, «Symbolisme», Rübap, Nisan 1328
Sabahattin Kudret, «AH», İşte, 15.6.1944
Sabahattin Tahsin, «AH», Varlık, 1.10.1943
Peyami Safa, «Esseyit AH'e Cevap», Cumhuriyet, 1.8.1928
Peyami Safa, «Haşim'in Gidişi», Cumhuriyet, 6.6.1933
Peyami Safa, «AH'in Ölümü», Yedigün, 14.6.1933
Peyami Safa, «Eseri ve Kendisi», Mülkiye, Haziran 1933
Peyami Safa, «Haşim'in Son Mucizesi», Cumhuriyet, 5.6.1933
Peyami Safa, «Haşim'in Dostluğu ve Düşmanlığı», Yedigün, 21.6.1933
Peyami Safa, «AH'in Kabrinde», Milliyet, 7.6.6957
Peyami Safa, «Bir Genç ve Benzerleri», Milliyet, 10.6.1958
Mehmet Salihoğlu, «AH ve Şiiri», Güney, Ekim 1971 / Ankara Sanat, Haziran 1982

Mehmet Salihoğlu, «AH», Ilgaz, Haziran 1967
Kâzım Sevinç, «AH», İçtihat, Haziran 1928
S. Hikmet, «Ustamız ve Anlatılan Haşim», Mülkiye, Haziran 1933
Selâhattin İdris, «AH'i Son Ziyaret», Mülkiye, Haziran 1933
Şerif Hulûsi, «AH», Dost, Mart 1959
Şükûfe Nihal, «AH İçin», Mülkiye, Haziran 1933
Halûk Y. Şehsüvaroğlu, «AH», Yücel, 1.6.1937
Fevziye Abdullah Tansel, «AH'in Bilinmeyen Şiirleri», Türk Kültürü, Aralık 1967
Cahit Tanyol, «AH'i Düşünürken», Sanat ve Edebiyat, 14.6.1947, 28.6.1947
Cahit Tanyol, «AH Üzerine», Yeni İnsan, Haziran 1964
Tayyar Fethi, «AH'in Arkasından», Servetifünun, 15.6.1933
İsmail Afşar Timuçin, «Karanlıkta Beyaz Kuşlar», Ataç, 16.6.1962
Vecihi Timuroğlu, «Çağdaş Türk Edebiyatı Üzerine», Yeni Gün, 1.4.1972
Vecihi Timuroğlu, «AH İle Yahya Kemal'in Yansıtma Yöntemleri», Barış, 9.8.1973
İzzet Tuna, «Bir Şairi Hatırlarken», Dünya, 4.6.1952
Muzaffer Uyguner, «AH», Varlık, 1.7.1967
Suat Uzer, «AH», Hisar, Ağustos 1954
Feyzullah Sacit Ülkü, «AH Hayallerini Kimlerden Aldı», Ülkü, 1.3.1941
Yakup Kadri, «AH«, Varlık, 15.6.1934
Aytekin Yakar, «AH», Hisar, Haziran 1964
Suut Kemal Yetkin, «Şiirleri Bir Rüya Parçası Olan Haşim», Ulus, 5.6.1938
Suut Kemal Yetkin, «AH», Türk Dili, Haziran 1963
Emine Yılmaz, «AH ve Renk», Kıyı, Şubat 1982
Müşerref Yılmaz, «AH'in Nesirlerinde Tabiat», Hisar, Haziran 1970
Yusuf Ziya, «AH'in Ölümü Münasebetiyle», Yeni Türk, Temmuz 1933
Yusuf Ziya, «Haşim ve Kulaklarım», Mülkiye, Haziran 1933
(...), «AH'e Dair», Cumhuriyet, 7.6.1933
(...) «AH Öldü», Cumhuriyet, 5.6.1933
(...), «AH Öldü», Vakit, 5.6.1933
(...), «AH Gömüldü», Vakit, 6.6.1933

(...), «AH'in Hayatı», «AH'in Fıkraları», Yedigün, 21.6.1933
(...), «AH'in Hayatı», Mülkiye, Haziran 1933
(...), «AH», Yelken, Haziran 1964
(...), «AH'i Kaybettik», Hakimiyeti Milliye, 5.6.1933
(...), «AH Günü», Hakimiyeti Milliye, 9.6.1933
(...), «AH Bey Öldü», Servetifünun, 8.6.1933
(...), «Merdiven Üstüne Bir Araştırma», Özün, Mart 1973

VI. HAŞİM'LE YAPILAN KONUŞMALAR

Hikmet Feridun (Es), **Bugün De Diyorlar Ki,** 1932
Naci Sadullah, «Haşim'le Ölüm Yatağında Yaptığımız Son Mülâkat», Son Posta gazetesi, 6.6.1933
Ruşen Eşref, **Diyorlar Ki**, 1334 (1918), s. 280 - 290 / 1972, s. 255 - 266
Kâzım Sevinç, «Üç Büyük Üstadla Mülâkat», Garba Doğru, 1.8.1930
M. Selâhaddin, «Ahmet Haşim Bey Hayatını Anlatıyor», Yeni Kitap dergisi, Haziran 1928
(...), «Ahmet Haşim'le Neler Konuştuk?», Çığ dergisi, 15.11.1931

VII. HAŞİM'İN MEKTUPLARI

Elif Naci, «Otuzuncu Yıldönümünde Ahmet Haşim ve Bir Mektubu», Yeditepe, Temmuz 1963
Abdülhak Şinasi Hisar, **Ahmet Haşim, Şiiri ve Hayatı,** 1963, s. 206-214
Hilmi Yücebaş, **Bütün Cepheleriyle Ahmet Haşim,** 1958, s. 7, 130 - 131
Yakup Kadri, **Ahmet Haşim,** 1934, s. 29, 58 - 81

VIII. SORUŞTURMALAR

«Ahmet Haşim İçin Ne Dediler?», Gösteri, Haziran 1983. Cevaplayanlar: Edip Cansever, Vedat Günyol, Refik Durbaş, Ahmet Olcay, Cemal Süreya, Turgut Uyar, Sait Maden, Haydar Ergülen.

BASINDA YANKILAR

MUHTAR KÖRÜKÇÜ

Bir şeyi iyi bilen kişi, onu size gayet kolayca, basit bir sorunmuş gibi en anlaşılır yönüne getirerek anlatır. Ben yaşamımda fen bilgilerinden hep yaya kalmış bir adamımdır, ama bir gün bir raslantıyla karşılaştığım ünlü bir bilgin, bana Ayn̈štayn teorisini üç beş cümleyle aydınlatıverdi.

Asım Bezirci'nin inceleme kitaplarında bu özellik hemen göze çarpıyor. Sadece edebiyat profesörü havasında kalsa sıkacak, sadece sanatçı sezini ile yetinse temelsiz kalacak: bu iki öğeyi birleştiriyor, anlattığı şey nice önemli ve temelli de olursa olsun, en kolay yanından kavrayıp en anlaşılır biçimiyle sunuyor.

Zaten bu özelliği bakımındandır ki, hadi bundan önce incelediği şairler üstüne pek de fazla bir kaynak çıkmamıştı diyelim,şimdi elimizdeki Haşim üstüne en önemli incelemeci ve bilginlerimizin yüzlerce makalesi, kitaplarda kesimler, tezler ve sadece ona ayrılmış on beş cilt eser ya-

nında yine de Bezirci'nin kitabının bir anlamı, bir ağır basan yanı bulunuyor.

Bütün sorun, bunca bilgin ve incelemecinin düşünce ve fikirlerini, bunca yakınının anıları ve bilgilerini toparlayıp bunlardan bileşim çıkarmak, bunları Haşim'in kişiliği ve şiirinin değeri ölçümünde kullanmak. Bu gelmiş geçmiş bilgilerden, kanılardan, görüşlerden faydalanıp bir süzmeye, değer tartısına varıp bunları kendi ölçümüne uyarca alıp sunmak.

Kendi ölçümü olacak elbet: incelemeci olarak Bezirci'nin bir özel görüşü, kişisel kanı ve tutumu var. Bunları kesin karar ve yargılar gibi değil ama, incelemenin içine sindirilmiş belirtiler ve kanıtlar olarak izliyoruz.

Sanatçının kişiliği ile eseri arasındaki ilişkilere ve o kişiliğin sanata etkisine, yansıtma payına önem veren Bezirci, ele aldığı Haşim'in yaşamını kısa çizgileriyle anlattıktan sonra «Kişiliği» diye bir bölüm açıyor, ki özellikle Haşim için bu çok önemli bir öğedir. Haşim, yaşamının koşulları ve kişiliğinin gelişimleri eserine çok etki yapan, o öğeyi eserinde büyük ölçüde yansıtan sanatçılardandır. Onun sanata yönelişini hazırlayan ortamı olduğu gibi, duygu ve düşüncelerini besleyen, hazırlayan ortamı da iyice bilmede, sanatını iyi anlatmak ve iyi izlemek yönünden çok fayda vardır. Böylece bu alanda hazırlıklı olarak girdiğimiz sanat evreni, «İlk Şiirleri», «Şiir-i Kamer», «Göl Saatleri», «Piyale» bölümleriyle ayrı ayrı ve özellikle belirtilerek sürdürülüyor.

İncelemeci her bölümde önce o şiirleri hazırlayan ya da doğuran eylem ya da ruh ortamını anlatıyor; şairin etkilendiği başka sanatçı ya da akım varsa işaret ediyor, şiirin özünü belirtiyor; bunların kuruluş ve gelişimindeki nedenleri, esinlendikleri olay ya da imgeleri araştırıyor. Bundan sonra o kesim şiirlerin biçim yönüne geliyoruz. Sözcükler, isimler, sözcüklerin ilinti ve kuruluş biçimleri, ahenk ve şiirlilik ögeleri araştırılıyor, uyak ve ölçü yönleri inceleniyor.

Bütün bu noktalar bölümler içinde iyice anlaşılıp araştırıldıktan sonra bu bölümlerden bir «özet» ve bir «genelleme» yapılmış; bu verilerden faydalanılarak şair üstüne belirli yargılara, belirli değelrendirmelere ulaşılmış.

Bezirci bu kesimde, nedenlerini iyice açıklayarak Ha-

şim üstüne kanılarını, değerleme özetlerini sunuyor. Bunlar, şimdiyedek yapılanların çerçevesinden biraz daha öte-de, kişisel görüşlerle daha iyi aydınlanmış ve belirtilmiş özellemeler değerini taşıyor.

Haşim'in eskimeyen temleri alıp hepimizi ilgilendirecek bir anlatıma bürüyerek bize ulaştırışı, «Ben»den «Biz»e geçmemesine rağmen kendini anlatıştaki nitelik bakımından başkalarını da içten kavrayışı, kullandığı sözcükler az ve sınırlı olmakla beraber onları işleyiş biçimiyle ve her kez ayrı bir bileşim kurma ustalığıyla başarıya ulaşışı, kurduğu özsel ve imgesel tabiat kavramının, renk ve ses ögelerinde düşün ve mantığın ötesinde ve üstünde bir evren kuruşu anlatılıyor.

Yazar, dil ve ölçü uyak görüşü üstündeki belirtmelerden sonra sanat ve düşün gelişimimiz üstündeki, şimdiyedek pek belirtilmeyen, etkisine de dokunup kendi görüş ve kanılarını bağlıyor.

Kitabın bundan sonraki kesimlerinde Haşim'le ilgili yayınların sıralanışı ve en sonunda da şiirlerden «Seçmeler» bölümü geliyor.

Bence kitabın tümü nice zevkle okunacak, faydalı, yeni ve ölçülü bir eser niteliği taşıyorsa, bu seçmeler kesimi de öylesine gerçekten iyi yargı ve sağlam zevkle seçilmiş bir antoloji değeri gösteriyor.

(Varlık, 15.3.1968)

MUZAFFER UYGUNER

Ahmet Haşim, şiir serüvenimizde önemli bir aşamadır. Şiirimizde değişik bir sesin sahibi olan Haşim'in bugünkü şiirimize yönelmiş sanatçıların başında geldiği de bilinen bir gerçektir. Bir yandan şiir yazarken, öte yandan estetik konularına da eğilme olanağını bulmuştur. Şiir serüvenimizdeki belirli ve müstesna yeri yüzünden birçok incelemeci onun üzerine eğilmiş, hayatı ve sanatı ile ilgili kitaplar yayımlamıştır. Haşim, bu yönden de mutlu sanatçılarımızdan sayılabilir. Asım Bezirci'nin **Ahmet Haşim** adlı kitabı şimdilik bu konuda son kitaptır.

Bezirci, ilkin, Ahmet Haşim'in hayat öyküsünü veriyor kitabında. Bundan sonra da kişiliği üzerinde duruyor. «Haşim'in kişiliği hayatına, sanatı, da kişiliğine bağlıdır. Nasıl ki hayatından gelen bazı olaylar kişiliğini yoğurmuşsa, kişiliğinden doğan bazı özellikler de sanatını belirlemiştir. Haşim'in sanatını kavramak için, hayatı gibi kişiliğini de gözden geçirmek gerekir.» (s. 10) Bezirci, böylece gözden geçiriyor onun kişiliğini ve kişiliğine yön veren yaşantılardan bazılarının çocukluğuna kadar uzandığını belirterek başlıyor sözüne. Yalnızlığını artıran ve Haşim'i kuskançlığa, kötümserliğe götüren çirkinliği üzerinde duruyor. Evlilik serüvenindeki duruma da değinen Bezirci, bütün bu durumların sanatındaki yankılarını, yansımalarını da gösteriyor. Bundan sonraki bölümlerde ise «İlk şiirler», **«Şi'r-i Kamer»**, **«Göl Saatleri»**, **«Piyâle»** üzerinde duruluyor; sonuçlama bölümü ile sanatı belirtiliyor. Daha sonra bir Haşim bibliyografyası veren Bezirci şiirlerinden de örnekler seçip kitabına ekliyor.

Bu çerçeve, Bezirci'nin yöntemini göstermektedir. **Orhan Veli** incelemesi de bu çerçeve içinde yapılmış bir incelemeydi. Orada da ilkin «İlk şiirler» ele alınmış, sonra da kitaplar yayın tarihlerine göre incelenmiş ve ilk şiirlerde beliren noktalar kitaplarda da tespit edilerek gelişim çizgisi ve sanatı gösterilmişti. **Ahmet Haşim**'de de izlenen yöntem budur. Bu yöntem, sanatçının yıllar içinde şiirini nasıl geliştirdiğini, neleri bırakıp neleri kattığını göstermektedir. Fakat, işi bu kadar basite indirgemek Bezirci'nin çalışmalarını önemsememek olur. Bezirci, bir yandan böyle bir gelişimi gösterirken öte yandan da sanat gücünü her yanıyla ortaya koymaktadır. Temaları alıp inceleme yöntemi yanında bu yöntemin de önemi büyüktür elbette. Bu yöntemlerden şunu ya da bunu izlemek, bir başka yöntemle işe girişmek inceleyene ne kolaylık sağlar ne de kuvvet; aksine, incelenen kişi için de durum böyledir ve bunlardan birini izlemekle o kişinin sanatı ve kişiliği ne daha az belirtilmiş olur, ne de çok. Bezirci'nin gücü de yöntemimden değil, derinlemesine, genişlemesine araştırmalarından doğmaktadır. **Ahmet Haşim** incelemesi, bundan önceki Haşim incelemelerine çok şey katmakta ve sanatçımızı daha iyi incelemek isteyenler için güzel bir örnek olmaktadır.

Kitaba eklenen bibliyografya elbette çok emek ürünüdür ve inceleme yapacaklar için bir hazinedir.(...)

Ahmet Haşim'in sanatını değişik bir açıdan inceleyen **Ahmet Haşim** adlı kitabın güzel bir inceleme kitabı olduğunu tekrar belirtmeliyiz.

(Varlık, 1.8.1967)

DOĞAN HIZLAN

Kimi kişiler üzerine kitap yazmak, yazarını yeni bir görüş ortaya koymayacak kadar beylik yargılara sürükler. Hele yayınlayanlar da yeni görüşlerden, yadırgatıcı bir kitap ortaya çıkmasından özellikle kaçınırlarsa araştırıcı, daha ortalama ölçülerle çalışmak zorundadır. O zaman yapacağı çalışma incelemeden çok bir derleme kimliği taşır.

Asım Bezirci'nin **Ahmet Haşim**'ini de bu koşullara göre değerlendirmek gerekir. Daha çok okuyucuya bir sanatçıyı tanıtmak ve eserlerinden örnekler vermek amacıyla düzenlenmiş bu dizinin ilkelerine bağlı kalıyor incelemeci. Düzgün bir Türkçeyle tatlılaştırılmış bir dille Haşim'in hayatını ve sanat serüvenini anlatıyor. Bezirci, Haşim'in hayatını bilinen kaynakların ışığında kaleme almış.

Bezirci, Haşim'i ilk şiirlerinden bu yana incelerken onun yaşaması ile eserleri arasındaki paralellikten bazı sonuçlara varmaya çalışıyor. (...)

İncelemecinin Haşim'de düştüğü bir yanılgı vardır. Onun şiirini düzyazıya özgü bir davranış içinde değerlendirmesi, bu yüzden de onları özetlemeye ve düzyazı gibi açıklamaya kalkışmasıdır.

Haşim'i etkileyen Türk şiir kaynaklarının başında Galip'in gelmesini biz de edebiyat gerçeğine daha yakın bulmaktayız. Çünkü Şeyh Galip'in **Hüsn ü Aşk**'taki imaj yapısı sembolizmin örneklerine çok benzer. Haşim kendine uygun bir örnek seçmiştir böylece. Çünkü yenilik arayanların başvurduğu ilk kaynak Şeyh Galip olmaktadır. Abdülhak Hamid'in de ondan beşlikler konusunda yararlandığı edebiyat tarihçilerinin üzerinde anlaşmaya vardıkları bir yargıdır.

Bezirci, Haşim'in şiir kitaplarını ayrı ayrı değerlendir-

miş, en sonda da söylediklerinin ana çizgilerini toplamış. İnceleme yepyeni bir bakış getirmiyor ama, öğretici yan taşıyan kişilikli bir derleme. Ahmet Haşim'le ilgili yayınlar bibliyografyası bu konudaki çalışmaları genişletmek isteyenlere olanaklar sağlıyor.

(Varlık Yıllığı, 1969)

AFŞAR TİMUÇİN

Ahmet Haşim bir simge şairidir, dolayısıyla bir incelik şairidir, yaşamı renk renk tablolara, insan ilişkilerini anmalara, iç çekişlere, yüreği parçalanır gibi olmalara dönüştürür. Ona her dokunuşumuzda ister istemez bir geçip gitmişle yüz yüze geliriz, içimiz sızlar. Bunları yaparken ne kadar usta olduğu bellidir: azçok mürekkep yalamış kişiler, hatta dudaklarında mürekkep izi olmayıp da varmış gibi gösteren kişiler bile ondan bir şeyler taşırlar, güneş batarken bakır zirveleri anmayı unutan kaç kişi vardır aramızda. Önkaynanasının (nişanlısının annesi) iyilik olsun diye ondan habersiz cebine uskumru dolması koyması üzerine şıp diye nişanlısını bıraktığı tevatür doğrudur. Öznel yargıları bırakıp şöyle bir nesnel yargıya varabiliriz: Ahmet Haşim, sözü simge yaparak insanın duygu ve düşünce dünyasına özgü belli durumları akıl almaz bir yoğunlukla yansıtır, az söyleyip çok anlatmanın Türk dilindeki birinci ustasıdır o. Asım Bezirci, **Ahmet Haşim** adlı bir araştırma ve inceleme kitabı hazırlamış. Yazar, önce Ahmet Haşim'in yaşamını ve kişiliğini ele alıyor, daha sonra çalışmalarını ayrı ayrı inceliyor. Kitabın ikinci bölümü şairin şiirlerinden yapılmış seçmeleri içeriyor. En sonra oldukça geniş bir kaynakça var. Bu çalışma, özellikle öğretmen ve öğrencilere salık verilir.

(Yazko Edebiyat, Ocak 1981)

İÇİNDEKİLER

İNCELEME

YAŞAMI 9
KİŞİLİĞİ 19
SANATI :
İlk Şiirleri 31
«Şi'r-i Kamer» 43
«Göl Saatleri» 55
«Piyâle» 79
Sonuçlama 105

DERLEME

İLK ŞİİRLER

Hayâl-i Aşkım ... 34
Ey Nisviyyet... Şiir Nedir? 118
Gözlerinin İlhâmı 120
Hilâl-i Semen 122
Akşamlarım 126

ŞİʼR-İ KAMER

Kaari'e 130
Çıktığın Geceler 132
O 136
Hazân 140
Hasta İken 142
Nehir Üzerinde 146

GÖL SAATLERİ

Mukaddime 150
Öğle 152
Öğleden Sonra 152
Akşam 152
Gece 154
Gece Yarısı 154
Seher 154
Siyah Kuşlar 156
Meh-tâbda Leylekler 156
Karanlıkta Beyaz Kuşlar 158
Kuğular 158
Kuğuların Avdeti 160
Yarasalar 160
Tulû'-ı Kamer 160
Batan Ayın Kenarına Satırlar 162
Yollar 164
O Belde 68
Yaz 170
Sonbahar 172
Kış 174
Gelmeden Evvel 176
Geldin 178
Birlikte 180
O Eski Hücreye Benzer ki 182
Evim 184

PİYÂLE

Mukaddime 188
Ölmek 190
Bir Günün Sonunda Arzu 194
Sonbahar 196
Yarı Yol 196
Orman 196
Merdiven 197
Şafakta 197
Havuz 198
Parıltı 198
Karanfil 199
Bülbül 199
Başım 200
Bir Yaz Gecesi Hâtırası 202
Karanlık 202

SON ŞİİRLER

Tahattur 203
Ağaç 204
Süvari 204
(Kuytu bahçelerde bir kuş ötüyor) 204
(Bir kuş düşünür bu bahçelerde) 204

KAYNAKÇA

Ahmet Haşim'in Eserleri 207
Ahmet Haşim İçin Yazılanlar 209

BASINDA YANKILAR

Muhtar Körükçü 221
Muzaffer Uyguner 223
Doğan Hızlan 225
Afşar Timuçin 226

Asım Bezirci 1927'de Erzincan'da doğdu. 1950'de Edebiyat Fakültesini bitirdi. Edebiyatımızın değişik dönemlerini, sorunlarını, olaylarını ve yazarlarını ele alan deneme, eleştiri ve araştırma örneklerini verdi. 1963'te Otağ, 1968'te Yeni Dergi'nin soruşturmalarında yaşayan eleştirmenlerin en beğenileni seçildi. Yazdığı, çevirdiği ve derleyip basıma hazırladığı kitapların sayısı 59.

Geliştirilerek beşinci kez basılan bu kitabında Asım Bezirci, yeni Türk şiirinin büyüklerinden Ahmet Haşim'in yaşamını, kişiliğini, sanatını, eserlerini inceleyip değerlendiriyor. Ayrıca, bugünkü dile çevirileri ve sözlükleriyle, en güzel şiirlerini sunuyor. En sonda da geniş bir kaynakça veriyor.

Ahmet Haşim'i yakından tanımak isteyen şiirsever okurlar ile öğretmen ve öğrencilere bu kitabın yararlı olacağını umuyoruz.

*

"Bu kitabın tümü nice zevkle okunacak, faydalı, yeni ve ölçülü bir eser niteliği taşıyorsa, derleme kesimi de öylesine zevkle seçilmiş bir antoloji değeri gösteriyor." (Muhtar Körükçü)

"Bundan önceki Haşim incelemelerine çok şey katıyor. Sanatçımızı daha iyi incelemek isteyenler için güzel bir örnek." (Muzaffer Uyguner)

"Şairi her yönüyle inceleyen, iyi bir bibliyoğrafya veren, derinlemesine çözümlemelere girişen başarılı bir çalışma." (Mehmet Fuat)

"Bu çalışma özellikle öğretmen ve öğrencilere salık verilir. (Afşar Timuçin)

KABALCI 500000 TL

AHMET HAŞİM / YAŞAR
2 109681 000830